

2

Šolska knjižnica | letnik 23 | 2013 | ISSN 0353-8958 | št. 2

šolska knjižnica

Romana Fekonja:

Uvodnik 67

Stroka**Majda Steinbuch:**Postavitev leposlovja v mladinskih in šolskih knjižnicah z vidika šolskih knjižničarjev /
*Fiction arrangement in youth and school libraries from the perspective
of school librarians* ..... 68**Stroka in praksa****Gregor Škrlič:**Namizne družabne igre v šolski knjižnici – dodatna motivacija / *Board games in school
library – additional motivation* ..... 83**Eva Traven:**V knjižnico s pametnim telefonom? Literarni lov na zaklad s pomočjo QR-kode /
To the library with a smartphone? Literary treasure hunt using QR codes ..... 91**Andreja Nagode, Simon Gerdina, Špela Petrovič:**Priprava in izvedba videokonference /
Preparation and execution of a videoconference ..... 99**Marko Hercog:**Biblos – analiza testnega obdobja / *Biblos – analysis of the test period* ..... 109**Davor Bračko, Nataša Murkovič, Boštjan Batič:**

mCOBISS – Virtualna knjižnica Slovenije na mobilnih napravah 111

S knjižnih polic**Livija Knaflič:**

Srečko Nesrečko 118

Matjaž Štrancar:

Knjižničar bližnje prihodnosti – e-Pub in osnove elektronskega založništva 120

Mali in veliki odmev

25. pomladna šola hrvaških šolskih knjižničarjev (Mirjam Klavž Dolinar) 122

Zaključna konferenca projekta Posodobitev kurikularnega procesa
v osnovnih šolah in gimnazijah (Gregor Škrlič) ..... 124Zaključna konferenca Opolnomočenje učencev z izboljšanjem
bralne pismenosti in dostopa do znanja (Romana Fekonja) 126

ISSN 0353-8958 • ŠOLSKA KNJIŽNICA • 23. letnik • številka 2 (81) 2013

Ustanovitelj in izdajatelj: Zavod Republike Slovenije za šolstvo; **predstavniki:** mag. Gregor Mohorčič

Uredništvo: Romana Fekonja (odgovorna urednica), Alja Bratuša, Osnovna šola Polzela, Irena Brilej, Gimnazija Poljane, mag. Mateja Ločniškar Fidler, Mestna knjižnica Ljubljana, Maja Miklič, Osnovna šola dr. Vita Kraigherja Ljubljana, mag. Majda Steinbuch, Gregor Škrlič, Osnovna šola Prule, dr. Polona Vilar, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, mag. Savina Zwitter, Gimnazija Bežigrad; **prevod izvlečkov v angleščino:** dr. Polona Vilar; **urednica založbe:** Simona Vozelj; **oblikovanje:** Anže Škerjanec; **priprava in tisk:** Present d.o.o., Ljubljana; **naklada:** 640 izvodov; letna naročnina: 32,97 € za šole in ustanove, 27,96 € za posameznike, 26,29 € za dijake, študente in upokojence, 39,12 € za tujino; cena enojne številke revije v prosti prodaji je 8,76 €; **naslov uredništva:** Revija Šolska knjižnica, Zavod RS za šolstvo, OE Maribor, Trg revolucije 7, 2000 Maribor, tel. 02/320 80 65, e-pošta: revija.solskajniznica@zrss.si; **naročila:** Nataša Bokan, ZRSS – Založba, Poljanska cesta 28, 1000 Ljubljana; faks: 01/300 51 99; zalozba@zrss.si.

Revija je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo, pod zaporedno številko 575.

© Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013

Poštnina plačana pri pošti 1102 Ljubljana.

Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja ni dovoljeno nobenega dela te revije kakorkoli reproducirati, kopirati ali kako drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske oblike reprodukcije (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje ali prepisovanje na kakršenkoli pomnilniški medij).

Uvodnik

> Romana Fekonja,
odgovorna urednica

Spoštovani bralci, spoštovane bralke,

dodobra smo zakorakali v novo šolsko leto in stvari so se v glavnem že postavile na svoje mesto. Podobno lahko rečemo za 23. leto izhajanja naše revije. Po izidu prve številke je sledila menjava odgovorne urednice in tudi uredniškega odbora. Nekaj časa je vedno potrebnega, da se stvari utečejo in postavijo na svoje mesto, in tako zdaj z veseljem pozdravljamo izid druge številke v tem letniku in hkrati prve za sedanji uredniški odbor in za mene kot odgovorno urednico. Upam, da bodo naslednje številke prihajale med vas, dragi bralci, tako, kot je načrtovano, in tako, kot ste tudi navajeni. Ko se je prejšnja urednica Majda Steinbuch odločila, da ne bo več nadaljevala s tem delom, sem bila kar malo žalostna in hkrati zaskrbljena, saj nisem poznala vseh podrobnosti uredniškega dela. Delo uredniškega odbora revije je vedno teklo nemoteno in nova številka je po navadi vedno izšla, kot je bilo načrtovano. To pa je pomemben del pri izhajanju revij. Številka mora priti med svoje bralce takrat, ko jo pričakujejo, in takrat, ko je načrtovano. Žal včasih pride tudi do zamikov, vendar to ni tako problematično, če je v še sprejemljivih časovnih okvirih. Pomembno je, da vedno nabereemo dovolj kakovostnih člankov in tako bogatimo našo stroko.

Tudi s članki v pričujoči številki bomo obogatili naše področje. Prvi je v rubriki Stroka članek Majde Steinbuch o postavitvi leposlovja v mladinskih in šolskih knjižnicah z vidika šolskih knjižničarjev. Vsak knjižničar občasno začuti potrebo po spremembi postavitve v knjižnici. To temo smo ‚odprli‘ že v okviru drugega sklica študijskih skupin, ki je potekal spomladi v spletni učilnici. Avtorica članka je pregledala in analizirala vse vaše odgovore, opise primerov vaših praks in vaša razmišljanja na to temo ter jih strnila v članku. V rubriki Stroka in praksa sledijo primeri dela šolskih knjižničarjev. Vedno znova se sprašujemo in iščemo nove načine, kako povečati zanimanje za branje. Gregor Škrli počne to tudi z namiznimi igrami in nekaj primerov je opisal v svojem članku. Sodobni mediji in sodobna orodja so vse bolj razširjeni in knjižničarji jih vse pogosteje uporabljamo pri svojem delu. Kako pametne telefone smiselno uporabiti v knjižnici, je opisala Eva Traven. Kako se lotiti priprave in izvedbe videokonference ter v kakšnem primeru je to sploh smiselno, pa so opisali Andreja Nagode, Simon Gerdina in Špela Petrovič. V času od marca do junija 2013 je potekalo testno obdobje spletnega portala za elektronske knjige Biblos. V članku nam Marko Hercog predstavlja prve rezultate, ki so preseglji vsa pričakovanja, in Biblos je postaja nov kanal za dostop do literature. Sodobna orodja in aplikacije vse bolj prodirajo na področje šolstva. Sodelavci IZUM-a so pripravili članek, v katerem predstavljajo novo aplikacijo za mobilne naprave, mCOBISS. Pri delu v razredu sta velikokrat najpomembnejši del motivacija in osmišljanje učenja. S takšnimi sodobnimi aplikacijami pa lahko naše delo močno približamo učencem in dijakom. Ti so zelo večji uporabniki orodij, torej tehničnega dela, mi pa jim predstavimo le še vsebino. Z aplikacijo mCOBISS lahko učencem in dijakom katalog in uporabo le-tega predstavimo čisto drugače, njim bolj razumljivo, predvsem pa na način, ki ga dojemajo kot igro.

Zagotovo se bo trend uporabe sodobnih orodij pri pouku nadaljeval in prepričana sem, da to ni zadnji članek na to temo.

Ob koncu svojega prvega uvodnika vam želim le še prijetno branje in uspešen prenos novih spoznanj v vašo prakso.

Postavitev leposlovja v mladinskih in šolskih knjižnicah z vidika šolskih knjižničarjev

Fiction arrangement in youth and school libraries from the perspective of school librarians

> Majda Steinbuch

Izvleček

Članek predstavlja problematiko postavitve knjižničnega gradiva s poudarkom na leposlovju v mladinskih in šolskih knjižnicah, začetek sistema postavitve po starostnih stopnjah bralcev in pregled raziskav o ustreznosti te postavitve v slovenski bibliotekarski literaturi ter primer nove postavitve v Mestni knjižnici Ljubljana. S spletno raziskavo v forumu spletne učilnice smo z analizo odgovorov 119 knjižničarjev osnovnih šol pridobili informacije o postavitvi leposlovja v osnovnošolskih knjižnicah in njihova mnenja o novi postavitvi MKL. Leposlovje v knjižnicah osnovnih šol je urejeno po treh starostnih stopnjah, kar se zdi najprimernejše, saj se ujemajo s tremi vzgojno-izobraževalnimi obdobji v devetletki. Večina šolskih knjižničarjev meni, da gre pri novi postavitvi MKL za postavitev splošne knjižnice, ki ima drug namen kot šolska knjižnica. O njej imajo veliko pomislekov, ki so povezani s prostorom in pohištvo šolske knjižnice, predvsem pa z veliko dodatnega dela, ki nastane ob takšni spremembi. Sprašujejo se, ali je nova postavitev res boljša, saj bi se morala uporabljati daljši čas, da bi se to potrdilo ali ovrglo. Ne uvidijo večje koristnosti v drugačni postavitvi in se sprašujejo, ali je postavitev po žanrih res boljša in presega delitev po starostnih stopnjah, saj s tem otroke usmerjamo v žanrsko naravnost. Menijo, da takšna postavitev zahteva velike spremembe, zato morajo biti premišljene in strokovno dorečene.

Ključne besede

šolske knjižnice, osnovna šola, mladinske knjižnice, šolski knjižničarji, leposlovno gradivo, leposlovje, postavitev, starostne stopnje, žanri

UDK 025.4.02:027:027.8

Abstract

The paper deals with the problem of materials arrangement, with emphasis on fiction, in youth and school libraries. It also presents the development of the arrangement system which follows user age groups and gives an overview of the research in Slovenian literature, how appropriate this system is. Additionally, it presents an example of the new arrangement system in Ljubljana City Library (MKL). The web survey in e-classroom forum gathered answers from 119 primary school librarians regarding their opinions on arrangement of fiction in school libraries and on the new arrangement in MKL. Generally, fiction is arranged according to three age groups which seems to be the most appropriate, since these groups correspond to the three educational periods in the 9-year primary school. Most school librarians think that the new arrangement in MKL is different, because this is a public library with a different purpose than the school library. Many second thoughts were expressed regarding this type of arrangement, they were related to school library premises and furniture, as well as a lot of additional work caused by such a change. Questions were raised whether this new arrangement is indeed better, since it would have to be used for a longer time to confirm or refuse this. School librarians do not see the benefit of this arrangement and wonder, if genre-related arrangement is really better and if it really overcomes age-related division, since it directs the children to focus on genres. The librarians believe that such an arrangement requires big changes which should be well thought-of and fully defined within the profession.

Key words

school libraries, primary school, youth libraries, school librarians, fiction, arrangement, age groups, genres

Uvod

Že po tradiciji so mladinske¹ in šolske knjižnice povezane zaradi knjižničnega gradiva in dejavnosti, ki so namenjene istim uporabnikom, to je otrokom od predšolskega (velja za splošne knjižnice, za šolske pa le v manjši meri, če ima osnovna šola v svoji sestavi tudi vrtec), osnovnošolskega obdobja pa do mladostnikov oz. srednje šole.

Novljanova (1996) piše, da se je z razvojem šolskih knjižnic v šestdesetih letih prejšnjega stoletja začela ukvarjati knjižničarska stroka, pri čemer je imela pomembno vlogo tudi Pionirska knjižnica v Ljubljani.² Ta je leta 1964 pripravila prva navodila za delo šolskih knjižnic na osnovni šoli, ki so bila pravzaprav prvi standard za delo šolskih knjižnic v osnovni šoli, pozneje pa so jih smiselno uporabljali tudi v srednjih šolah. Leta 1971 je knjižničarska stroka pripravila Osnutek standardov šolskih knjižnic, v katerem so bile med drugim zajete tudi pedagoške naloge šolske knjižnice, iz katerih so se razvile bibliopedagoške dejavnosti. Knjižno in knjižnično vzgojo so vključili v učni načrt za osnovno šolo, navodila za izvajanje pa so spremljali tudi metodični napotki. Skupna prizadevanja knjižničarske stroke, aktivov knjižničarjev in sekcije za šolske knjižničarje pri stanovskem društvu za uveljavitev šolske knjižnice v šolski zakonodaji so se uresničila leta 1981 z njeno vključitvijo v Zakon o osnovni šoli. Leta 1988 je Strokovni svet SR Slovenije za knjižničarstvo obravnaval in leta 1989 sprejel Standarde in normative za šolske knjižnice. Leta 1990 je Odbor za financiranje osnovnih šol pri izobraževalni skupnosti Slovenije šolsko knjižnico vključil v zagotovljeni program, pri Zavodu Republike Slovenije za šolstvo pa je začela delovati pedagoška svetovalna služba za knjižnično dejavnost, ki je prevzela nadaljnje aktivnosti na področju razvoja šolskih knjižnic in njihovega vključevanja v vzgojno-izobraževalno delo na šolah.

V članku se ukvarjamo s problematiko postavitve knjižničnega gradiva s poudarkom na leposlovju v mladinskih in šolskih knjižnicah. Najprej bomo podrobneje predstavili začetek sistema postavitve po starostnih stopnjah bralcev, v nadaljevanju pregledali raziskave o ustreznosti te postavitve v slovenski bibliotekarski literaturi, prikazali primer nove postavitve v Mestni knjižnici Ljubljana in odmeve nanjo ter predstavili mnenja šolskih knjižničarjev osnovnih šol o tej novosti. Na koncu bomo povzeli teorijo in prakso ter navedli nekaj sklepnih misli o novi testni postavitvi leposlovja z vidika stroke in šolskega knjižničarstva.

1 Postavitev knjižnične zbirke in leposlovja po starostnih stopnjah v mladinskih in šolskih knjižnicah

Dostop in urejenost knjižnične zbirke je pomemben dejavnik uporabe knjižnice. Prosti pristop zahteva pregledno in sistematično urejeno postavitve gradiva. Mladinske knjižnice po svetu so večinoma imele knjižnično gradivo urejeno tako, da so ločile poučne knjige od leposlovja. Poučne knjige so uredili po sistemu decimalne klasifikacije, za leposlovno gradivo pa se je uveljavila postavitve po starostnih stopnjah

¹ Mladinska knjižnica je del splošne knjižnice in je namenjena otrokom in mladini. Bibliotekarski terminološki slovar (2009) za te vrste splošnih knjižnic dopušča tri izraze: mladinska, otroška in pionirska knjižnica. Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003) predpisuje, da splošna knjižnica pri izboru gradiva upošteva potrebe odraslega prebivalstva ter otrok in mladine. Standardi za splošne knjižnice (2015) med uporabniki navajajo otroke in mladino, prav tako ločeno obravnavajo oddelek za mladino in otroke do 7. leta, ko je govor o velikosti knjižnih stojal. Zaradi navedenega bomo v nadaljevanju za te vrste knjižnic uporabljali izraz mladinske knjižnice oz. mladinski oddelki splošnih knjižnic. Izjema je Pionirska knjižnica, ki se danes imenuje Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo, je enota Knjižnice Otona Zupančiča in v sestavi Mestne knjižnice Ljubljana.

² Pri tem moramo še posebej izpostaviti pomembno vlogo knjižničarskih strokovnjakinj, ki so v tistih časih v njej delovale, to so Martina Širčelj, Silva Novljan in Marjana Kobe.

bralcev. Tak model je po vzorih iz tujine vpeljala Pionirska knjižnica v Ljubljani, odobrili pa sta ga Sekcija za ljudsko knjižničarstvo pri Društvu bibliotekarjev Slovenije in republiška inštruktorska komisija pri Svetu za prosveto in kulturo LRS. Priporočili sta ga za vse slovenske pionirske knjižnice, za mladinske oddelke pri ljudskih knjižnicah in za šolarske knjižnice na osemletkah (Žnidar, 1961, str. 74). Značilnost tega sistema je razdelitev knjižnega fonda v glavne skupine:

1. Leposlovje v slovenskem jeziku je urejeno po treh starostnih stopnjah:
  - V prvo starostno stopnjo sodijo knjige za najmlajše bralce: predšolske otroke in učence nižjih razredov. To stopnjo lahko imenujemo cicibansko, zato te knjige lahko označimo s črko C. Večje knjižnice lahko slikanice (samo ilustrirane ali z zelo malo besedila) izločijo v posebno skupino in jo označijo s črko S, avtor je ilustrator, razstavimo pa jih na posebnih policah, da je vidna naslovna stran.³
  - Druga skupina zajema otroke od približno 10. do 13., 14. leta starosti in obsega glavni del leposlovnega fonda. To stopnjo lahko imenujemo pionirska in jo označimo s črko P.
  - Tretja stopnja zajema bralce na prehodu v mladinsko dobo, torej bralce v starosti 14, 15 let. To stopnjo imenujemo mladinska in označimo s črko M. Zunaj starosti puščamo biografske romane in povesti ter potopise in jih uvrščamo med poučne knjige. Razdelitev leposlovja po starostnih stopnjah ne glede na tematiko pa nujno zahteva izdelavo tematskega kataloga, ki bo bralca informiral o tem, katere knjige iz določene teme, ki ga zanima, bo lahko našel na polici.
2. Ljudsko slovstvo v slovenskem jeziku (L). V to skupino sodijo pravljice, pripovedke, pesmi vseh narodov, umetniške obdelave ljudskih virov in podobno. Postavljeno je med prvo in drugo starostno stopnjo, saj večina predstavlja priljubljeno branje za to starost.
3. Tujejezične leposlovne knjige. Posamezne jezike označimo z malimi začetnimi črkami ali pa s pomožnimi decimalnimi vrstilci za jezik.
4. Poučne knjige (slovenske in tujejezične) so urejene po stroki po načelih mednarodne decimalne klasifikacije (ibid., str. 75–78).

Takšna postavitev velja v mladinskih in šolskih knjižnicah še danes, saj jo določajo Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (v nadaljevanju Pravilnik, 2003) in standardi.⁴ V šolske knjižnice so jo vpeljali Standardi in normativi za šolske knjižnice (1990), ki jih je leta 1989 sprejel Strokovni svet RS za knjižničarstvo. Pravilnik (2003) v 20. členu določa, da je v knjižnici osnovne šole gradivo za učence postavljeno ločeno od gradiva za strokovne delavce. Leposlovno gradivo za učence je v prostem pristopu razvrščeno po starostnih stopnjah. Ljudsko slovstvo ter leposlovje v tujih jezikih je postavljeno posebej. Strokovno gradivo je praviloma urejeno po sistemu UDK (univerzalna decimalna klasifikacija). Poučno gradivo za otroke in mladino je urejeno in postavljeno po prilagojenem sistemu UDK.

Problematike postavitve leposlovja po starostnih stopnjah so se zavedali že ob uveljavitvi tega sistema. Žnidar (1961, str. 75) piše, da leposlovni del knjižnega fonda razdeljujejo ponekod po literarnih zvrsteh, to je v pesmi, dramska dela, basni, romane itd., drugod po temah, na primer na pustolovske romane, o živalih ipd. Vendar meni, da imata oba principa več slabih kot dobrih lastnosti, glavna napaka pa je, da ne upoštevata razlik v starostnih stopnjah bralcev in da postavljata dela istega

³ Novljanova (1996a, str. 147) ugotavlja, da je skupino S večina knjižnic v praksi opustila, saj slikanice avtorji namenjajo tudi starejšim otrokom in odraslim. Vendar pa ostaja dejstvo, da je bil sistem dobro premišljen, saj so se že takrat zavedali, da skupina C zajema velik krog bralcev in da je za predšolske otroke potrebna dodatna skupina ali podskupina, kar so pokazale poznejše raziskave.

⁴ Za mladinske oddelke splošnih knjižnic pravilnik določa postavitev leposlovja po starostnih stopnjah, enako tudi standardi za splošne knjižnice (Standard, 2005), ki veljajo za obdobje 2005–2015.

avtorja na več različnih mest. Razdelitev knjig po temah je manj primerna še iz dveh razlogov: 1. knjiga lahko vsebuje več različnih tem in v primeru, da pri postavitvi upoštevamo samo eno temo, storimo krivico celotni vsebini knjige ter jo napravimo otroku, ki bi rad bral tudi o drugih temah, manj dostopno; 2. praksa je pokazala, da lahko razdeljevanje knjig po temah omejuje bralčev interes samo na določene teme in zato mnogokrat pride do dajanja prednosti samo eni, npr. pustolovski literaturi. Najbolj sprejemljiva ureditev je bila razdelitev po starostnih stopnjah bralcev, s čimer se najbolj približamo sodobnim pedagoškim in psihološkim načelom mladega bralca. S pomočjo različnih gesel pa lahko posamezno knjigo mnogo natančneje opredelimo in opišemo, kot pa bi se to zgodilo, če bi imeli knjige postavljene v polici po temah. Ista knjiga bo mnogokrat dobila več različnih gesel (ibid., str. 82). Kot kažejo nadaljnje raziskave in praksa na tem področju, je zapisano še danes izjemno aktualno. Knjižničarji so to ureditev ponovno podprli leta 1996 (Novljan, 1996a), ko so se pojavile ideje o nujnosti ukinitve starostnih stopenj, ki pa niso imele nobenega prepričljivega argumenta (Novljan, 2011, str. 229).

2 Raziskave o ustreznosti postavitve leposlovja po starostnih stopnjah

Po uveljavitvi ureditve leposlovnega gradiva po starostnih stopnjah v mladinskih in šolskih knjižnicah so se pogosto pojavljala vprašanja, ali ta ureditev še ustreza razvoju otrok in njihovim potrebam. Zato so strokovna priporočila večkrat pregledali in preverili ter raziskali stanje v praksi z namenom, da bi jih posodobili, če bi bilo potrebno.

Novljanova (1996a) je izvedla raziskavo, ki je tematsko pokrivala vsebinsko obdelavo, kataloge, način ureditve gradiva ter ustreznost strokovnih priporočil razvitosti knjižnice in uporabnikovim potrebam. Potrdila je ustreznost strokovnih priporočil in posebej opozorila, da knjižnice za motiviranje uporabnikov k večji uporabi gradiva lahko občasno ali stalno oblikujejo posebne zbirke in ponudbe, kakor tudi na pomembnost vsebinske obdelave z gesli. V njeni raziskavi je sodelovalo 115 knjižnic, od teh je bilo 49 splošnih in 66 šolskih. 86 % splošnih in 92 % šolskih knjižnic je uporabljalo priporočila in imelo leposlovno gradivo urejeno po starostnih stopnjah, preostali so jih upoštevali delno in so oblikovali še dodatne skupine (izločene posamezne zvrsti, npr. poezija, potopisi, uganke; ločene postavitve določenih zbirk, obvezno branje, knjige z veliki tiskanimi črkami, slikanice in knjige za najmlajše). Večina knjižničarjev (98 % splošnih in 91 % šolskih) ocenjuje, da mladi uporabniki najdejo zase leposlovno gradivo v starostni skupini, ki ustreza njihovi starosti. Največ predlogov za spremembe, ki so jih navedli knjižničarji, se je nanašalo na uvedbo četrte skupine za otroke predbralnega obdobja,⁵ Novljanova (str. 147) predlaga delovno poimenovanje CC in meni, da se s štirimi postavitvenimi skupinami leposlovja (CC, C, P, M) v splošni knjižnici približamo Piagetevim razvojnim fazam v kognitivnem razvoju otroka, hkrati pa v šolski knjižnici osnovne šole obdržimo tri starostne stopnje C, P, M za postavitev leposlovja, ki ustrezajo tudi načrtovani prenovi osnovnošolskega pouka, ko naj bi tri obdobja omogočala počasnejše in temeljitejše usvajanje spretnosti.⁶ Pojavili so se

⁵ Spomnimo, da je že ob uvedbi postavitve leposlovja po starostnih stopnjah bila predvidena skupina S, res da takrat za slikanice, ki pa so jo knjižnice v praksi opustile.

⁶ Bela knjiga o izobraževanju v Republiki Sloveniji (1995, str. 96) poudarja, da je bila delitev na razredno in predmetno stopnjo neustrezna, ker ni prilagojena otrokovemu razvoju in od vseh otrok hkrati zahteva preskok na kakovostnejšo višjo stopnjo razvoja. Po Zakonu o osnovni šoli (1996) se osnovnošolsko izobraževanje deli na tri vzgojno-izobraževalna obdobja. Prvo obdobje traja od 1. do 3. razreda, drugo od 4. do 6. razreda in tretje od 7. do 9. razreda. Prehajanja med njimi pa so približno usklajena s prehodi med razvojnimi stopnjami, ki jih navajajo razvojne teorije (Piaget, Erikson, Freud, Sears idr.). Posamezna obdobja imajo svoje specifičnosti, vendar kljub temu zagotavljajo kontinuiteto znanj.

tudi predlogi za preimenovanje starostnih stopenj (npr. pedenjped, malčki-palčki za predšolske; bralček, raziskovalci, razredna stopnja za C; potepuhi, pionirji, P brez razlage za P; mladina, najstniki, M brez razlage za M).

Lavrenčič, Pogačar in Zadavec (1996, str. 151) menijo, da je prišel čas za spremembo dosedanjega C, P, M-sistema postavitve, ker je v času uvedbe upošteval samo šolajoče otroke in takrat predšolskih otrok v splošne knjižnice niso vpisovali. Tudi oni pri tem navajajo skupino C, v kateri je zbrano leposlovje za otroke do 9. leta starosti. Na splošno menijo, da postavitve po starostnih stopnjah ni najbolj primerne za samostojno iskanje, zlasti ko gre za iskanje določene teme. Nova postavitve po skupinah, ki bo združevala posamezne literarne zvrsti in vrste glede na bralne interese in recepcijske sposobnosti mladih naj bi po njihovem ohranila vse pozitivne strani dosedanje postavitve, vendar strokovnih argumentov za to trditev ne navajajo.

Predlog o spremembah na področju starostnega razpona skupin je leta 1997 obravnavala Skupina za obdelavo in ureditev knjižničnega gradiva v mladinskih knjižnicah pri Enoti za razvoj knjižničarstva v NUK in sprejela novo razdelitev: predšolski otroci od 0 do 5 let (C), predšolski in šolski otroci od 5 do 9 let (C), šolski otroci od 10 do 12 let (P), mladina nad 13 let (M) (Isaković in Novljan, 1997, str. 5).

Ločniškar - Fidler, Tomšič, Lavrenčič - Vrabc in Zadavec (2006) so preverjali sistem razvrščanja mladinskega knjižnega gradiva v petih naključno izbranih osrednjih splošnih knjižnicah. Z raziskavo so želeli ugotoviti, ali priporočila za obdelavo in ureditev knjižnega gradiva še ustrezajo potrebam uporabnika in knjižničarja s ciljem morebitnih izboljšav, sprememb in poenotenja. Opozorijo, da mora strokovno osebje knjižnice za vsako novo skupino opredeliti ustrezne elemente za razvrščanje in zunanje opreme, saj mora vsaka knjiga iz te skupine dobiti vsebinsko ustrezno postavitveno nalepko z elementi za razvrščanje, od katerih prvi element jasno in razumljivo pove, v katero skupino delo spada. To mora biti ustrezno popravljeno tudi v računalniškem katalogu. Ugotovili so, da večina knjižnic deli leposlovna dela znotraj starostnih stopenj še na prozo, poezijo in dramatiko. Oznake za starostno stopnjo navajajo pred glavnim vrstilcem UDK ali za njim. Vse knjižnice mladinska dela opremljajo z barvnimi oznakami za starostno stopnjo, ljudsko slovstvo in strokovna dela, ki pa niso enotne v vseh knjižnicah. S piktogrami, ki so v knjižnicah različni, nekateri še dodatno pojasnjujejo vsebine leposlovnih mladinskih del. Za ta označevanja so se odločili zaradi večjega števila naslovov, zbirke se jim zdijo preglednejše, informacijsko delo in iskanje pa lažje. Avtorji raziskave pa se ob tem sprašujejo, ali se uporabnik, ki obiskuje več splošnih knjižnic, med tako različnimi signaturami znajde. Menijo, da bi bilo treba priporočila posodobiti oziroma prilagoditi potrebam današnjega časa.

Kobalova (2009) je s primerjalno analizo spletnih strani splošnih knjižnic,⁷ ki so vsebovale podatke o postavitvi knjižnične zbirke, primerjala posamezne elemente predstavitve. Ugotovila je, da je leposlovje najbolj natančno predstavljeno področje v okviru mladinskih oddelkov. V vseh oddelkih je bila osnova za postavitve starost otrok, okvirna delitev je bila precej enotna, razdeljena na tri obdobja, vendar pa so bile starostne meje različno postavljene. Za stopnjo C je največ knjižnic določilo zgornjo mejo (do 9 let, v enem primeru do 10 let, v nekaj primerih do 3. razreda), v srednji stopnji P je določeno obdobje primernosti (od 9 do 12 let, ponekod do 13, tudi do 14 let in enkrat 4. do 6. razred), v tretji skupini M pa je najpogosteje postavljena samo spodnja starostna meja (nad 12 ali 13 let). Namesto po starostnih stopnjah bralcev predlaga razporeditev leposlovnega knjižničnega gradiva v štiri

⁷ Raziskava je potekala v času od 19. do 23. 3. 2008, dostopnih je bilo 59 spletnih strani, od teh jih je imelo informacijo o knjižnični zbirki 31, v 11 primerih pa so imele knjižnice predstavljen tudi način postavitve v prostem pristopu.

bralna obdobja: predbralno obdobje (CC), začetno bralno obdobje (C), samostojno branje (P), kritično branje (M) (ibid., str. 120).

2.1 Primeri drugačne postavitve leposlovja v mladinskih knjižnicah

Kot smo zapisali na začetku poglavja, so raziskave pokazale, da imajo slovenske mladinske knjižnice leposlovje urejeno po starostnih stopnjah bralcev (C, P, M) z nekaterimi odstopanji. Pri morebitnih selitvah knjižnic v nove prostore pa se je pokazala priložnost, da knjižničarji pretehtajo obstoječo prakso in vpeljejo morebitne novosti. Prvi tak primer v strokovni literaturi zasledimo v Osrednji knjižnici Kranj (Leban, Grilc in Tomšič, 2007), ko so se preselili v novo stavbo in so morali preiti iz skladiščnega sistema (velja za knjižnico za odrasle) v prosti pristop. Ob tej priložnosti so pripravili novo sistematiko postavitve za odrasle, za mladino pa so pri leposlovnih delih v slovenskem jeziku ostali pri razvrščanju po starostnih stopnjah. Glavna sprememba je formalne narave, zamenjali so stare oznake C, P, M z oznakami, ki izražajo konkretno starost bralca, ki mu je gradivo namenjeno. Tako imajo naslednje skupine: »Književna dela do 8 let«, »Književna dela od 9 do 12 let« in »Književna dela nad 13 let«. Oznaka L je izpisana v »Ljudsko slovstvo«. Prvo zahtevnostno stopnjo slikanice so nadomestili s četrto starostno stopnjo in jo poimenovali »Moja prva slikanica«, uvrščena pa je kot podskupina v skupino Književna dela do 8 let. Vpeljali so še druge podskupine, npr. zbirko knjig »Začenjam brati«. Enako načelo (besednega) razvrščanja so uporabili tudi pri poučnih slikanicah za najmlajše, kjer so zbirko združili v skupino »Poučne knjige do 8 let« in jih razdelili na 8 podskupin, npr. Moj vsakdan, Skrbim za zdravje, Narava, Živali itd. (ibid., str. 205–207). Če smo ugotavljali, da je za nekatere sporno razvrščanje leposlovja v starostne skupine, ki so označene s črkami C, P, M, ker naj bi bili bralci različnih bralnih sposobnosti, ali ni potem tako poimenovanje še bolj vprašljivo in sporno?

O naslednji spremembi postavitve leposlovja literatura poroča iz Pionirske, enote Knjižnice Otona Župančiča, ki je del Mestne knjižnice Ljubljana (v nadaljevanju MKL). Pionirska predlaga nov koncept postavitve mladinskega leposlovja⁸ po bralnih perspektivah, v kateri so skupine oblikovane glede na:

- bralno usposobljenost oz. bralno stopnjo (samostojni bralec, nesamostojni bralec),
- literarne zvrsti (proza, poezija, dramatika),
- bralno namembnost (začetno branje, oklevajoči bralec, družinsko branje),
- bralno perspektivo (resničnostna, fantazijska pripoved),
- stopnjo zahtevnosti branja (npr. žanrska pripoved, problemska pripoved),
- bralne interese in potrebe.

Znotraj posameznih skupin posebni slikovni znaki opredeljujejo žanrsko raznolikost in literarne tematike (npr. detektivke, kriminalka, shrljivka, šolska pripoved itd.), namembnost (npr. velike črke, slikopis, začetno branje, uganke itd.) (Knjiga, 2010, str. 8). O novi postavitvi v predstavitvenem zborniku pišejo predvsem strokovnjaki, ki se ukvarjajo z mladinsko književnostjo in branjem,⁹ od bibliotekarskih pa le nekdanja pedagoška vodja Pionirske knjižnice v Ljubljani Marjana Kobe, ki pa je predavala tudi mladinsko književnost. Vendar v kratkem povzetku, v katerem »preizprašuje ustaljeno postavitve mladinskega leposlovja po starostnih stopnjah (C, P, M) in to razporeditev knjižnega gradiva vzporeja z novim sistemom« (Kobe, 2010, str. 17), tega ne zvemo. Kakšni so torej odzivi bibliotekarske stroke, zlasti mladinskih in šolskih knjižničarjev, pa tudi drugih strokovnjakov, ki se ukvarjajo z razvojem stroke,

⁸ Novo postavitve leposlovja za mladino je Pionirska predstavila 14. aprila 2010. Ob tej priložnosti so izdali zbornik in animirani film Knjiga te čaka. Poišči jo!

⁹ Milena Mileva Blažič, Igor Saksida, Meta Grosman in Livija Knaflič.

na to novost? Po drugi strani pa nas zanima še, kakšna so mnenja uporabnikov o novi postavitvi.

Kemperle in Šauperl (2012) pišeta, da je nova postavitve prva celovita alternativa dosedANJI ureditvi, ki pa je za zdaj testna. Predstavita raziskavo, ki med drugim skuša odgovoriti, kako novo postavitve vidijo drugi mladinski knjižničarji in ali so jo pripravljene vpeljati v svoje knjižnice. Podatke sta zbrali z anketnim vprašalnikom,¹⁰ ki sta ga razdelili udeležencem predstavitve. Vprašalnik je izpolnila malo več kot polovica udeležencev (56), večinoma mladinski (58 %) in šolski (40 %) knjižničarji, to je približno 33 splošnih in 22 šolskih knjižničarjev. Po ogledu novosti so bila njihova mnenja zelo različna, od navdušenja do nestrinjanja s spremembami. Najbolje so ocenili vpeljavo piktogramov. 40 vprašanih knjižničarjev bi bilo načeloma pripravljeneh na spremembo postavitve (23 ustreza v celoti, 9 delno ali s prilagoditvami, 8 jih ne more zaradi prostora), 12 knjižničarjev se za tako spremembo ne bi odločilo, 4 niso odgovorili. Čeprav naj bi bili rezultati za novo postavitve ugodni, ne moremo mimo dejstva, da gre za zelo majhen vzorec in da so knjižničarji vprašalnik reševali pod vtisom prve predstavitve.

Šauperl (2011) skuša ugotoviti, kaj o novi postavitvi menijo njeni uporabniki. Š študenti bibliotekarstva so izvedli dve raziskavi v obliki ankete in preverili, kako se uporabniki znajdejo v dveh knjižnicah z različno postavitvijo, v Pionirski in na mladinskem oddelku Knjižnice Bežigrad. Za primerjavo nove in klasične postavitve so uporabili vprašalnik, ki so ga sestavili sodelavci Pionirske in je bil prilagojen značilnostim nove postavitve, anketirali pa so študente drugega letnika študijskega programa Bibliotekarstvo in informatika v študijskem letu 2010/2011. V obeh knjižnicah so morali poiskati štiri točno določene knjige in štiri primere knjig, ki opisujejo neko tematiko. Če so knjigo poznali, so jo našli sami, sicer so si pomagali s katalogom ali prosili za pomoč knjižničarja. Pri iskanju točno določene knjige so bili skoraj enako uspešni v obeh knjižnicah (v Pionirski 65 %, v Knjižnici Bežigrad 64 %). Pri iskanju knjig, ki opisujejo določeno tematiko ali zvrsti, so večinoma iskali samostojno brez pomoči kataloga ali knjižničarja v obeh knjižnicah, nekoliko uspešnejši so bili v Pionirski (80 %, v Knjižnici Bežigrad 73 % ali 76 %). Rezultati torej kažejo, da so študenti brez večjih težav našli gradivo v obeh knjižnicah.

Od 22 vprašanih študentov jih je bila 16 zadovoljnih z novo postavitvijo Pionirske (ibid., 253). Samo v Pionirski so morali anketiranci piktograme, ki označujejo žanr, povezati z naslovi knjig, kar se je pokazalo za težavno, saj niso poznali naštetih knjig, imeli pa so tudi težave pri prepoznavanju pomena piktogramov. Največ težav so imeli pri razlikovanju kategorij igroknjige, slikanice in zgodbe, najmanj pa pri poeziji. Šauperlova (str. 254) sklepa, da bodo imeli težave z izbiro ustreznega žanra z razbiranjem piktograma tudi običajni obiskovalci Pionirske, kar je lahko velika ovira pri iskanju gradiva na policah. V Knjižnici Bežigrad je raziskavo o piktogramih opravila že leta 2010 Tjaša Šešek, kjer se je pokazalo, da so bolj razumljivi preprostejši piktogrami, kar pomeni, da morajo imeti sličice zelo malo podrobnosti (ibid., str. 255). Ker se je pokazalo, da se obiskovalci dobro znajdejo tudi v klasični postavitvi Knjižnice Bežigrad, ki je že dopolnjena s piktogrami za žanre, Šauperlova (ibid., str. 258) sklepa, da je ustrezna vsaka postavitve, če so oznake dovolj jasne in preproste, da jih obiskovalci takoj dojamajo in uporabijo.

Poudariti moramo, da gre v bistvu za pilotno študijo, saj anketiranci te raziskave, torej študenti bibliotekarstva, niso običajni uporabniki mladinskih knjižnic. Tudi vprašalnik, ki so ga uporabili, bi morali sestaviti neodvisni strokovnjaki in ne zapo-

¹⁰ Udeležencem Strokovne srede so razdelili anketo z naslovom: »Odgovor knjižničarjev na sodobno sceno branja: predstavitev testne postavitve gradiva za otroke in mladino v MKL, enoti Knjižnica Otona Župančiča, Ljubljana«. Razdelili so 100 anketnih vprašalnikov.

sleni v Pionirski. Za zdaj pogrešamo neodvisno raziskavo med pravimi uporabniki mladinskih knjižnic, ki bi dala zanesljivejše rezultate.

3 Kaj menijo šolski knjižničarji osnovnih šol o postavitvi leposlovnega gradiva

Aprila 2013 je v organizaciji Zavoda RS za šolstvo potekalo študijsko srečanje knjižničarjev osnovnih šol v spletni učilnici SIO (slovensko izobraževalno omrežje, <http://skupnost.sio.si/>). Prva točka sklica je bila Postavitev leposlovnega gradiva za učence. Udeleženci so morali najprej prebrati članek Katje Kemperle in Alenke Šauperl: Postavitev knjižnega gradiva na oddelku za otroke in mladino v splošni knjižnici (Knjižnica 56, 2012, št. 1-2, str. 13–33), ki je bil objavljen tudi kot pripionka v forumu spletne učilnice. Po prebranem članku so morali odgovoriti na vprašanja:

1. Kakšne so vaše izkušnje, kakšna je vaša praksa pri postavitvi leposlovnega gradiva za učence?
2. Ali poznate postavitev, ki je opisana v navedenem članku? Je mogoče to vaša praksa? Kako se obnese, kakšne so prednosti/slabosti? Kaj mislite o opisani postavitvi v članku?

Delo je potekalo skupinsko, v okviru v študijskih skupinah, ki jih obiskujejo tudi v živo. Najprej so morali zapisati svoje razmišljanje in šele po objavi lastnega prispevka v forumu so posamezniki lahko videli in prebrali tudi prispevke drugih. Takšnih aktivnih udeležencev je bilo 119 (sklica se je sicer skupaj udeležilo 254 knjižničarjev). S spletno raziskavo v forumu spletne učilnice smo z analizo odgovorov pridobili informacije o postavitvi leposlovja v šolskih knjižnicah osnovnih šol in mnenja šolskih knjižničarjev o novi postavitvi MKL.

3.1 Kakšna je postavitev leposlovnega gradiva v šolskih knjižnicah

Odgovori na prvo vprašanje o izkušnjah in praksi pri postavitvi leposlovnega gradiva za učence kažejo, da je obstoječa postavitev v šolskih knjižnicah osnovnih šol v skladu s priporočili in pravilnikom. Leposlovje imajo urejeno po treh starostnih stopnjah C, P, M, posebej so postavljeni ljudsko slovstvo, tujejezično leposlovje in poučne knjige po stroki. Številni so znotraj leposlovja ustvarili podskupine, najpogostejše so posebej postavljene ali označene knjige z malimi in veliki tiskanimi črkami, pesmi, kartonke, slikanice, uganke, stripi in drugo.

Nekateri niso naklonjeni ločenim postavitvam, npr. stripom, in razmišljajo o prednostih in slabostih ločene postavitve tega gradiva. »Učenci veliko berejo stripe. Če bi bili skupaj na enem mestu, ali bi potem posamezniki segali samo še po tem gradivu? Ob razpršenosti postavitvi mimogrede najdejo še kaj drugega. Ko stripe iščemo skupaj, raziščemo več gradiva.« »Zaradi velikega povpraševanja po stripih sem jih postavila ločeno, na samostojno polico. Ta polica je bila zelo obiskana, večinoma bolj kot ne prazna ... Vendar: po novem so stripi označeni s piktogrami in vrnjeni na C- in P-police v klasično postavitev. In zdaj so nadvse čudežno zelo prazne tudi sosednje police okrog tistih, kjer so postavljeni stripi (npr. police za črko M, kjer je Miki Muster). Težko rečem, ali so po tej poti otroci našli knjigo, ki jim je bila všeč – morda pa so povsem po pomoti našli nekaj, kar jim bo šele postalo všeč.« Enako velja za ločene postavitve knjig za domače branje ali bralno značko. »Ponekod sem videla, da imajo ločeno še gradivo za domače branje, meni pa se zdi iskanje tega gradiva čudovita priložnost za ponavljanje učnih ur KIZ. Podrobnejša delitev gradiva na vsebino mi zaradi premajhnega fonda ni smiselna in všeč, raje pomagam učencu osebno in mu tako podtaknem še kaj kakovostne literature, primerne njegovi starosti in bralni

sposobnosti.« Zato raje priporočajo razstave novosti, občasne razstave knjig po določeni, aktualni tematiki, ki se redno menjavajo.

Šolski knjižničarji pogosto uporabljajo tudi barvne oznake za starostne stopnje in posebne oznake gradiva (npr. velike tiskane črke), nekateri, vendar so ti za zdaj v manjšini, pa tudi piktograme, s katerimi označujejo žanre. »Žanrske nalepke bi bile za mlade bralce zelo sporočilne glede vsebine knjige, vendar se vseh knjig ne da „ujeti“ v žanrske oziroma zvrstne okvire.« Menijo tudi, da imajo piktogrami lahko več pomenov, zato bi morali biti poenoteni, da bi jih učenci razumeli v vseh knjižnicah, ki jih obiskujejo.

Velika večina podpira ureditev leposlovja po starostnih stopnjah v šolskih knjižnicah osnovne šole še naprej, saj se ujemajo s tremi vzgojno-izobraževalnimi obdobji v devetletki. Menijo pa, da bi veljalo razmisliti o preimenovanju – torej cicibani, pionirji, mladinci v kaj bolj sodobnega. Nekateri v praksi to že počnejo in poleg C, P, M že uporabljajo še pojasnila »od 1. do 3. razreda«, »od 4. do 6. razreda« in »od 7. do 9. razreda« ali C – 1. triletje, P – 2. triletje in M (mladinska literatura) – 3. triletje. »Sistem, ki je vpeljan in uveljavljen, je trenutno optimalen. Vemo, da ni popoln, in ga dopolnjujemo. Kako ga dopolnjevati, pa bo zahtevalo še več strokovnih debat in premisleka.« »Knjižničarju je dan skelet, vsakdo pa si lahko ureditev prilagodi svojemu prostoru in svoji logiki – pomembno je, da zna to otrokom podati razumljivo in da učenci ta red tudi sprejmejo in upoštevajo!« Prav tako menijo, da so starostne stopnje le priporočilo in ni nujno, da učenci iščejo samo znotraj njih. Dobri bralci lahko berejo knjige iz višje stopnje, lahko je tudi obratno. Šolski knjižničarji delajo in spremljajo učence devet let, zato jih dobro poznajo in lahko individualno pristopajo in svetujejo. Lažje se posvetijo posamezniku, poznajo njihove bralne navade in pri tem sodelujejo tudi z učitelji. Za iskanje in uporabo gradiva jih usposablja tudi pri urah knjižničnega informacijskega znanja. Sistem se večini zdi še vedno smiseln tudi zato, ker je usklajen s postavitvami leposlovnega gradiva na mladinskem oddelku v najbližji splošni knjižnici, izjema so ljubljanske šolske knjižnice, kjer so že soočeni z drugačno postavitvijo v mladinskih oddelkih MKL.

3.2 Mnenje šolskih knjižničarjev o novi postavitvi leposlovnega gradiva v MKL

Najprej so novo postavitev vpeljali v Pionirsko, enoto Knjižnice Otona Župančiča, vpeljujejo jo še v druge enote MKL. Ljubljanski šolski knjižničarji novo postavitev poznajo in so do nje kritični. Šolski knjižničarji iz drugih krajev Slovenije so bili pri odgovorih bolj splošni, saj večina postavitev pozna samo iz članka, splošne knjižnice v njihovem kraju pa imajo postavitev leposlovja urejeno po starostnih stopnjah bralcev. Oboji menijo, da je to predvsem postavitev splošne knjižnice, ki ima tudi drug namen kot šolska knjižnica. Celotisti, ki so ji načeloma naklonjeni, imajo ob tem vrsto pomislekov, ki so povezani z obstoječim prostorom in pohištvo šolske knjižnice, predvsem pa z veliko dodatnega dela, ki nastane ob takšni spremembi. »Res si ne predstavljam, da bi gradivo v celoti preurejala in ob tem še spreminjala zapise v katalogu in na novo tiskala nalepke. Modernizacija žal vedno ne prinese pričakovanih izboljšav.« Ob tako velikem in dragem vložku je učinek vprašljiv, saj bi jo morali spremljati daljši čas. »Zanimajo me izkušnje ob novi postavitvi v Mestni knjižnici Ljubljana po nekaj letih. Ali je ustrezna? Je učinkovitejša od postavitve v večini knjižnic za otroke in mladino v Sloveniji?« Določene stvari se pokažejo šele takrat, ko so v uporabi vsaj nekaj let, zato na ta vprašanja nimamo odgovorov.

Večina meni, da bi delitev po starostnih stopnjah morala ostati kot temelj še naprej, gradivo pa se lahko opremi drugače, uporabniku bolj prijazno. »Ne strinjam se, da s postavitvijo v starostne stopnje otroke porivamo v prikrito cenzuro in da jih s tem omejujemo v določeni starostni stopnji; nekako ne razumem, kaj je v tem slabega.

Konec koncev – saj ravno s to postavitvijo želimo doseči, da učenke v 4. razredu ne bodo brale problemskih (sicer odličnih) romanov, namenjenih starosti 14+.« »Otroke se usmerja in ne recenzira (kot piše Saksida). Gotovo v 90 % velja, da je prvo triletnje opismenjevanje, drugo bralci začetniki, zadnje pa naj bi bil bralec na poti v bralno zrelost. In, ja, absolutno je potrebno deliti leposlovje na triletja. Prvi dve obdobji ne moreta biti skupaj, zadnji dve prav tako ne. Bom še nadaljevala, kajti tudi sama sem že pred časom o tem precej razmišljala. Mogoče še enkrat: mi nismo splošne knjižnice. Šolska knjižnica je specifična prav zaradi tega, ker z vsebino prinašamo drugačen način dela in poznavanja bralcev.« Ne uvidijo večje koristnosti v drugačni postavitvi gradiva, saj so starostne skupine samo groba orientacija za učence, nikakor pa ne obvezna pot izbire. Podpirajo dopolnitve, npr. posebno označevanje znotraj obstoječih skupin s piktogrami, barvnimi oznakami ..., sicer pa se raje ukvarjajo z bibliopedagoškim delom. »Zagotovo bi celotna reorganizacija pomenila tudi veliko dodatnega dela. Sama ga raje vlagam v večjo motivacijo za branje otrok, v vzgajanje funkcionalnega uporabnika, ki se mora tudi sam malo znajti.« »Z učenci imam vzpostavljen osebni odnos in jim rada pomagam pri iskanju zelenih knjig. Trenutno s takšno postavitvijo, kot jo imamo, dobro delujemo in sodelujemo.«

Zdi se jim, da je lahko meja med resničnostjo in fantastiko včasih subjektivna, elementi v knjigah se pogosto prepletajo. Sprašujejo se, ali je postavitev po žanrih res boljša in presega delitev po starostnih stopnjah. »Ali s takšno postavitvijo namesto zaklepanja v starostne skupine otroke ne zaklepamo v žanrsko naravnost? Ali nam ni nekako v interesu, da se v tem času bralec še išče – torej sprehodi skozi vse mogoče žanre, preden si skozi ta proces izoblikuje lastni bralni okus? Ali s tem otrok ne spremenimo v bodoče „bralce ljubičev“ (kakor določen bralni okus včasih malce posmehljivo označijo založniki), ker preprosto ne bodo presegli tistega prvega izbora žanra ... Sama menim, da sem preudarna in razgledana bralka ravno zato, ker sem v svojih zgodnjih letih brala VSE – in šele mnogo kasneje ugotovila, kateri žanri mi prinašajo intelektualni izziv in kateri brezbrizno sproščeno in kdaj in s kakšnim namenom posežem po enih ter drugih.« »Leposlovje se tako preveč pomeša, učenci, ki obiskujejo MKL, povejo, da se ne znajdejo. Če vprašajo kakšnega knjižničarja, kaj jim svetuje za branje, jih napoti h katalogu, naj si poiščejo sami (ne povsod).« »Po prebranem in videnem se mi poraja kar nekaj vprašanj. Ne vem, če si zadeve pravilno razlagam. Ta sistem torej ne bi več ločeval knjig glede na starostno stopnjo, torej bi se lahko skupaj na polici s fantastiko znašla npr. Drejček in trije Marsovčki ter Gospodar prstanov. Kako bo otrok vedel, katera knjiga ustreza njegovi starosti? Pa še čisto „fizični“ problemi. Zdaj so knjige za najmlajše in najmanjše učence zložene na najnižjih policah. Po novem sistemu bi se kakšna znašla tudi na višini, ki je otrok ne bo dosegel. Bo sploh dovolj prostora na obstoječih policah, ali bomo morali povečati število polic in zmanjšati že tako majhen čitalniški del? Pa še to – na fizično pomoč kogar koli pri tem delu se ne morem zanašati, kdaj mi bo torej uspelo po novem sistemu (če bo to potrebno) urediti približno 16.000 knjig na treh lokacijah?«

Spremembe, ki jih zahteva takšna postavitev, so velike, zato morajo biti premišljene in jih morajo sprejeti najprej zaposleni, če želijo delati z uporabniki na nov način in jih za to tudi usposabljeni. »Postavitev gradiva, ki je opisana v članku, mi je znana, vendar zame nesprejemljiva. Iz pogovorov z nekaterimi zaposlenimi v splošnih knjižnicah, ki morajo slediti ‚trendom‘, je bilo razbrati veliko zbežanost in nezadovoljstvo, saj ‚novostim‘ ni videti konca. Povedali so, da imajo starejši kolegi nemalo težav z novo orientacijo in da se bodo čim prej vrnili na prvotno postavitev C, P, M, ki je najboljša.« »Ljudje se nečesa navadimo, tudi otroci enako – in prepogosto se nismo pripravljene hitro navaditi na povsem nov in bistveno drugačen sistem. To lahko vidimo v naši najljubši trgovini, ki jo bistveno preuredijo, nato pa ničesar več ne najdemo. Enak občutek sem imela, ko sem sama prvič uporabila novo postavitev, tudi učenci so gledali precej ‚zmedeno‘ ... Morda rabimo samo čas, da se novega

sistema navadimo. Ampak morda pa nam je bil prejšnji sistem tako udoben (tako za knjižničarje kot uporabnike), da ga niti ne želimo spremeniti, ampak samo nadgraditi?« Za iskanje gradiva po žanrih pa lahko že zdaj uporabljajo vsebinske oznake v katalogu. »Za zdaj o takšni praksi še ne razmišljamo, saj so nam v pomoč pri iskanju vsebinsko določene oziroma žanrske literature GESLA pri posameznih naslovih.«

Za vpeljevanje tako velikih sprememb sta potrebna tehten premislek ob trdnih strokovnih podlagah in dogovorih ter predvsem čas. »Tako kot na splošno velja za šolstvo, da težko prenese hitre spremembe, tako velja tudi za šolsko knjižničarstvo. Pri tem se mi zdi zelo smiselno sodelovanje šolskih in splošnih knjižnic, saj je skupni cilj, da se mladi uporabniki v obeh tipih knjižnic najbolje znajdejo. Pri vsaki reorganizaciji pa je šolski knjižničar vezan na svoje prostorske pogoje, opremo, uporabnike ...« Nova postavitve leposlovja se večini zdi bolj primerna za splošne knjižnice, manj pa za šolske, ki lahko kakšno stvar prenesejo tudi za svoje potrebe. Kljub sorodnosti je delo v eni in drugi različno. Veliko knjižničarjev opozarja na to, da bi morala stroka doreči nove smernice na mladinskih oddelkih in v šolskih knjižnicah, ki bodo sprejete in zopet na neki način povsod enake, saj se tako bralec lažje znajde po različnih knjižnicah. Pomembno je, da je isti sistem v uporabi v občinski knjižnici, s katero šole tudi skupaj izvajajo bibliopedagoško dejavnost in ure KIZ, pri katerih izpostavijo podobnosti postavitve obeh knjižnic.

3.3 Povzetek mnenj šolskih knjižničarjev

Šolski knjižničarji imajo leposlovje urejeno v skladu s strokovnimi priporočili, to je po treh starostnih stopnjah. Številni so znotraj teh stopenj ustvarili še podskupine, npr. za knjige z malimi in veliki tiskanimi črkami, pesmi, kartonke, slikanice, uganke, stripe, domače branje, bralno značko in drugo. Vendar imajo ob tem mnogi pomisleke, saj menijo, da ločena postavitve ne spodbuja iskanja in brskanja med različnimi knjigami, ki bi bile zanimive za učence, in raje priporočajo razstave novosti ali knjig po določeni tematiki. Velika večina podpira ureditev leposlovja po starostnih stopnjah v šolskih knjižnicah osnovne šole še naprej, saj se ujemajo s tremi vzgojno-izobraževalnimi obdobji v devetletki, in predlagajo preimenovanje teh stopenj, kar nekateri v praksi že počnejo in uporabljajo označevanje po razredih ali triletnih. Menijo, da so starostne stopnje le priporočilo in ni nujno, da učenci iščejo samo znotraj njih. Šolski knjižničarji delajo in spremljajo učence devet let, zato jih dobro poznajo in jim lahko individualno svetujejo. Sistem se večini zdi še vedno smiseln tudi zato, ker je usklajen s postavitvami leposlovnega gradiva na mladinskem oddelku v najbližji splošni knjižnici, izjema so ljubljanske šolske knjižnice, kjer so že soočeni z drugačno postavitvijo v mladinskih oddelkih MKL.

Najbolj kritični do nove postavitve leposlovja v MKL so ljubljanski šolski knjižničarji, saj se z njo že soočajo. Sicer pa večina šolskih knjižničarjev meni, da gre za postavitev splošne knjižnice, ki ima drug namen kot šolska knjižnica. Glede nove postavitve imajo vrsto pomislekov, ki so povezani z obstoječim prostorom in pohištvom šolske knjižnice, predvsem pa z veliko dodatnega dela, ki nastane ob takšni spremembi. Sprašujejo se, ali je nova postavitve res boljša, saj bi se morala uporabljati daljše časovno obdobje, da bi se to potrdilo ali ovrglo. Ne uvidijo večje koristnosti v drugačni postavitvi gradiva in se sprašujejo, ali je postavitve po žanrih res boljša in presega delitev po starostnih stopnjah, saj s tem otroke usmerjamo v žanrsko naravnost. Podpirajo dopolnitve, npr. posebno označevanje znotraj obstoječih starostnih skupin s piktogrami in barvnimi oznakami. Za iskanje po žanrih lahko uporabljajo tudi vsebinske oznake v katalogu, sicer pa se raje ukvarjajo z uporabniki in bibliopedagoškim delom. Menijo, da takšna postavitve zahteva velike spremembe, zato morajo biti premišljene in jih morajo sprejeti najprej zaposleni, če želijo delati z uporabniki

na nov način. Predvsem pa morajo biti strokovno dorečene in sprejete ter v uporabi v občinski knjižnici, s katero šole tudi skupaj izvajajo bibliopedagoško dejavnost in ure KIZ, pri katerih izpostavijo podobnosti postavitve obeh knjižnic.

Sklep

Problematike postavitve leposlovja po starostnih stopnjah so se zavedali že ob uveljavitvi tega sistema leta 1961. Zanj so se odločili, ker se jim je zdela razdelitev knjig po temah manj primerna, ker knjiga lahko vsebuje več različnih tem in je praksa pokazala, da lahko razdeljevanje knjig po temah omejuje bralčev interes samo na določene teme in tako lahko pride do dajanja prednosti samo eni. Najbolj sprejemljiva se je zdela razdelitev po starostnih stopnjah bralcev, s čimer so se najbolj približali sodobnim pedagoškim in psihološkim načelom mladega bralca. S pomočjo različnih gesel pa se lahko posamezno knjigo mnogo natančneje opredeli in opiše, zato so vpeljali tematski katalog. Knjižničarji so to ureditev ponovno podprli leta 1996, ko so se pojavile ideje o nujnosti ukinitve starostnih stopenj, ki pa niso temeljile na nobenem prepričljivem argumentu. Več raziskav je pokazalo, da bi bile potrebne štiri stopnje, še za predšolsko obdobje. Novljanova (1996) meni, da se s štirimi postavitvenimi skupinami leposlovja (CC, C, P, M) v splošni knjižnici približamo Piagetevim razvojnim fazam v kognitivnem razvoju otroka, hkrati pa v šolski knjižnici osnovne šole obdržimo tri starostne stopnje C, P, M za postavitev leposlovja, ki ustrezajo tudi načrtovani prenovi osnovnošolskega pouka v tri vzgojno-izobraževalna obdobja. Nekatere druge raziskave (Ločniškar, et. al., 2006; Kobal, 2009) so ugotovile, da večina knjižnic deli leposlovna dela znotraj starostnih stopenj še na prozo, poezijo in dramatiko, da je okvirna delitev precej enotna, vendar pa so bile starostne meje postavljene različno. Predlagajo tudi drugačno poimenovanje starostnih stopenj. V Kranju so zamenjali stare oznake C, P, M z oznakami, ki izražajo konkretno starost bralca, ki mu je gradivo namenjeno.

Leta 2010 je Pionirska knjižnica v Ljubljani vpeljala nov koncept postavitve mladinskega leposlovja po bralnih perspektivah. Pri tem naj bi šlo za testno postavitev,¹¹ kar pomeni, da bi morali skozi daljše časovno obdobje spremljati delovanje in učinek nove postavitve.¹² Čeprav gre za poskusno postavitev, je raziskav malo. Prva je narejena na majhnem vzorcu po prvih vtisih nove predstavitve in predstavlja mnenje mladinskih in šolskih knjižničarjev, druga govori o mnenju uporabnikov, vendar ne gre za prave uporabnike mladinske knjižnice, ampak za študente bibliotekarstva, pri vprašalniku pa so sodelovali kar sodelavci Pionirske (to je približno tako, kot če bi vprašalnik ali instrumentarij za opazovanje pouka sestavil učitelj, ki ga spremljamo). Pogrešamo neodvisne raziskave uporabnikov mladinske knjižnice, ki bi trajale daljše časovno obdobje. Šele potem bi morda lahko razmišljali o spremembah pri postavitvi leposlovja v mladinskih knjižnicah. Pri tem bi morali razmišljati tudi o racionalizaciji dela in pretehtati, ali so učinki novosti res takšni, da upravičijo vložek dela in drugih stroškov, ki so pri tem nujni, saj mora biti nova postavitev na novo definirana in ustrezno popravljena v katalogu (vsebinski opis, elementi za razvrščanje, nalepka),

¹¹ Test (poizkus, preizkus, tudi poskus) je postopek za ugotavljanje ustreznosti, učinkovitosti česa (SSKJ).

¹² V šolstvu poskusno vpeljevanje novih programov izvaja Zavod RS za šolstvo (v nadaljevanju sledi opis za program knjižnično informacijsko znanje), kar pomeni, da se najprej imenuje komisija za posodobitev programa, ki jo sestavljajo teoretiki in praktiki. Komisija sestavi program, ki gre v javno razpravo, da je usklajena v stroki in praksi, pridobiti mora tudi dve recenziji. Potem gre v potrditev na Strokovni svet RS za splošno izobraževanje (če gre za osnovno šolo), novi program pa mora določiti tudi minister. Šele po tem postopku se novost poskusno vpeljuje na izbranih šolah, pred tem in ves čas vpeljevanja se strokovni delavci za to usposablajo, v pomoč so jim tudi različna gradiva, ki jih v ta namen izdajajo. Poskus se spremlja z ustreznim instrumentarijem (vprašalniki, lestvica za spremljanje pouka, intervjuji itd.), spremljanje izvajajo svetovalci Zavoda RS za šolstvo. Šele po tem se vpelje na vse šole, po potrebi se program tudi spremeni oz. posodobi.

potrebni so novi napisi na policah, verjetno tudi drugačna razporeditev pohištva in polic. Šele po oceni, da bi bil učinek nove postavitve res večji, bi bilo treba doseči soglasje v stroki in sprejeti nova priporočila na Nacionalnem svetu za knjižnično dejavnost.

Pred leti so se pojavile težnje, da opremljanje z UDK vrstilci za zapise ne bi bilo več obvezno, prav tako tudi ne postavitve na podlagi UDK (Žaucer, 2007, str. 208). Takrat se je stroka na to burno odzvala, priredili so posvetovanje na to temo,¹³ na katerem je bila med drugim jasno izražena potreba in želja po ohranitvi enotnosti in kontinuitete vzajemnega kataloga in knjižnic. Morebitne spremembe je treba dobro premisliti, saj so alternativne rešitve lahko vprašljive in morajo biti v prid dolgoročnim rešitvam (Zaključki, 2007, str. 214). Odzvali so se tudi različni strokovnjaki (Šauperl, 2007; Krstulović, 2008; Rozman, 2008). Enotni so si, da ni smiselno opuščati dosedanjih orodij, dokler ne razvijemo učinkovitejših in se z njimi ne povežemo z evropskimi oz. svetovnimi, prav tako bi bilo uvajanje drugega klasifikacijskega sistema dražje (Rozman, str. 142). Ne moremo, da ne bi ob tem potegnili vzporednice z novo postavitvijo leposlovja v mladinski knjižnici. Preseneča namreč odsotnost strokovne debate in razprave na to temo. Razen dveh člankov (Kemperle, Šauperl, 2012; Šauperl, 2011), se o tem ne piše. Pa bi se moralo, saj ima takšna postavitve, čeprav naj bi bila testna, velik vpliv na druge knjižnice, tako splošne kot tudi šolske. Ali pa je s tem konec enotnosti, o kateri smo lahko govorili vse od leta 1961, ko smo uvedli postavitve po starostnih stopnjah? Vse kaže, da imamo (bomo imeli) dva sistema postavitve: na eni strani so ljubljanske mladinske knjižnice s svojim sistemom, na drugi strani pa mladinske knjižnice splošnih knjižnic iz drugih krajev Slovenije, saj nič ne kaže, da bi sledile ljubljanskemu primeru, in pa šolske knjižnice osnovnih šol, ki ohranjajo postavitve leposlovja po treh starostnih stopnjah, saj ustrezajo trem triletnim v devetletni osnovni šoli. Takšno postavitve predvideva tudi osnutek smernic za šolske knjižnice, ki ga pripravlja predmetna razvojna skupina za knjižnično dejavnost na Zavodu RS za šolstvo. Dokument bo imel status obveznega priporočila in bo veljal podobno kot standardi za daljše časovno obdobje (predvidoma za deset let, torej nekje do leta 2024), v potrditev pa bo predložen tudi Nacionalnemu svetu za knjižnično dejavnost.

Viri

- Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji.* (1995). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Bibliotekarski terminološki slovar. (2009) *Knjižnica*, 53, 3/4.
- Isaković, N, Novljan, S. (1997). Priporočila (skupine) za obdelavo in ureditve knjižničnega gradiva v mladinskih knjižnicah. *Knjižničarske novice*, 7, št. 5, str. 4–6.
- Kemperle, K., Šauperl, A. (2012). Postavitve knjižnega gradiva na oddelku za otroke in mladino v splošni knjižnici. *Knjižnica*, 56, 1/2, str. 13–33.
- Knjiga te čaka. Poišči jo!: mednarodni dan za otroke, petek, 2. april 2010: predstavitev nove postavitve leposlovja za mladino, sreda, 14. april 2010.* (2010). Ljubljana: Mestna knjižnica, Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo.
- Kobal, M. (2009). Modeli postavitve knjižničnega gradiva v slovenskih splošnih knjižnicah s posebnim ozirom na postavitve gradiva v mladinskih oddelkih. *Knjižnica*, 53, 1/2, str. 99–122.
- Kobe, M. (2010). Premislek o ustaljenem in novem sistemu postavitve mladinskega leposlovja. *V Knjiga te čaka. Poišči jo!: mednarodni dan za otroke, petek, 2. april 2010: predstavitev nove postavitve leposlovja za mladino, sreda, 14. april 2010* (str. 17). Ljubljana: Mestna knjižnica, Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo.
- Krstulović, Z. (2008). Samorefleksija v izkrivljenem ogledalu. *Knjižnica*, 52, 1, str. 139–140.

¹³ Strokovno posvetovanje o uporabi univerzalne decimalne klasifikacije je bilo 14. 11. 2007 v Knjižnici Bežigrad. Udeležilo se ga je 110 knjižničark in knjižničarjev iz različnih slovenskih knjižnic.

- Leban, V., Grilc, A., Tomšič, N. (2007). Nova postavitve gradiva v osrednji knjižnici Kranj. V Ambrožič, M. (ur.) *Knjižnice za prihodnost: napredek in sodelovanje: zbornik referatov* (str. 193–208). Ljubljana: ZBDS.
- Ločniškar - Fidler, M., Tomšič, N., Lavrenčič - Vrabec, D., Zadravec, V. (2006). Postavitve in oprema monografskih publikacij v mladinskih oddelkih splošnih knjižnic. *Knjižnica*, l. 50, št. 3, str. 105–125.
- Novljan, S. (2011). Bibliopedagoška vloga knjižnice za prosto izbiro informacij. V Jakac Bizjak, V. (ur.) *Sto let razvoja Knjižnice Otona Župančiča: zbornik ob stoletnici splošnega knjižničarstva v Ljubljani* (str. 227–240). Ljubljana: Mestna knjižnica.
- Novljan, S. (1996). *Sodobne dejavnosti šolske knjižnice s posebnim ozirom na njene bibliopedagoške naloge pri izvajanju izobraževalnega programa učenja branja v osnovni šoli: doktorska disertacija*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.
- Novljan, S. (1996a). Vsebinska obdelava in ureditev knjižničnega gradiva za mlade uporabnike. *Knjižnica*, 40, 3/4, str. 135–148.
- Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. (2003). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 73-3540, str. 11085.
- Rozman, D. (2008). Komentar k članku »Nujnost racionalizacije postopkov in dela v knjižnicah«. *Knjižnica*, 52, 1, str. 141–143.
- Standardi in normativi za šolske knjižnice. (1990). V *Vzgojno-izobraževalno delo v šolski knjižnici-mEDIATEKI* (str. 32–35). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Standardi za splošne knjižnice (za obdobje od 1. maja 2005 do 30. aprila 2015)* (2005). Ljubljana: Nacionalni svet RS za knjižnično dejavnost. Pridobljeno 10. 4. 2013 s spletne strani: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Drugo/hitri_dostp/standardi_spl_k_sprejeti.pdf.
- Šauperl, A. (2007). Odzivi. *Knjižnica*, 51, 3/4, str. 195–210.
- Šauperl, A. (2011). Odziv uporabnikov na novo postavitve gradiva v Pionirski. V Jakac Bizjak, V. (ur.) *Sto let razvoja Knjižnice Otona Župančiča: zbornik ob stoletnici splošnega knjižničarstva v Ljubljani* (str. 241–261). Ljubljana: Mestna knjižnica.
- Zaključki strokovnega posvetovanja o uporabi univerzalne decimalne klasifikacije. *Knjižnica*, 51, 3/4, str. 212–214.
- Zakon o osnovni šoli. (1996) *Uradni list RS*, št. 12/96 z dne 29. 2. 1996.
- Žaucer, M. (2007). Nujnost racionalizacije postopkov in dela v knjižnicah. *Knjižnica*, 51, 3/4, str. 195–210.
- Žnidar, A. (1961). Strokovna ureditev knjig v mladinskih knjižnicah. *Knjižnica*, 5, 1/4, str. 74–83.

> **Mag. Majda Steinbuch** je članica uredniškega odbora revije Šolska knjižnica. Naslov elektronske pošte: steinbuch.majda@gmail.com

Priloga 1: Učenci so povedali

Učencem 6. in 7. razreda iz treh ljubljanskih osnovnih šol so postavili naslednja vprašanja: Ali obiskujete Mestno knjižnico v Ljubljani (KOŽ, Rudnik, Vič ...)? Ali imajo knjige na policah postavljene tako kot v šolski knjižnici in znaš sam/-a poiskati knjige za branje? Veš, kaj so to piktogrami? Na lističih napisana vprašanja so razdelili 26 učencem. Odgovore so oddali v posebno škatlo. Napisali so:

- V šolski knjižnici se kar dobro znajdem, saj jo obiskujem že 6 let. Manj se znajdem v knjižnici Rudnik, saj ne znam poiskati knjig. Tam so neki simboli, ki jih ne razumem.
- Otona Župančiča obiskujem. Poznam njihovo postavitve gradiva, vem, kaj so to piktogrami, v knjižnici se še kar znajdem, znam poiskati le nekatere knjige.
- Ta veliko knjižnico v mestu zelo rada obiskujem zato, ker si rada sposojam knjige in jih berem. Znam si poiskati kakšno knjigo, če jo potrebujem. Sploh nisem opazila tistih sličic.
- Z mamom rada obiskujem knjižnico Otona Župančiča, ker imam rada knjige. Najraje berem pustolovske zgodbe. V knjižnici dobim skoraj vse knjige, ki jih potrebujem. Med policami se ne znajdem najbolje, ker je ogromno knjig na policah, niso razvrščene kot v šolski knjižnici in velikokrat zato potrebujem knjižničarjevo pomoč.
- Ko iščem knjige v knjižnici Otona Župančiča, moram vedno vprašati knjižničarje, da mi pomagajo poiskati knjige, pa včasih rečejo, da naj kar na računalnik pogledam, in ne znam poiskati. V šolski knjižnici je lažje, ker so iste računalniške črke tudi na nalepkah na knjigah.
- Kadar obiščemo knjižnico v mestu, ko gremo skupaj z mamom in sestrico, ki je stara 4 leta, vidim, da so slikanice previsoko in predaleč, kot bi listala predal. Ko hočem poiskati za branje knjigo, ne znam, ker piše samo fantastika pa zgodbe ... zato grem raje v šolsko knjižnico po knjige za branje.
- Ni mi kul. Če ne poznaš priimkov avtorjev, nič ne najdeš. Tisti znaki mi nič ne pomagajo.
- Meni tisti znaki nič ne pomagajo. Označeno ni ravno dobro. V šolski knjižnici je bolje. Po razredih in avtorjih.
- Poznam slikice. Tiste slikice so mi čudne. Na primer slikica za zbirke pravljic so neke nogavice s krono? Ne vem, ne znajdem se. Vse je kar skupaj na policah. V šolski knjižnici najdem po črkah, ko knjižničarka pove priimek avtorja. In večkrat zraven knjige, ki jo iščem, najdem tudi drugo, ki je drugačna, pa mi je všeč in jo vzamem. Znam pobrskati.

Namizne družabne igre v šolski knjižnici – dodatna motivacija

Board games in school library – additional motivation

> Gregor Škrj

Izveček

Namen članka je predstaviti spodbujanje igranja namiznih družabnih iger v šolski knjižnici. Opisan je pomen igranja družabnih namiznih iger, ki spodbuja druženje in razvijanje kompetenc. Opisana je interesna dejavnost, v okviru katere učenci spoznavajo igranje in namizne družabne igre, s tem pa jim približamo učenje z igro, osmislimo določene vsebine in pokažemo, da je učenje lahko zabavno. Predstavljene so tudi namizne družabne igre, ki so nastale po literarni predlogi in so dobra motivacija za branje in raziskovanje vsebine, zgodbe in tudi avtorjev literarnih predlog.

Ključne besede

šolske knjižnice, osnovna šola, namizne družabne igre, igranje, učenje, motivacija

UDK 027.8:794

Abstract

The purpose of the paper is to encourage board-gaming in the school library. It describes the meaning of board-gaming which develops socialization and certain competences. Interest activity is described within which pupils learn to know different board games and to play them which teaches them to learn through play, adds more sense to certain contents and demonstrate that learning can be fun. The paper also presents board games which are based on literature which makes them good motivation for reading and exploring content, stories as well as authors of the literary works in question.

Key words

school libraries, board games, gaming, learning, motivation

Uvod

Pred računalniki in računalniškimi igrami so si ljudje krajšali čas z igranjem namiznih družabnih iger (npr. šah, mikado, domino, človek ne jezi se, monopoli idr.). Pri igranju namiznih družabnih iger sodelujeta vsaj dva igralca in tako so se posamezniki družili, urili možgane, spomin, reflekse, razvijali taktično mišljenje in se predvsem zabavali.

Osebnostno že dalj časa uporabljam različne družabne namizne igre tako za zabavo kot pri delu. V današnjem svetu, polnem IKT-pripomočkov¹, interakcije z različnimi zasloni (televizijskimi, računalniškimi, telefonskimi), kjer se izgubljata neposreden stik in druženje, sem želel mlade uporabnike šolske knjižnice povezati na zanje drugačen način, ki mi je blizu že od otroštva. »Igre lahko zaradi svoje nazornosti in privlačnosti v pravih rokah služijo kot izvrstno orodje za poučevanje raznolikih predmetov in vsebin, od abecede do matematike.« (Repovš, 2011, str. 39). Iz izkušenj vem, da z igranjem namiznih družabnih iger posameznik razvija spretnosti in pridobi nova znanja. Igranje iger mu lahko pomaga obvladati veščine, ki so uporabne v življenju (vztrajnost, zdrava tekmovalnost, strateško razmišljanje, timsko delo, reševanje problemov). Sam sem se veliko znanih ali manj znanih dejstev o zgodovini, geografiji, rastlinah, jezikoslovju, živalih, svetu, matematiki, znanstvenikih, književnikih in

¹ Kratica IKT zajema informacijsko-komunikacijsko tehnologijo od računalnikov, pametnih telefonov, tablic ...

aktualnih dogodkih naučil tudi z igranjem iger kot so Zofijin svet², Trivial Pursuit, Activity, Slovenija in svet (kviz), moja Slovenija in druge.

S pripomočki in z zanimivim, drugačnim pristopom sem želel učencem (obiskovalcem šolske knjižnice in interesnih dejavnosti) približati učenje z igro, osmisliti vsebine s pomočjo ustreznih iger in prikazati, da je učenje lahko zabavno. V članku je predstavljen pomen vključenosti šolske knjižnice pri spodbujanju igranja namiznih družabnih iger, omenjene in opisane so namizne družabne igre, ki so nastale po knjižni predlogi, in namizne družabne igre, s katerimi smo pridobivali nova znanja. Predstavljena je interesna dejavnost, v okviru katere smo spoznavali in igrali namizne družabne igre.

Slika 1: Veliko različnih namiznih družabnih iger, ki so bile najbolj iskane in igrane v šolski knjižnici (Foto: G. Škrlič)

Šolska knjižnica in namizne družabne igre

Šolska knjižnica svojim uporabnikom nudi prostor in gradivo za doseganje zastavljenih ciljev. S povezovanjem in svojimi dejavnostmi motivira učence za branje, brskanje po gradivu in uporabi le-tega. Tudi v okviru pouka knjižničnega informacijskega znanja povezujemo in osmišljamo vsebine, ki pripomorejo in pripeljejo posameznika do ustrezne izpolnitve ciljev, tudi z igranjem. »Igra je izredno pomembna za telesni in duševni razvoj. Vsi se zavedamo, kako pomembna je vaja za osvajanje motoričnih veščin, od vožnje kolesa do igranja kitare, malo pa se zavedamo, kako pomembna je vaja za osvajanje zaznavnih veščin, miselnih veščin, simbolnega predstavljanja, načrtovanja, oblikovanja ciljev in reševanja problemov ter socialnih veščin, pogajanja, usklajevanja, komunikacije in jezikovne spretnosti, ki jih kot otroci oblikujemo, preizkušamo in vadimo skozi igro. Igra nam pri tem ne omogoča le neposredne vaje specifičnih sposobnosti, temveč tudi preigravanje in preizkušanje raznolikih scenarijev.« (Repovš, 2011, str. 35)

Če povzamem definicije besed po SSKJ, je igra opredeljena kot dejavnost, navadno skupinska, za razvedrilo, zabavo. Nadalje je namizna igra opredeljena kot igra, ki se igra na mizi. Beseda družaben pa predstavlja nekaj, kar se nanaša na razvedrilo, zabavo. Družabna igra je torej igra, pri kateri se skupaj igra več ljudi. Namizna družabna igra pa je zabavna igra, ki se načeloma igra na mizi. Torej so namizne družabne igre skupinska zabava, ki se odvija za mizo oziroma na ustrezni ravni površini. »Igranje tako postane prva stopnja učenja.« (Lazar, 2011, str. 23) Tudi v šolski knjižnici oziroma v čitalnici.

Knjižnica oz. knjižničar se vključuje v vse dneve dejavnosti na šoli. Pred leti smo v okviru tehniškega dneva skupaj učitelji in učenci izdelovali ekološke igre iz odpadnih

² Več o posameznih igranjih je zapisano v prilogi.

materialov. Za zbiranje idej o izdelovanju raznih iger so bile zelo uporabne knjige,³ v katerih se naučimo izdelati posamezne igre. Igre smo izdelovali in jih igrali tudi v šolski knjižnici. Učencem sta bila druženje in igranje zelo zanimiva, saj sta potekala v drugačnem okolju kot doma.

Slika 2: Na levi fotografiji učenci igrajo svojo gradbeno igro (zgled po igri Jenga). Na desni fotografiji učenke igrajo tri v vrsto. Igrji so izdelali učenci sami. (Foto: arhiv OŠ Prule)

Učenci tudi v prostem času obiskujejo šolsko knjižnico, uporabljajo njene storitve, vire, rešujejo domače naloge in se družijo. Opazil sem, da med druženjem igrajo tudi razne igre. Za razliko od tradicionalnih, tako rekoč klasičnih namiznih iger, kot sta monopoli, človek, ne jezi se in podobne, so pri učencih priljubljene igre s kartami kot npr. Pokemon, World of Warcraft, Gloom ali Yu-Gi-Oh!. Učenci so karte zbirali, menjavali in se z njimi v knjižnici igrali. Ob tem sem začel razmišljati o predstavitvi in igranju iger v šolski knjižnici. Takšne ali drugačne igre urijo spomin, razvijajo spretnosti, poučujejo, prinašajo nove ideje ter bogatijo domišljijo in besedišče. Povezati sem želel branje, knjige in namizne družabne igre. Pomembna sta bila natančno načrtovanje pravih vsebin in predstavitev tudi takšnih namiznih družabnih iger, za motivacijo in promocijo branja, ki so nastale po knjižni predlogi. Prva in najbolj pomembna naloga je bila nakup namiznih družabnih iger. Najprej smo kupili dve takrat najbolj aktualni namizni družabni igri (Activity in Jenga), ki sta dobili status čitalniškega gradiva, ki jim je na voljo ves čas, da so lahko z igro razvijali svoje potenciale. Ob tem sem upošteval tudi razvijanje kompetenc posameznika. Še posebej sem se osredotočil na socialne kompetence, da se učenec »kot uporabnik knjižnice srečuje z različnimi skupinami uporabnikov in s tem razvija sodelovalne in socialne zmožnosti, kar prenaša tudi na osebno raven in v družbo« (Knjižnično, 2009). Učenci, ki jih je igranje pritegnilo, so bili različnih starostnih in oddelčnih skupin. Tako so starejši pomagali mlajšim in obratno. Medvrstniško sodelovanje je dobilo nov pomen.

Namizna družabna igra Activity je nekakšen preplet treh iger, saj mora igralec zapisane pojme s priloženih igralnih kartic predstaviti z razlago, risanjem ali pantomimo. Soigralci morajo v določenem času uganiti pravilno rešitev. Igra spodbuja kreativnost, iznajdljivost, risarske in lingvistične spretnosti ter bogati besedišče. Na drugi strani pa namizna družabna igra Jenga učencem predstavlja čisto drugačen izziv. Igralci morajo z lesenimi zidaki graditi stolp toliko časa, da zmanjka prostih zidakov. Nato morajo iz stolpa spretno odstranjevati lesene zidake in jih polagati naprej na vrh ter ob tem paziti, da ne zrušijo celotnega stolpa.

³ Za ideje smo med drugim uporabili tudi knjigi Eko družabne igre in Spoznavanje držav z igro avtorice Mojce Košmrli.

Slika 3: Na fotografijah je prikaz igranja namiznih družabnih iger, od leve proti desni: Jungle Speed, Ticket to ride, Sagaland, vseved. (Foto G. Škrli)

Z uspešnim igranjem iger so se učenci med seboj povezovali, razvijali prijateljstvo in zato vsakič, proti koncu koledarskega leta, pred novoletnimi počitnicami, v šolski knjižnici igrajo namizne družabne igre in ob tem bogatijo spretnosti in sposobnosti.

Predstavitev interesne dejavnosti

Interesne dejavnosti predstavljajo pomemben del učenja in vzgojno-izobraževalnega procesa. Odkar vodim interesno dejavnost knjižničarski krožek, smo se v okviru le-te vsak december posvetili igranju namiznih družabnih iger. Največkrat so bile igre povezane s knjigami, knjižnimi naslovi in zgodbami. Učencem sem predstavil igre Hobit, Clue, Fabula, Sagaland, strahek, gospodar prstanov, vseved, Activity, Dixit, mala čarovnica, Ticket to ride, potovanje deklice Delfine, Pictionary, Jungle Speed, Ubongo, Slovenija in svet (kviz), Scotland Yard, mesto Modrega Meseca, kaj bi bilo, če bi ..., Zofijin svet, naseljenci otoka Catan in še mnoge druge. Vedno sem priskrbel igre, da so si jih učenci lahko поблиže ogledali. Natančno smo se seznanili z navodili in igrali. Priložnostno so tudi učenci sami prinesli namizne družabne igre, ki jih imajo in jih igrajo, ter so delili zabavo z vsemi prisotnimi.

V šolskem letu 2011/2012 sem prvič izvajal samostojno interesno dejavnost namizne družabne igre. Njen namen je bil razvijati interesna področja učencev s poudarkom na družabnosti, strategijah, namiznih igrah in odnosih, ki so del igre. V okviru interesne dejavnosti so učenci poglobljali in nadgrajevali svoje znanje in spoznavali nove, neznane vsebine. Za sodelovanje se je prijavilo 12 učenk in učencev iz različnih razredov. Učne enote so bile posamezne namizne družabne igre, ki smo jih spoznavali in se jih učili igrati. Učne oblike so bile v uvodu za razlago frontalne, nato pa skupinsko delo. S pogovorom, razlago in pojasnjevanjem smo s skupnimi močmi razvili navdušenje nad igranjem določenih namiznih družabnih iger. Tako so se učenci seznanili z namiznimi družabnimi igrami, načini igranja, različnimi žanri družabnih namiznih iger in spletnimi stranmi o namiznih družabnih igrah ter z navodili za njihovo igranje.

Posebno pozornost smo namenili namiznim družabnim igram, ki so nastale po literarni predlogi ali pa so bile narejene po navdihu določene knjige. S pomočjo iger smo iskali povezave med prebranimi zgodbami. Igra, ki temelji na knjigi, lahko sledi zgodbi ali pa tudi ne. Nekatere namizne družabne igre temeljijo samo na naslovu knjige in igra ni nujno vsebinsko enaka zgodbi. Učenci so se spraševali, ali ima pri igranju igre prednost nekdo, ki je prebral določeno knjigo. Ali zato vnaprej pozna odgovore? Izpostavljam primer, ko so učenci v okviru interesne dejavnosti igrali igro Hobit. Učenec iz osmega razreda in knjižničar sva vsebino knjige poznala, zato sva imela prednost pri opravljanju določenih nalog (poznala sva vprašanja in odgovore med Bilbom in Gollumom). Nekaj učencev je zaradi igranja te namizne družabne igre želelo prebrati knjigo, na podlagi katere je nastala, da bi se prepričali o boljših pogojih za igranje in bi pridobili prednost pred preostalimi.

Slika 4: Leva fotografija prikazuje igranje igre gospodar prstanov. Hobit iz leta 2001 je zanimiva in preprosta namizna družabna igra (sredina). Desna fotografija prikazuje napeto obnovo porušenega sveta v igri mesto Modrega Meseca. (Foto: G. Škrlj)

Pri igranju nekaterih namiznih družabnih iger (gospodar prstanov, Hobit ...) je bilo potrebno medsebojno sodelovanje, dogovarjanje med igranjem, če so želeli premagati igro (drugačen pristop, povezovanje in ne medsebojno tekmovanje) in postati skupinski zmagovalec. To je bil tudi eden izmed ciljev interesne dejavnosti (razvijanje občutka pripadnosti skupini in spodbujanje sodelovanja med učenci). Z učenci smo prišli do sklepa, da so namizne družabne igre, ki so nastale po knjižni predlogi, lahko prav poseben izziv. Vtise učencev o sodelovanju in igranju namiznih družabnih iger sem objavil že v prispevku v reviji Kekec. Ugotovil sem, da so namizne družabne igre, ki so nastale po literarni predlogi, dobra motivacija za branje in raziskovanje vsebine, zgodbe in tudi pisateljev. Zaradi določene namizne družabne igre so učenci pokazali zanimanje za knjigo, zgodbo in vse skupaj povezali tudi s filmom (Gospodar prstanov). Po nekajurnem igranju Tolkienovega domišljjskega sveta se je izposoja njegovih knjig v šolski knjižnici povečala. Ravno tako se je to zgodilo s knjigami Mala čarovnica in Strahek.

Sklep

V članku sem opisal spodbujanje igranja namiznih družabnih iger v šolski knjižnici, izpostavil najbolj igrane namizne družabne igre, ki so nastale po knjižni predlogi, s katerimi so učenci pridobivali dodatno motivacijo za branje. Predstavil sem interesno dejavnost, ki je bila namenjena namiznim družabnim igram. Želel sem prikazati, da se z igranjem družabnih iger družimo, se naučimo nekaj novega, krepimo miselne sheme in se zabavamo. Igranje pozitivno vpliva na pridobivanje izkušenj, znanja in seveda na družbeni razvoj ter interakcijo odnosov. Menim, da namizne družabne igre učencem omogočajo, da ob sami igri spoznavajo soigralce (vrstnike) in da se učijo soočati se z neznanim. Pridobijo oziroma razvijejo lahko veliko dodatnih pozitivnih lastnosti, denimo občutek za sodelovanje, strpnost idr. Zato menim, da je zaradi razvoja posameznika pomembno vključevati in podpirati igranje namiznih družabnih iger tudi v šolski knjižnici. Ugotovil sem, da lahko z igranjem namiznih družabnih iger učenca pripravimo na sodelovanje in lažje vključevanje v družbo (če je učenec npr. bolj tih ali sramežljiv). Igranje namiznih družabnih iger razvija predstavljenost abstraktnega in domišljij. Izkazalo se je, da so učenci v šolski knjižnici zavzemali pozitiven odnos do igranja namiznih družabnih iger in odkrivali nove svetove. Poudarek je bil na vzgoji za družabnost, saj so se povezovali, družili v okolju šolske knjižnice in soustvarili ugodno klimo. Kljub temu da je »igra za marsikoga navidezno neproduktivno izgubljanje časa, je ena temeljnih aktivnosti, s katero oblikujemo svoje miselne in fizične sposobnosti, se pripravljamo na izzive življenja in se spoprijemamo z njihovimi posledicami« (Repovš, 2011, str. 35). V prihodnje bo veljalo razmisliti in uporabiti kakšno zamisel ali nasvet Scotta Nicholsona, ki je več let raziskoval igranje namiznih družabnih iger v knjižnicah in to zapisal v svoji knjigi *Everyone plays at the library: creating great gaming experiences for all ages*.⁴

⁴ Vsi igrajo v knjižnici: ustvarjanje igralnih izkušenj za vse generacije.

Viri

- Knjižnično informacijsko znanje. Kurikul: osnovna šola.* (2009). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 17. 6. 2013 s spletne strani: http://www.zrss.si/pdf/080711123601_l-k-knjiznicno_informacijsko_znanje_os-sprejeto.pdf.
- Lazar, T. (2011). Igre, vesela plat človeške zgodovine. *Gea*, 21 (11), str. 22–29.
- Nicholson, S. (2010). *Everyone plays at the library: creating great gaming experiences for all ages*. Medford: Information Today.
- Repovš, G. (2011). Igre, vaje za misli in možgane. *Gea*, 21 (11), str. 35–39.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika.* (1994). Ljubljana: DZS.
- Škrj, G. (2012). Namizne družabne igre v šolski knjižnici – spodbuda za branje. *Kekec*, 22 (3), str. 32–33.

> **Gregor Škrj**, univ. dipl. bibl., je zaposlen kot knjižničar na Osnovni šoli Prule v Ljubljani.
Naslov: Prule 13, 1000 Ljubljana
E-naslov: gregor.skrj@guest.arnes.si

Priloga 1: Opis nekaterih namiznih družabnih iger, ki so jih učenci spoznali v šolski knjižnici

Opomba: pomeni oznako za igro, ki je nastala po literarni predlogi ali je povezana z njo.

ACTIVITY

Preprosta pravila. Igralec povleče karto in glede na barvo polja, ki ga želi osvojiti, predstavi soigralcem pojem iz karte. Obstajajo trije načini predstavitev: risanje, razlaga ali pantomima. Če soigralci v določenem času ugamejo rešitev, igralec prestavi figuro ustrezno naprej.

CLUE

Detektivska igra. Cilj je najti odgovore na tri vprašanja: kdo izmed osumljenih je storilec, kje se je umor zgodil in kako oz. s katerim orožjem. Taktična in napeta detektivska igra.

DIXIT

Primerna je za tri do šest igralcev, ki radi pripovedujejo zgodbe in se prepuščajo domišljiji.

FABULA

Nekdo prevzame vlogo pripovedovalca, medtem ko so preostali igralci liki. Naloga likov je, da pomagajo piscu dokončati novo pravljico.

GAME OF THRONES

Igralec prevzame vodstvo ene od velikih družin in se poda na nalogo, da zasede Železni prestol. Spretno upravljanje s surovinami in vojskovanje pripeljeta najboljšega do cilja.

GOSPODAR PRSTANOV

Igra ima posebnost igranja, in sicer združuje igralce v boju proti zlu. Hobiti se podajo na odpravo do uničenja prstana.

HOBIT

Hobit Bilbo se v napeti igri, poda na pot, polno presenečenj in čarovnij. Premagati mora zmaja Smauga.

JENGA

Postavljanje lesenih zidakov v obliki stolpa. Iznajdljivost in spretnost prideta prav.

JUNGLE SPEED

Razmišljanje in hitri refleksi, veliko smeha in vaja gibalnih spretnosti.

KAJ BI BILO, ČE BI ...

Kaj bi bilo, če bi bila Sneguljčica začimba? Morda origano, poper, sol ali drobnjak? Stavi oštevilčeno karto in upaš, da tudi soigralci mislijo tako.

MALA ČAROVNICA

Mala čarovnica je igra spomina in spretnosti z letečo čarovnico. Ob njej otroci igraje razvijajo spomin, ročno spretnost, fino motoriko in koordinacijo oko-roka.

MESTO MODREGA MESECA

Obnova porušenega mesta s pomočjo različnih ljudstev in njihovimi posebnostmi.

NASELJENCI OTOKA CATAN

Naseljevanje otoka, upravljanje s surovinami, gradnja in taktiziranje.

PICTIONARY

Risanje pojmov. Vaja motoričnih spretnosti, učenje risanja in ugibanja.

POTOVANJE DEKLICE DELFINE

Igra v povezavi s slovensko avtorico. Igra se podobno kot Activity (risanje, razlaga, pantomima).

SAGALAND

Igralci v gozd iščejo predmete. Ko igralec pod drevesom najde predmet, ki ga prikazuje trenutno odprta karta na gradu, pohiti proti gradu. Zmagovalec je tisti, ki prvi zbere tri karte iskanih predmetov.

SCOTLAND YARD

Lopov poskuša pobegniti detektivom in ostati skrit. Naloga detektivov je, da skušajo uloviti lopova tako, da se pomikajo po Londonu z različnimi prevoznimi sredstvi.

SLOVENIJA IN SVET

Na zabaven način ponovimo in se naučimo kaj novega o Sloveniji, Evropi, svetu, naravi, kulturi ... Vsak igralec ima drugačen cilj, ki ga doseže s pravilnimi odgovori na vprašanja.

STRAHEK

Igra spomina in spretnosti. Strahek obiskuje prijatelje.

TICKET TO RIDE

Igraš vlogo človeka, ki gradi železniške proge med mesti in poskuša s tem zaslužiti čim več točk.

UBONGO

Igra za hitre in spretne prste, kjer je treba z različnimi, razgibanimi delci sestaviti pravilno celoto.

VSEVED

Igralci se pomerijo v poznavanju geografije, športa, glasbe, filma ... in hitijo proti cilju.

ZOFIJIN SVET

Bogatenje in širjenje znanja s pravilnimi odgovori na zastavljena vprašanja.

V knjižnico s pametnim telefonom?

Literarni lov na zaklad s pomočjo QR-kode

To the library with a smartphone? Literary treasure hunt using QR codes

> Eva Traven

Izvleček

V preteklem šolskem letu je bila šolska knjižnica OŠ Predoslje Kranj temeljito prenovljena. V želji, da bi knjižnica zaživela kot osrednji kulturni prostor šole, pa tudi z namenom, da bi se učenci bolje znašli med gradivom in da bi jih dodatno motivirali za branje, smo jim v začetku leta pripravili literarni kviz s pomočjo pametnih telefonov in QR-kode. Cilj dejavnosti je bil razvijati različne spretnosti in sposobnosti pri učencih, npr. komunikacijske, informacijske in raziskovalne. Takšna dejavnost je usmerjena k enemu od ciljev učnega načrta za predmet slovenščina, to je razvijanje digitalne zmožnosti, ki se povezuje z razvijanjem sporazumevalne zmožnosti v slovenskem jeziku. Učenci so bili za kviz močno motivirani, izkazalo pa se je tudi, da so se ob njem naučili kar precej novega.

Gljučne besede: QR-koda, šolska knjižnica, pametni telefoni, skupinsko delo, literarni kviz

UDK 027.8:621.395.721.5:004.77

Abstract

In the past school year the library at Predoslje Primary School has been thoroughly renovated. Our desire was to make the library the central cultural facility in the school and to help the pupils navigate through the library as well as raise their reading motivation. For this reason we prepared a literary quiz using smartphones and QR codes. The goal of this activity was development of various skills and abilities of pupils, such as communication, information, research skills. Such activity is aimed at one of the curriculum goals in the course Slovenian language, namely development of digital competences which is related to the development of communication competences in the mother tongue. The pupils were highly motivated for the quiz and also acquired a lot of new skills and knowledge.

Key words

QR code, school libraries, smartphones, group work, literary quizzes

Uvod

Generacije učencev, ki se že od mladih nog srečujejo z najrazličnejšo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (v nadaljevanju IKT), so zagotovo prav zaradi vsakodnevne izpostavljenosti digitalni tehnologiji drugačne; prav te tehnologije odločilno vplivajo tudi na njihovo osebnost in na odnos do učenja ter predvsem na izkoriščanje najrazličnejših poti do učenja. Vse to pa predstavlja velik izziv tudi za učitelja, ki naj bi učenčevo primarno motiviranost za uporabo digitalnih medijev izkoristil v prid učnemu procesu.

Didaktična priporočila posodobljenega učnega načrta za slovenščino so, da v osnovni šoli v vseh vzgojno-izobraževalnih (v nadaljevanju VIZ) obdobjih besedno sporazumevanje, na slušni ali vidni ravni, ves čas povezujemo tudi z nebesednim (likovnim, gibalnim, glasbenim, pozneje tudi z računalniškim opismenjevanjem). V drugem in tretjem VIZ-obdobju se pouk književnosti oziroma obravnavanje umetnostnih besedil ob povezovanju z glasbeno, likovno in plesno vzgojo povezuje z družbeno-humanistič-

nimi predmeti, samo v tretjem VIZ-obdobju tudi z izbirnimi predmeti (npr. z retoriko, šolskim novinarstvom ipd.). Na ravni vključevanja medpredmetnih vsebin je v učnem načrtu posebna pozornost namenjena razvijanju digitalne pismenosti učencev. Ti uporabljajo digitalne tehnologije pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti in komunikaciji (dejavnem stiku) z literaturo, in sicer: pri sprejemanju, razčlenjevanju in tvorjenju neumetnostnih in umetnostnih besedil; kot podporo kritičnemu mišljenju, ustvarjalnosti in inovativnosti; za iskanje, zbiranje, izmenjavo in obdelavo podatkov ter njihovo sistematično rabo pri tvorjenju informacij. Za izdelavo, predstavitev in razumevanje kompleksnih informacij uporabljajo tudi primerno strojno in programsko opremo, samostojno uporabljajo primerne didaktične programe in internet kot vir podatkov in komunikacijsko orodje (povz. po Poznanovič Jezeršek, 2011, str. 108–109).

Med oblike pismenosti, ki naj bi jih razvijal posameznik v sodobni družbi in so nujni pogoj za kakovostno bivanje v skupnosti, poleg tradicionalnih oblik pismenosti (branje, pisanje idr.) sodijo tudi t. i. nove pismenosti, med njimi izpostavimo medijsko in digitalno pismenost. Nove pismenosti, tj. pismenosti, ki so povezane z rabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij, v osnovni šoli sistematično poučujemo pri posebnem izbirnem predmetu, razvijamo pa tudi pri pouku vseh preostalih predmetov, tudi pri pouku slovenščine (povz. po Žveglič, 2008, str. 40).

Po priporočilih Evropskega parlamenta in Sveta o ključnih zmožnostih za vseživljenjsko učenje in izobraževanje iz leta 2006 se razvijanje digitalne zmožnosti povezuje z razvijanjem sporazumevalne zmožnosti v slovenskem jeziku, vključuje pa zavestno in kritično rabo informacijskih tehnologij pri opravljanju šolskih in zunajšolskih obveznosti. Podprta je z rabo temeljnih informacijskih spretnosti v okviru IKT, to je z rabo računalnika, da bi pridobili, ovrednotili, shranili, tvorili, oblikovali, predstavljali, izmenjevali informacije in komunicirali ter sodelovali na medmrežju. Digitalna pismenost vključuje varno in kritično uporabo IKT pri delu, v prostem času in pri sporazumevanju. Podpirajo jo osnovna znanja IKT: uporaba računalnikov za iskanje, ocenjevanje, shranjevanje, proizvodnjo, predstavitev in izmenjavo informacij ter za sporazumevanje in sodelovanje v skupnih omrežjih po internetu. (povz. po Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje: 14–15)

Eden od splošnih ciljev knjižničnih informacijskih znanj v osnovni šoli je, da se učenci navajajo na knjižnično okolje in vzdušje knjižničnega prostora ter zavzemajo pozitiven odnos do knjižnice in njenega gradiva. Didaktična priporočila za tretje triletnje predvidevajo, da učenec spozna vlogo in pomen informacij v sodobni družbi. Pouk je usmerjen k razumevanju izbora iskalne strategije in poznavanju virov za splošno, specialno in tekoče informiranje. Ob koncu tretjega triletja učenec postane samostojen uporabnik knjižnice, njenega gradiva in informacijskih virov (Knjižnična informacijska znanja, 2005).

Cilj informacijskega opismenjevanja po Ifla/Unescovih smernicah za šolske knjižnice so učenci, ki so usposobljeni za samostojno učenje. Morajo se zavedati svojih informacijskih potreb in obvladati tehnološka orodja za dostop do informacij in za komuniciranje. Informacijsko pismeni učenci morajo biti fleksibilni, sposobni prilagajanja spremembam ter sposobni delovati samostojno in v skupinah. Pri izobraževanju uporabnikov v šolski knjižnici je treba upoštevati tri glavna učna področja: znanje o knjižnici; kaj je njen namen, katere storitve nudi, kako je organizirana in s katerimi viri razpolaga; spretnosti za iskanje in uporabo informacij in motivacijo za uporabo knjižnice v formalnem in neformalnem učnem procesu. Učne spretnosti, ki prispevajo k boljši informacijski pismenosti učencev, so učne spretnosti samousmerjanja, spretnosti sodelovanja, sposobnosti lociranja in pridobivanja, spretnosti izbiranja in

ocenjevanja, spretnosti komuniciranja in spoznavanja, spretnosti vrednotenja (Ifla/Unescove smernice za šolske knjižnice, 2003).

Delež učencev tretjega triletja v osnovni šoli, ki imajo in uporabljajo mobilni telefon, je že danes takšen, da lahko načrtujemo aktivnosti za uporabo le-teh pri pouku. Veliko osnovnošolcev ima tudi zmogljivejše naprave, t. i. pametne telefone – po definiciji Wikipedije je pametni telefon mobilni telefon, ki ponuja naprednejše računalniške sposobnosti in povezljivost kot sodobni osnovnofunkcijski telefoni. Pametni telefoni so znani tudi kot dlančniki, ki imajo vgrajen mobilni telefon. Pametni telefoni dopuščajo uporabniku, da sam naloži in zaganja zahtevnejše aplikacije. Pametne telefone lahko štejemo kot osebne žepne računalnike z dodanimi funkcijami mobilnega telefona, saj so ti telefoni navadni računalniki, le veliko manjši. Kljub temu je delež teh naprav (ne nazadnje niso prav poceni) še vseeno premajhen, da bi lahko vsak učenec v dejavnosti, ki jih zahteva, sodeloval individualno. Zato je bila dejavnost lova na zaklad zastavljena tako, da je bil za njeno izvedbo potreben le en pametni telefon z že prej naloženim programom za odčitavanje QR-kod na skupino učencev.

QR-koda

QR-koda je v svoji osnovi preprosta dvodimenzionalna vrsta črtna koda kvadratne oblike, ki vsebuje informacije. Omogoča hitrejše in natančnejše zajemanje podatkov s tiskanih dokumentov, embalaže ipd. Oznaka QR je namreč kratica za besedno zvezo »Quick Response«, kar v slovenščini pomeni »Hiter odziv« (Računalniške novice, 2011). Kodo so primarno uporabljali v avtomobilski industriji, razvili so jo že leta 1994. V zadnjih letih pa ta vrsta kode prodira na vse konce sveta, opazimo jo lahko na vse več izdelkih, prospektih, reklamnem gradivu, katalogih, plakatih, majicah in spletnih straneh. Skoraj na vsakem koraku naletimo na to obliko informiranja, ki postaja tudi vedno bolj interaktivno, inovativno in domiselno, vsebuje pa lahko tudi logotipe, slike, barve itd.

Slika 1: QR-koda

Gre torej za zapis, ki ga je mogoče z ustrežno programsko in strojno opremo prevesti v drugo – nam razumljivo obliko. V primerjavi s črtno kodo, kjer gre za zapis v eni vrsti, ima QR-koda zapis v več vrstah, zaradi česar lahko vsebuje veliko več podatkov. Po navadi gre za zapis spletnega naslova, na katerem lahko preberemo več o predstavljeni zadevi (izdelku, storitvi itd.), ki ji je koda dodana. Lahko pa vsebuje tudi samo besedilo kot v zgornjem primeru.

Za branje QR-kode potrebujemo mobilni telefon ali tablični računalnik, ki je opremljen s fotoaparatom, ter ustrežno programsko opremo, ki je na svetovnem spletu dostopna brezplačno. Eden od popularnejših programov je Kaywa (<http://qrcode.kaywa.com/>), ki omogoča tako branje kod z mobilnimi napravami (kot mobilna aplikacija) kot tudi izdelavo (generiranje) raznovrstnih kod s pomočjo računalnika. Izdelava samih kod je preprosta. V za to namenjeno okence napišemo besedilo, ki ga želimo zajeti v kodi (to je lahko spletni naslov, povezava do posnetka na Youtubeu,

profil osebe na katerem od družabnih omrežij, vizitka s kontaktnimi podatki, celo predpripravljeno SMS-sporočilo, lahko pa tudi samo besedilo), ter izberemo ukaz, s katerim nam računalnik pretvori besedilo v obliko QR-kode. To nato shranimo na svoj računalnik kot slikovno datoteko ali neposredno natisnemo. Lahko jo dodajamo v dokumente, oblikujemo, povečamo ali pomanjšamo, natisnemo v barvah itd.

Slika 2: Eden od generatorjev QR-kode

Priprava učencev na kviz

Kviz, ki bi povezoval učne cilje slovenščine, knjižnične vzgoje in uporabo sodobne tehnologije, sva si učiteljica slovenščine in knjižničarka zamislili kot zabaven lov na zaklad. Ena od prijetnejših posledic uporabe QR-kode je tudi prihranek s časom in papirjem, hkrati pa pomeni odlično motivacijo, saj se le redko pojavi priložnost, da lahko učenci pri pouku uporabljajo svoje priljubljene mobilne naprave, ne da bi bili za to kaznovani.

Lov na zaklad je bil načrtovan za izvedbo v 8. in 9. razredu, kjer je učencev manj, saj so zaradi fleksibilne diferenciacije razdeljeni v heterogene skupine po 15 učencev. Med poukom slovenščine smo z učenci prišli v knjižnico in se razdelili v tri skupine po 4–5 učencev. V dneh pred izvedbo dejavnosti sem učence prosila, naj v šolo prinesejo svoje mobilne telefone, da smo lahko skupaj naložili nanje potrebne aplikacije za branje QR-kod in jih tudi preizkusili. Tako je imela vsaka skupina na voljo en telefon, s katerim so si pomagali pri iskanju informacij po knjižnici. Ker imajo nekateri učenci na svojih telefonih onemogočen prenos podatkov, pa tudi zato, da jim (oz. njihovim staršem) ne bi povzročili dodatnih stroškov, v uporabljene kode nisva vključili spletnih povezav ali drugih večpredstavnostnih vsebin, ampak samo besedilo. Pred samo dejavnostjo smo se z učenci pogovorili tudi o nevarnostih, na katere opozarjajo strokovnjaki. Tudi pri uporabi QR-kode na nepredvidne uporabnike prežijo nekatere pasti in neprijetnosti. Ena takšnih nevarnosti so lahko spletne strani, ki kopirajo uporabnikove podatke, ocenjujejo pa tudi, da bo to v prihodnosti eden glavnih načinov vnosa virusov v mobilne telefone in tablične računalnike. Težava je v tem, da ne moremo vedeti, kakšna je vsebina QR-kode, dokler je ne prebere določen program in nam je ne prikaže v obliki, ki jo razumemo. Takrat pa je v bistvu že prepozno. Z obiskom napačnih spletnih strani smo lahko kaj hitro ob vse podatke, ki jih hranimo v pametnem telefonu (Meško, 2012).

Potek kviza

Vsaka od skupin je po kratkih uvodnih navodilih prejela kviz, sestavljen iz desetih vprašanj. Na začetku vsake pole (vsaka skupina je imela svoj kviz in svojo »pot«, saj sva se želeli izogniti prepisovanju rezultatov in ubiranju »bližnjic« pri učencih) je bilo kratko navodilo in preizkusna koda: *Pred vami je malce drugačna naloga, s katero boste ponovili vaše znanje o književnosti, še malce bolje spoznali knjižnico in gradivo, ki se v njej nahaja, hkrati pa boste tudi preizkusili svoje zmožnosti logičnega razmišljanja in svojo elektronsko pismenost. Vsaka skupina ima na razpolago (vsaj) en pametni telefon, opremljen s čitalcem QR-kode. Kaj je QR-koda? Videti je takole:*

Slika 3: Testna QR-koda

Prvo vprašanje je eno skupino usmerilo h knjigi Ronja, razbojniška hči avtorice Astrid Lindgren, drugo skupino k Slavi vojvodine Kranjske Janeza Vajkarda Valvasorja, tretjo pa k slikanici Urška Andreja Rozmana Roze. V omenjenih knjigah so učenci našli navodila za reševanje prve naloge ter namige – seveda v oblikah QR-kode, v katerih knjigah oz. delih knjižnice se nahaja naslednje navodilo.

Eno od navodil (nalepljeno v slikanico Kozlovska sodba v Višnji Gori Josipa Jurčiča) se je na primer glasilo takole: »*Josip Jurčič je napisal humoresko Kozlovska sodba v _____ (dopolni naslov knjige). Opisuje, kako je Lukež Drnulja iz Višnje Gore slabo pazil na svojega kozla Lisca in ta si je zato silno zaželel požreti zelenjavo s tujega vrta. Višnjanski sodni zbor, se nikakor ni mogel zediniti, kakšno kazen bi naložili požrešnemu kozlu in njegovemu gospodarju. Končno je rešitev našel Flere Krivostegno. Poiščite omenjeno slikanico, v njej boste izvedeli, kaj vpisati v spodnje kvadratke.*«

1.

Baron Janez Vajkard Valvasor (1641-1693), ki se je rodil v Ljubljani, je poglobljeno raziskoval Cerknško jezero. Prav z znanstveno razpravo o njem je dosegel izjemno priznanje za svoje delo – leta 1687 je postal član Royal Society (Kraljevskega društva) v Londonu. S tem se je tudi uradno uvrstil v sam vrh evropskih izobražencev svojega časa. Cerknško jezero je popisal in predstavil v svoji knjigi

	23			26
--	----	--	--	----

		16	22			1	
--	--	----	----	--	--	---	--

		2		20			17
--	--	---	--	----	--	--	----

V omenjeni knjigi boste našli namig, kje se nahaja naslednja postaja lova na zaklad.

Slika 4: Del reševalne pole (vir slike: Wikipedija)

Slika 5: Navodilo

Slika 6: Navodilo

Slika 7: Navodilo

Podobna navodila so učenci našli v različnih delih slovenskega in tujega mladinskega leposlovja (*Pod milim nebom* Dese Muck, *Košarkar naj bo* Primoža Suhodolčana, *Pika Nogavička* Astrid Lindgren itd.) in leposlovja za odrasle (*Poezije* Franceta Prešerna, *Moje življenje* Ivana Cankarja, pesniška zbirka *Angeli* Toneta Pavčka itd.), pa tudi v različnih priručnikih (*Slovar slovenskega knjižnega jezika*, *Pravopis*), poljudno-znanstvenih in znanstvenih delih (*Album slovenskih pisateljev*, S. Hawking – *Jure in skrivnosti vesolja*), nekaj nalepk pa so našli tudi na drugih mestih po knjižnici – na primer na notranji strani omare z avdio- in videogradivom, pod omarico z deli za najmlajše itd.

Zadnja naloga je bila za vse tri skupine enaka. V kuverti pri zadnji postaji lova na zaklad so našli listke in navodilo, naj vsak izmed njih napiše tri naslove del s police z mladinsko literaturo, ki bi jih želel prebrati med počitnicami. Če so kviz pravilno reševali, so na koncu s pomočjo oštevilčenih kvadratkov dobili zaključno misel, vezano na knjige in branje.

KNJIŽNI KVIZ

Prenesite oštevilčene črke in dobili boste zanimivo misel, ki prav gotovo drži.

N	A	J	B	O	L	J	Š	A
---	---	---	---	---	---	---	---	---

K	N	J	I	G	A
---	---	---	---	---	---

J	E
---	---

N	A	J	B	O	L	J	Š	A
---	---	---	---	---	---	---	---	---

D	R	U	Ž	B	A
---	---	---	---	---	---

Slika 7: Sklepna misel

Seveda je vsako skupino na koncu poti dejansko čakal tudi oprijemljivi »zaklad«, vsaka skupina je ne glede na uvrstitev prejela simbolično nagrado, vrečko sladkih presenečenj.

Odziv učencev

Učenci so bili za dejavnost izrazito motivirani. Že ob začetnih navodilih, ko so izvedeli, da bodo pri kvizu lahko uporabljali mobilni telefon, so bili presenečeni in navdušeni. Pri nekaterih je prišel močno do izraza njihov tekmovalni duh, zato so zelo hiteli z reševanjem. Drugi so si vzeli več časa in uspeli celi skupini glasno prebrati pesem ali odlomek iz knjige oziroma iskano geslo iz Pravopisa ali Slovarja slovenskega knjižnega jezika. Vse naloge so reševali zelo zavzeto. Če določene knjižne police niso našli, so lahko za nasvet povprašali knjižničarko ali učiteljico. Ob koncu dejavnosti jih je zanimalo, čigava ideja je bila lov na zaklad s pomočjo telefonov in kdaj bomo izvedli še kaj podobnega. V mesecu dni po izvedbi dejavnosti si je več učencev izposodilo leposlovno delo, s katerim so se srečali pri kvizu, prav tako so bile določene knjižne police bolj obiskane kot prej oziroma smo zabeležili povečano izposojno. Referenčna zbirka ni bila več zbirka, namenjena le učiteljem in knjižničarki, ampak so segli po njej tudi učenci. Dva osmošolca sta si, denimo, izposodila mladinski roman *Blazno resno o šoli* Dese Muck, devetošolec slikanico *Urška* Andreja Rozmana Roze, devetošolka zbirko pesmi *Angeli* Toneta Pavčka. Na knjižni polici planinarstvo, ki v naši knjižnici zaradi postavitve ni najbolje obiskana, so si v enem mesecu učenci izposodili kar tri enote, med drugim tudi *Nanga Parbat* Hermana Buhla, ki smo jo uporabili v kvizu. Iz referenčne zbirke so si učenci osmega in devetih razredov za branje v čitalnici izposodili *Slavo Vojvodine Kranjske*, *Praznično leto Slovencev*, *Enciklopedijo Slovenije* in *SSKJ*.

Sklep

Literarni lov na zaklad ni edina možnost uporabe QR-kod v knjižnici ali na šoli nasploh, saj le ta prinaša veliko stopnjo interaktivnosti, ki pravzaprav ne povzroča veliko stroškov. Morebitni stroški nastanejo kvečjemu pri ponudniku mobilnih storitev, če naše kode vključujejo URL-povezave. Te zahtevajo prenos podatkov s spletnih strani, lahko pa ustvarimo še bolj dinamične kode, ki avtomatsko pošljejo elektronsko pošto ali SMS na izbrani naslov, zajet v sami kodi.

Literarni kviz je pogosta dejavnost tako šolskih kot splošnih knjižnic. Ob redni mesečni (ali tedenski) literarni uganki bi lahko knjižničar uporabil tudi QR-kodo. Vanjo bi lahko zajel že samo uganko, lahko pa bi klasično uganko ali kviz nadgradil s QR-kodami, v katerih bi reševalci našli kak namig za reševanje, morda naslov knjige, v kateri bi nato našli odgovor itd.

Ena od možnosti za uporabo v knjižnici, pri kateri bi lahko z idejami sodeloval ves učiteljski kolektiv, pa tudi učenci sami, je usmerjanje bralcev do knjig s sorodno vsebino; knjižničar lahko, denimo, natisne QR-kodo z besedilom (npr. »Če ti je bila ta knjiga všeč, te bo morda zanimala tudi ...«) na nalepko in jo nalepi v knjigo oz. na platnico knjige. Z odčitavanjem kode bi nato bralec, ki bi si naslednji izposodil knjigo, dobil nove ideje, katera knjiga bi bila še zanimiva zanj. Če obstaja film, posnet po knjižni predlogi, pa ga lahko QR-koda opozori tudi na to.

Kode z usmerjevalnimi vprašanji lahko nalepimo tudi na notranje zavihke platnic obveznih knjig, ki jih imajo učenci za domače branje, vključili pa bi lahko tudi mnenja oz. misli, ki se ob branju določenih knjig pojavljajo učiteljem.

Viri

50 interesting Ways and tips to use QR Codes to support learning. Pridobljeno 5. 6. 2013 s spletne strani: https://docs.google.com/presentation/view?id=dhn2vcv5_765hsdw5xcr&revision=_latest&start=0&theme=blank&authkey=COX05IsF&cwj=true.

- Harris, C. (2010). QR Codes in the Library: Use 2-D barcodes to offer the coolest services ever. Pridobljeno 5. 6. 2013 s spletne strani: http://www.libraryjournal.com/slj/articlesatechnology/88684664/qr_codes_in_the_library.html.csp.
- IFLA/UNESCO-ve smernice za šolske knjižnice. (2003). *Šolska knjižnica*, 13 (3), str. 115–124.
- Meško, S. (2012). Kako in zakaj koda QR. *Moj mikro*, (4), str. 58–60.
- Miholič, T. (2012). Uporaba mobilnikov strogo prepovedana zaželjena. *Zbornik konference Sirikt*. Pridobljeno 5. 6. 2013 s spletne strani: http://prispevki.sirikt.si/datoteke/zbornik_sirikt2012.pdf.
- QR koda. Pridobljeno 5. 6. 2013 s spletne strani http://sl.wikipedia.org/wiki/Koda_QR.
- Pametni telefon. Pridobljeno 10. 6. 2013. http://sl.wikipedia.org/wiki/Pametni_telefon.
- Poznanovič, M. (2011). Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 5. 6. 2013 s spletne strani: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf.
- Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje*. Pridobljeno 5. 6. 2013 s spletne strani: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:sl:PDF>.
- Sušec, Z. (2005). Knjižnična informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 5. 6. 2013 s spletne strani: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Knjiznicna_inf_znanja.pdf.
- Žnidaršič M. (2012). Do znanja s črno-belimi kvadrati – QR kode pri pouku nemščine in zgodovine. *Zbornik konference Sirikt*. Pridobljeno 5. 6. 2013 s spletne strani: http://prispevki.sirikt.si/datoteke/zbornik_sirikt2012.pdf.

> **Eva Traven**, univ. dipl. lit. komp. in prof. slovenščine, je zaposlena na OŠ Predoslje Kranj.
Naslov: Predoslje 17 a, 4000 Kranj
Naslov e-pošte: eva.traven@guest.arnes.si

Priprava in izvedba videokonference

Preparation and execution of a videoconference

> Andreja Nagode

>> Simon Gerdina

>>> Špela Petrovič

Izveček

V sodobnem spletnem okolju postaja videokomunikacija vse bolj vsakdanja in nepogrešljiva. V prispevku so najprej predstavljene različne možnosti za tovrstno komunikacijo, nato pa je prikazan praktični primer uporabe Skypa, Hangouta v Google Apps for Education in VOX-videokonference, ki so ga izvedli šolski knjižničarki in računalnikar na OŠ Ivana Cankarja na Vrhniki. Primer dobre prakse uporabe različnih načinov videokomunikacije (Skype, Google hangout, VOX-videokonferenca) in izvedbo video konference v okviru knjižnično informacijskih znanj in izbirnega predmeta multimedija so predstavili na strokovnem posvetovanju "Raba IKT v šolskih knjižnicah 3".

Ključne besede

videokonferenca, šolske knjižnice, osnovna šola, IKT, VOX Arnes, Skype, Google Apps for Education, knjižnična informacijska znanja

UDK 027.8:004.738.5

Abstract

In the today's web environment video-communication is becoming more and more common and inevitable. The paper first presents various options for such communication and proceeds to present a practical example of the use of Skype, Hangout in Google Apps for Education, as well as VOX-videoconferences, all done by the librarians and computer technician at Primary School Ivan Cankar Vrhnika. The best practice example of the use of various ways of doing videoconferencing (Skype, Google hangout, VOX-videoconference) and execution of the videoconference within the course Library and information knowledge and elective course Multimedia was presented at the professional conference »The use of ICT in school libraries 3«.

Key words

videoconferences, school libraries, primary school, IKT, VOX Arnes, Skype, Google Apps for Education, library and information knowledge

Uvod

Videokomunikacija postaja nepogrešljiva sestavina sodobnega spletnega okolja. Kot za vse spletne storitve tudi zanjo velja, da jo je mogoče tako uporabljati kot zlorabljati, zlasti z vidika vsebine, verodostojnosti in spoštovanja zasebnosti.

Ker imajo v Sloveniji tako šole kot knjižnice možnost brezplačne uporabe storitev javnega zavoda Arnes, se zdi tudi v primeru spletne videokomunikacije smiselna uporaba Arnesovih storitev, npr. videoportala, prenosov v živo in zlasti VOX-videokonference.

Vseeno velja preizkusiti tudi preostale možnosti, ki jih do določene mere lahko uporabljamo brezplačno. Videokomunikacijo nam omogočata med drugimi tudi Skype in ena od Googlovih aplikacij – Hangout. Nadalje bodo v prispevku predstavljene in opisane posamezne storitve in oprema za videokonference ter primer dobre prakse.

1 Predstavitev opreme in videokonferenc

V nadaljevanju bodo podrobneje predstavljene posamezne storitve in oprema za izvedbo videokonferenc.

1.1 Videoportal

Ena izmed novejših Arnesovih storitev je Arnesov videoportal, ki se od javnih portalov za pretočni video loči po tem, da so na njem objavljene vsebine izključno izobraževalne in raziskovalne narave, da so identitete avtorjev posnetkov digitalno preverjene in imajo visoko stopnjo zaupanja ter da omogoča tudi omejevanje dostopa do posnetkov na posameznika, skupino ali organizacijo.

Portal združuje vse Arnesove multimedijske storitve, saj omogoča objavo posnetkov na spletu z vseh Arnesovih multimedijskih storitev, zagotavlja pa tudi možnost ogleda na vseh osebnih računalnikih, pametnih telefonih in tablicah.

1.2 Prenosi v živo

Na Arnesu omogočajo enosmerne videoprenose v živo prek strežnika za pretočni video, ki omogoča prenos videa v živo tudi v HD-kakovosti. Njegov ogled je mogoč na vseh vrstah osebnih računalnikov, pametnih telefonih in tablicah. Prenos v živo je vnaprej treba naročiti na e-naslovu: video-podpora@arnes.si. Potrebujemo še kamero, zmogljivejši osebni računalnik, brezplačni program FMLE in zajemalnik slike s kamero. Med potekom kulturnega dogodka lahko zvok in sliko prenašamo v živo ter dogodek predvajamo prek spletne strani, bloga, šolskega portala itd. Če dodamo še Twitter vtičnik, lahko spremljamo tudi odziv javnosti.

1.3 Videokonference visoke kakovosti

Uporaba MCU-videokonferenc je v osnovi namenjena uporabi s H.323- in SIP-sobnimi videokonferenčnimi sistemi, kamor lahko priklopimo tudi HD-kamere in kopijo VGA-slike s projektorja. Kakovost slike in zvoka je vrhunska, saj gre za namenske naprave, poskrbljeno pa je tudi za dušenje odmeva. MDU-konference uporabite, ko želite povezati več sejnih sob v eno videokonferenco v polni HD-ločljivosti, druge udeležence spremljati na televizorju, njihove predstavitve pa na lastnem projekcijskem platnu.

Ker večina šol ne premore zahtevanega lastnega videokonferenčnega sobnega sistema, ki stane nekaj tisoč evrov, je za nas veliko primernejša naslednja možnost.

1.4 VOX-spletne konference

Še ena Arnesova multimedijska storitev je VOX-spletna konferenca, ki je dostopna na spletni strani: <https://vox.arnes.si>. Uporabnikom omogoča preprosto in prijazno videokonferenčno komunikacijo z več udeleženci hkrati. Omogočeno je dodajanje multimedijskih vsebin, interaktivnih predstavitev in orodij za sodelovanje na daljavo. Za izvedbo VOX-videokonference so potrebni le osebni računalnik, ne nujno visoke zmogljivosti, spletna kamera ter Arnesovo uporabniško ime ali AAI-račun.

Prek VOX-videokonference se lahko udeležimo sestanka od doma, iz drugega kraja, vodimo lahko zapisnik in sestanek tudi posnamemo. Vstop v konferenco lahko zaščitimo z geslom in tako omejimo možnost udeležbe.

Z VOX-videokonferenco je mogoče organizirati učne ure na daljavo za učence z zdravstvenimi težavami ali s športnimi obveznostmi. Na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani so npr. imeli prostorsko stisko s premajhnimi predavalnicami in so zato najbolj obiskana predavanja prenašali prek spletnih konferenc VOX. Od doma jih je spremljajo približno osemdeset študentov, ki so zastavili več vprašanj kot tisti v predavalnici, saj so se manj izpostavili, ko so natipkali vprašanje in čakali odgovor nanj.

Dogajanje v videokonferencah VOX lahko tudi posnamemo in posnetke takoj urejamo prek spleta, če jih želimo uporabljati še kdaj, pa jih lahko naložimo v Videoportal.

1.5 Skype

Za uporabo Skypa je treba prenesti in namestiti na računalnik brezplačni program. Za uporabo programa in komunikacijo z drugimi se je treba pred prijavo registrirati. Videoklic lahko vzpostavimo le z osebami, ki imajo ustvarjen račun v Skypu, na Microsoftu ali Facebooku in so prijavljene sočasno.

Program je preprost za uporabo, omogoča klepet prek spleta kot vzpostavitev avdio-ali videoklica, če imajo uporabniki ustrezno strojno opremo. Med vzpostavljenim videoklicem je mogoče dodajati udeležence, izmenjevati datoteke in dajati namizja uporabnikov v skupno rabo.

1.6 Google Hangout

Ena od spletnih videoklepetalnic je vključena v Googlovi aplikaciji za spletno pošto (Gmail). Videoklepetalnica je v celoti spletna storitev. Uporabljajo jo lahko vsi, ki imajo račun za spletno pošto Gmail ali so uporabniki Googlovih aplikacij za izobraževanje (Google Apps for Education).

Videoklice lahko opravimo z ljudmi, ki imajo tudi enega od zgoraj naštetih računov in so na našem seznamu stikov. Vzpostavitev stika ali konferenčnega klica (več udeležencev) je mogoča, če so vsi sodelujoči prijavljeni v storitev. S sodelujočimi lahko sodelujemo v klepetalnici, izmenjujemo datoteke, damo zaslon v skupno rabo, uporabljamo Google Drive za skupinsko delo in morda vključimo še katero od aplikacij, ki so nam na voljo (miselni vzorci, risanje, opomniki, predstavitve, igre itd.).

2 Od teorije k praksi

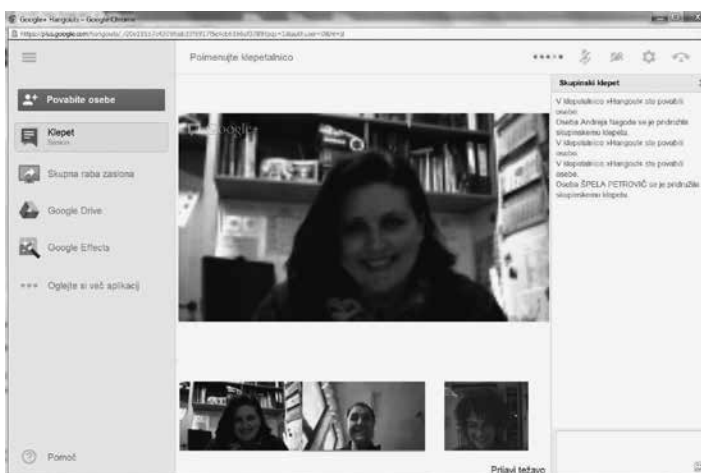
Osnovna šola Ivana Cankarja Vrhnika je konec leta 2012 prešla na enoten način prijave (AAI) in uporabo Googlove aplikacije za izobraževanje – Google Apps for Education, ki tudi omogoča AAI-prijavo. V okviru testiranja in preizkušanja novih možnosti so med drugim zaposleni spoznavali različne možnosti videokomunikacije. Ker je šola deluje na treh različnih lokacijah, bi jo velikokrat lahko uporabili. Vendar pa so do takrat o uporabi same videokomunikacije že nekaj vedeli, nikoli pa tega znanja niso praktično uporabili. Zato so se odločili, da preizkusijo in primerjajo javne in Arnesove multimedijske storitve. Izbrali so Skype, Google Hangout in Arnesove spletne konference VOX. Vse so brezplačno dostopne, za uporabo VOX-spletne konference pa je treba biti Arnesov uporabnik.

3 Priprava na izvedbo videokonference v okviru KIZ

Odločitev za izpeljavo ure KIZ v okviru izbirnega predmeta multimedija je temeljila na želji prikaza praktične ponazoritve teoretičnega znanja o videokonferencah, ki jih je mogoče najti na svetovnem spletu (Arnesova spletna stran) in jih uporabiti pri sodelovalnem učenju obeh knjižničark, učitelja računalnikarja in učencev.

Zaradi poučnega namena videokonference so se morali sodelujoči tudi vsebinsko ustrezno pripraviti. Pripravili so okvirni "scenarij" videokonference, v katerem so predvideli, kdo bo kaj povedal in v kakšnem vrstnem redu.

Velik del priprav na videokonferenco so opravili preko Skypa in Google Hangouta, deloma zaradi pomanjkanja ustreznih razpoložljivih terminov za tovrstno delo med službenim časom (prek Skypa in Hangoutov so lahko sodelovali tudi zunaj delovnega časa), deloma zato, ker so, da bi lahko ovrednotili njuno uporabno vrednost v okviru procesa vzgoje in izobraževanja, želeli preizkusiti tudi ti dve možnosti spletnega povezovanja.

Sliki 1 in 2: Aplikaciji, ki omogočata videokomunikacijo (Skype in Hangout).

Pred izvedbo videokonference so poskrbeli za ustrezno tehnično opremo. Knjižničarki sta uporabljali prenosna računalnika z vgrajeno kamero, mikrofonom in zvočniki, ki sta bila povezana v šolsko brezžično omrežje (WLAN). V računalniški učilnici so uporabili stacionarni računalnik, povezan s projektorjem in zvočniki, moderator (računalnikar) je uporabljal prenosni računalnik z ustrezno opremo in priklopom v brezžično omrežje. Na prenosnih računalnikih je bilo treba namestiti ustrezen vtičnik za Flash player (namestiti je bilo treba še dodatek Adobe Connect Add-In, ker VOX-videokonferenca uporablja tehnologijo Adobe Connect). Če programska oprema ni nameščena, je to ob prijavi na videokonferenco opazno, vendar je manjkajoče

datke mogoče namestiti z le nekaj kliki. Ugotovili so tudi, da se z brskalnikom Google Chrome pojavijo težave pri dostopu do VOX-videokonference. Uspešno so jih rešili s pomočjo tehnične pomoči na Arnesovi spletni strani.¹ Omenjeno spletno stran si velja ogledati tudi v primeru težav z drugimi brskalniki.

Dan pred izvedbo je gostitelj (moderator je bil računalnikar) na Arnesovi VOX-videokonferenci odprl novo videokonferenco, ki je bila na voljo vsem s povezavo. Naslov povezave je objavil na Arnesovem blogu, ki ga uporablja pri izbirnem predmetu multimedija. Naslov je po elektronski pošti sporočil tudi knjižničarkama

Gostitelj se je pol ure pred izvedbo videokonference prijavil in zagnal prej omenjeno videokonferenco. Prijavili sta se tudi knjižničarki, Špela Petrovič, ki se je videokonferenci pridružila iz šolske knjižnice na Lošci 1, in Andreja Nagode, ki se je videokonference udeležila iz učilnice na drugi strani šole. Knjižničarkama je gostitelj določil vlogo predavatelja. Vsi trije so preizkusili in nastavili glasnost zvočnikov in mikrofonov ter ustreznost slike s spletne kamere. Vsi trije govorci so morali paziti na hitrost, glasnost in jasnost povedanega, saj včasih prihaja do majhnih zakasnitev (latenca) ali kratkih prekinitev zvoka.

3.1 Izvedba videokonference z učenci

Učitelj izbirnega predmeta multimedija, Simon Gerdina, je učencem pri uvodu v učno uro razložil, da bodo med to šolsko uro spoznali dvoje: rabo poučne literature v okviru KIZ in VOX-videokonferenco. Konferenco bodo najprej samo spremljali, po teoretičnem zaključku pa bodo v njej tudi aktivno sodelovali s postavljanjem vprašanj prek klepetalnice. Učenci so se prek povezave v blogu prijavili v videokonferenco kot gostje, hkrati pa je učitelj prikazal videokonferenco prek projektorja in zvok usmeril na zvočnike v učilnici. Vsi učenci so se uspešno prijavili v konferenco, le eden je ob tem naletel na težave, ki jih je samostojno rešil.

Učitelj (gostitelj) je za svojim prenosnim računalnikom začel s snemanjem videokonference, nato je skupaj s knjižničarkama v skupnem nagovoru učencem še enkrat razložil, da jim bosta knjižničarki predstavili osnovno strokovno literaturo in postopek njene pravilne uporabe. Knjižničarka Špela Petrovič je udeležencem videokonference predstavila različne vrste strokovne literature. Ob razlagi, čemu vsaka izmed njih služi in kako jo uporabljati, je slovar, leksikon, enciklopedijo in atlas tudi pokazala in prelistala, da bi bile razlike med njimi čim bolj nazorne. Sodelujoči učenci so lahko ne le slišali, ampak sočasno tudi videli, da je v slovarjih in leksikonih vsebina, zajeta v gesla, razvrščena po abecednem redu, zaradi česar v njih ni kazal, ki pa so nujna v enciklopedijah in atlasih, v katerih je za razliko od slovarjev, v katerih slikovnega gradiva sploh ni, in leksikonov, kjer ga je malo, tudi ogromno fotografij, risb, shematskih prikazov. Tako naj bi si sodelujoči učenci lažje predstavljali različnost predstavljenega gradiva in bolje razumeli, s kakšnim namenom in ob kakšni informacijski potrebi naj uporabijo določeno vrsto strokovne literature. Po končani predstavitvi je besedo predala drugi šolski knjižničarki, Andreji Nagode, ki je sodelujočim povedala, kako opisano literaturo pravilno uporabiti. Gostitelj je v prikazu spremenil pogled, da so udeleženci lahko spremljali še sliko druge knjižničarke.

Navodila za učence so objavljena na spletni strani šolske knjižnice, zato jim je pokazala, kako pridejo do njih:

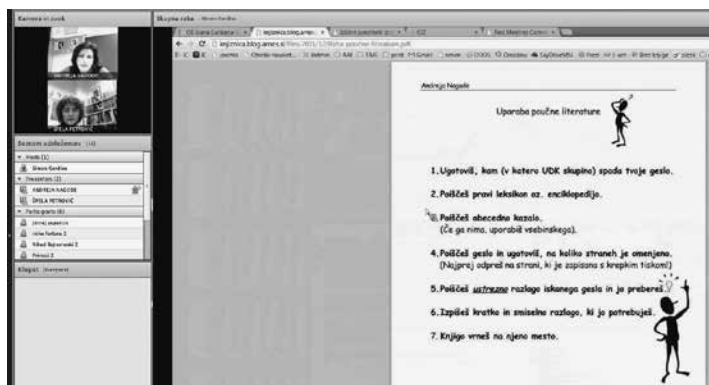
- 1 Obiščejo spletno stran OŠ Ivana Cankarja Vrhnika (<http://www.osivanacankarja.si/>).
- 2 Poiščejo spletno stran šolske knjižnice (<http://knjiznica.blog.arnes.si/>).

¹ Spletna pomoč: <http://www.arnes.si/pomoc-uporabnikom/spletne-konference-vox/uporaba-vox-a/znane-tezave-hrosi.html>.

- 3 Poiščejo zavihek KIZ.
- 4 Kliknejo na vrstico Raba poučne literature.
- 5 Odpre se jim dokument v pdf-formatu, v katerem preberejo osnovne korake uporabe strokovne oziroma poučne literature.

Da je to lahko naredila, je s sodelujočimi delila namizje, potem pa nadaljevala z vodenjem do zelenega dokumenta. Vse klike je opisala ob tem, ko so se dejansko zgodili.

Sliki 3 in 4: VOX omogoča tudi delitev namizja in ponazoritev posameznih korakov pri dostopu do določenega spletnega dokumenta.

Knjižničarka Andreja Nagode je naredila kratek povzetek povedanega in učence prosila za sodelovanje z zastavljanjem morebitnih vprašanj. Kam lahko zapišejo svoja vprašanja, jim je učitelj povedal že prej. Aktivno so sodelovali štirje učenci, ki so svoja vprašanja zapisovali v klepetalnico, knjižničarki pa sta nanje odgovarjali ustno. Ko je vprašanj zmanjkalo oziroma so začela posegati na novo področje (tj. navajanje literature), sta knjižničarki sodelujoče povabili v šolsko knjižnico in napovedali obravnavo teme, ki so jo učenci odprli že sami. Učitelj Simon Gerdina (gostitelj), ki je videokonferenco vodil, se je vsem sodelujočim zahvalil in jo končal. Razkrivanje skrivnosti, povezanih z navajanjem literature, so napovedali za naslednji učni uri, ko bodo učenci obiskali šolsko knjižnico.

3.2 Evalvacija videokonference z učenci

Podajanje znanja in sodelovanje prek videokonference VOX je bila nova oblika dela za obe knjižničarki, učitelja računalnikarja in za učence.

Knjižničarka Andreja Nagode je ugotovila, da je pred začetkom izvajanja videokomunikacije potrebne ogromno predpriprave, ki je zaradi številnih nepredvidljivih težav zahtevala kar nekaj časa, da pa je, če je predpriprava ustrezna in temeljita, sama komunikacija dokaj preprosta in dovolj učinkovita. Ob upoštevanju videokonferenč-

nega bontona je videokomunikacija še ena izmed možnosti uporabe IKT v resničnem svetu. Pri njeni uporabi je le treba paziti na nekaj reči: na izklop oziroma vklop kamere v pravem trenutku, na nameščenost potrebnih vtičnikov na uporabljenem računalniku (npr. Acrobat Reader, ki ga potrebujemo za odpiranje pdf-datotek), na izogibanje hkratnosti več govorcev, ki nastane zaradi zamika glasu.

Knjižničarki Špeli Petrovič, ki IKT-opremo pri pouku uporablja previdno in z zadržkom, se je zdela uporaba videokomunikacije sicer dovolj preprosta in učinkovita, motil jo je zamik glasu in slike, paziti je bilo treba na oddaljenost kamere, zelo jo je motila fizična odsotnost učencev in odziv govorcev ni bil enak kot v realnosti.

Računalnikar Simon Gerdina pri tehnični predpripravi na videokonferenco ni opazil večjih težav, saj jo je lahko izpeljal z obstoječo IKT-opremo na šoli. Med generalko je vse potekalo po pripravljenem scenariju, zalomilo se je le v računalniški učilnici, kjer je prišlo do precejšnje mikrofonije, ki so jo povzročali zvočniki v razredu. Ko je zmanjšal glasnost zvočnikov, je bilo bolje, vendar je bilo zaznati še nekaj odmeva. Nekaj zadrege je bilo tudi pri moderiranju videokonference, ker gostitelj ni preklopil med spletnima kamerama predavateljic. Morda bi bilo bolje, da bi bil moderator videokonference samo v tej funkciji in ne tudi v vlogi učitelja, saj bi bil tako lahko odmaknjen od vsega dogajanja v razredu in bi lažje sledil toku videokonference in dogovorjenemu scenariju.

Učenci so tovrstno obliko dela sprejeli z navdušenjem. Njihova motivacija je bila zato veliko večja kot pri običajnih urah. Preprostost izvedbe in dostopnost videokonference jih je prijetno presenetila, z navdušenjem in odobravanjem so sprejeli tudi novo, medpredmetno in večplastno naravnano obliko pouka.

Slika 5: Učenci so videokonferenčno delo sprejeli z odobravanjem in navdušenjem.

Sodelujoči učitelji so bili z odzivom učencev zadovoljni, vendar jih je motilo, da govorci ni videl preostalih udeležencev, saj je tako ostal brez povratne informacije o ustreznosti odgovorjenega. Učenci so bili pri odzivu redkobesedni in kratki (Hvala./OK./U redu./Aha, hvala! ipd.), kar je otežilo komunikacijo, saj ni pripomoglo k zadostni povratni informaciji. Pri zastavljanju vprašanj so bili zelo splošni, torej premalo podrobni, zato se ni vedelo, komu je vprašanje pravzaprav namenjeno. Knjižničarki sta morali učencem zastavljati podvprašanja, da sta izvedeli, kaj natančno jih zanima, za kar sta porabili kar nekaj časa, še posebej zato, ker sta se med spraševanjem in odgovarjanjem čakali, da ne bi vsi govorili hkrati. Na slednje sta bili še bolj pozorni tudi zaradi upoštevanja zamika zvoka. Slabša kot pri običajni učni uri je bila tudi interakcija med učenci, pravzaprav je sploh ni bilo – pri zastavljanju vprašanj se niso ozirali na to, kaj sprašujejo drugi, saj so se osredotočili vsak na svojo temo, kar je povzročilo manj sistematično in manj pregledno odgovarjanje.

4 Predstavitev na strokovnem posvetovanju

Računalnikar Simon Gerdina je skupaj s kolegicama knjižničarkama Andrejo Nagode in Špelo Petrovič na strokovnem posvetovanju "Raba IKT v šolskih knjižnicah 3", ki je bilo na OŠ Ivana Cankarja na Vrhniki v soboto, 1. decembra 2012, udeležencem izvedbo VOX-konference med učno uro predstavil v malce drugačnem strokovnem prispevku. Odločili so se, da predstavijo svojo izkušnjo s predpripravo in izpeljavo videokomunikacije, in sicer tudi v živo.

Računalnikar, ki je bil v predavalnici, je prek Skypa poklical knjižničarko Andrejo Nagode, ki je bila na drugem koncu šole. Udeležencem je prek videopovezave razložila, da so se za tovrstno obliko dela odločili, ker so želeli praktično ponazoriti teoretična znanja o videokonferencah, ki jih je mogoče najti na svetovnem spletu (Arnesova spletna stran), in jih uporabiti pri sodelovalnem učenju obeh knjižničark, računalnikarja in učencev. Uporaba videokomunikacije na OŠ Ivana Cankarja na Vrhniki bi bila namreč lahko zelo smiselna in koristna, ker je šola in s tem tudi šolska knjižnica, razdeljena na tri lokacije, na Tržaško 2, Loščo 1 in podružnico na Drenovem Griču. Knjižničarki bi se tako med internim delom lahko povezovali tudi na ta način, ki je brezplačen.

VOX-konferenco so izbrali zaradi ponudnika (Arnes), katerega uporabniki so, ker jo lahko posnamejo in tudi zato, da so preizkusili AAI-prijavo, ki so jo v tistem času vpeljevali na šoli. Za preizkus izpeljave videokonference so se odločili v okviru knjižničnih informacijskih znanj (KIZ) in izbirnega predmeta multimedija, saj so računalniškemu opismenjevanju (VOX-videokonferenca) dodali še znanje KIZ (uporaba referenčne literature). Izvedba ure je bila predstavljena kot primer dobre prakse, udeleženci srečanja pa so si lahko po razlagi namena strokovnega prispevka posnetek VOX-spletne konference o uporabi referenčne literature, na kateri so sodelovali trije učitelji in štirje učenci, tudi ogledali.

Slika 6: Predstavljanje prispevka na strokovnem posvetovanju šolskih knjižničarjev

Za zaključek prispevka je računalnikar povabil knjižničarki Andrejo Nagode in Špelo Petrovič v Hangout, ki predstavlja še eno, prav tako brezplačno obliko videokomunikacije, za katero so se odločili, ker so na OŠ Ivana Cankarja Vrhnika nedavno prešli na uporabo brezplačnih Google Apps for Education (podobno kot Google Docs), znotraj katere je del spletne pošte tudi aplikacija Hangout. V prispevku na srečanju so videopovezavo v Hangout uporabili za izmenjavo mnenj o VOX-spletni videokonferenci. Mnenje obeh knjižničark je bilo v večji meri pozitivno, vendar z nekaj negativnimi izkušnjami. Povedali sta, da je bilo poleg vseh "tehnikacij" treba paziti še na oddaljenost kamere, na hitrost govorjenja, na zamik zvoka ...

Končni sklep predstavitve je bil, da je pred izpeljavo videokonference, če naj bo ta tekoča in učinkovita, nujna ustrežna in temeljita predpriprava. Vendarle se je treba zavedati, da popolnoma pripravljeni pri uporabi IKT nikoli ne moremo biti, vedno je prisoten ščepec improvizacije.

Sklep

Namen izvedbe opisanega primera dobre prakse in njegove predstavitve na strokovnem posvetovanju šolskih knjižničarjev je bil praktično preizkusiti, analizirati in ovrednotiti vrednost različnih načinov sodobne spletne videokomunikacije v osnovnošolskem vzgojno-izobraževalnem procesu.

	Arnes VOX	Google Hangout	Skype
dostopnost	https://vox.arnes.si/	del spletne pošte Gmail (mail.google.com/?hl=sl) ali Google Apps for Education	prenos programa s spletnega mesta: http://www.skype.com
prijava	Arnesov račun ali AAI	račun za Gmail ali Google AppS	računa za Skype ali Microsoft LiveID ali Facebook
klepet	da	da	da
avdio	da	da	da
video	da	da	da
skupna raba namizja	da	da	da
prikaz aplikacij	da	samo določene	ne
sprememba videza	da	ne	ne
gostujoči dostop	da	ne	ne
upravljanje pravic udeležencev	da	ne	ne
snemanje konference	da	ne	ne
vkjučene dodatne možnosti (zapiski, ankete ...)	da	ne	ne
primerno za	veliko število udeležencev in vsebinsko ter tehnično zahtevnejše dogodke	timsko delo, usklajevanje	timsko delo, usklajevanje

Razpredelnica 1: Primerjava treh videokonferenčnih storitev

Spoznavanje storitev videokomunikacije prek izvajanja VOX-videokonference, Google Hangouta in Skypa je bilo zanimivo, poučno in raznoliko.

Sklepi, do katerih so prišli sodelujoči med pripravljanjem, izvedbo in evalvacijo praktičnega primera, so pretežno pozitivni, čeprav so opozorili tudi na moteče dejavnike in negativne lastnosti, ki spremljajo opisane možnosti videokomunikacije in jih je treba ob tem upoštevati.

Viri

Batič Finžgar, M. Arnesove multimedijske storitve za knjižnice. Prispevek na strokovnem posvetovanju "Raba IKT v šolski knjižnici 3", Vrhnika, 1. 12. 2012.

Multimedijske storitve: Arnes. Pridobljeno dne 13. 12. 2012 s spletne strani: <http://www.arnes.si/storitve/multimedijske-storitve.html>.

Odgovori na vprašanja. Spletna stran Izbirni predmeti iz računalništva. Pridobljeno dne 13. 12. 2012 s spletne strani: <https://vox.arnes.si/p44iu2gklem/?launcher=false&fcsContent=true&pbMode=normal>.

Posnetek Vox videokonference. Spletna stran Izbirni predmeti iz računalništva. Pridobljeno dne 13. 12. 2012 s spletne strani: <https://vox.arnes.si/p879v1j0hbb/?launcher=false&fcsContent=true&pbMode=normal>.

Raba poučne literature. Spletna stran šolske knjižnice OŠ Ivana Cankarja. Pridobljeno dne 13. 12. 2012 s spletne strani: <http://knjiznica.blog.arnes.si/files/2011/12/Raba-pou%C4%8Dne-literature.pdf>.

Spletna konferenca Vox: Arnes. Pridobljeno dne 13. 12. 2012 s spletne strani: <http://www.arnes.si/storitve/multimedijske-storitve/spletne-konference-vox.html>.

> **Andreja Nagode**, univ. dipl. bibliotekarka in prof. slovenščine, zaposlena kot knjižničarka in učiteljica slovenščine na Osnovni šoli Ivana Cankarja Vrhnika.

Naslov: Lošca 1, 1360 Vrhnika.

Naslov e-pošte: andreja.nagode1@guest.arnes.si.

>> **Simon Gerdina**, profesor matematike in tehnične vzgoje, zaposlen kot učitelj matematike in računalnikar – organizator informacijskih dejavnosti na OŠ Ivana Cankarja Vrhnika.

Naslov: Lošca 1, 1360 Vrhnika.

Naslov e-pošte: simon.gerdina@guest.arnes.si.

>>> **Špela Petrovič**, univ. dipl. literarna komparativistka in prof. zgodovine, bibliotekarka, zaposlena kot knjižničarka in učiteljica slovenščine na Osnovni šoli Ivana Cankarja Vrhnika.

Naslov: Lošca 1, 1360 Vrhnika.

Naslov e-pošte: spela.petrovic@guest.arnes.si.

Biblos – analiza testnega obdobja

Biblos – analysis of the test period

> Marko Hercog

Izveček

Testno obdobje je trajalo od 20. 3. do 30. 6. 2013. V tem času je bila omogočena samo izposoja e-knjig. Pri testiranju sistema BIBLOS je sodelovalo deset slovenskih splošnih in ena strokovna knjižnica. Te po velikosti segajo od manjših lokalnih pa vse do največjih slovenskih knjižnic: Mestna knjižnica Ljubljana, Mariborska knjižnica, Mestna knjižnica Kranj, Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka, Knjižnica dr. Toneta Pretnarja Tržič, Knjižnica A. T. Linhartarja Radovljica, Občinska knjižnica Jesenice, Knjižnica Domžale, Goriška knjižnica Franceta Bevka, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper in Knjižnica IZUM.

Ključne besede

Biblos, e-knjige, e-knjižnica, elektronska izposoja gradiva, e-bralniki, e-gradivo

UDK 655.41:004.738.5

Abstract

The test period lasted from March 20 till June 30 2013. In this time it was only possible to do lending of e-books. Ten Slovenian public libraries and one special library participated in this testing. Their sizes ranged from smaller local libraries to the largest libraries in the country: Ljubljana City Library, Maribor Library, Kranj City Library, Ivan Tavčar Library Škofja Loka, Dr. Tone Pretnar Library Tržič, A.T. Linhart Library Radovljica, Municipal Library Jesenice, Domžale Library, France Bevk Library Gorica, central Library Srečko Vilhar Koper, IZUM Library.

Keywords

Biblos, e-books, e-library, electronic lending, e-readers, e-materials

Spletni distribucijski portal za elektronske knjige Biblos je konec junija 2013 končal testno obdobje in prešel v operativno rabo. Uporabnikom testnih knjižnic so se pridružili še preostali uporabniki slovenskih knjižnic, ki so se vključile v sistem. Biblos trenutno uporablja malo manj kot petdeset knjižnic.

Testno obdobje je trajalo od 20. 3. do 30. 6. 2013. V tem času je bila omogočena samo *izposoja e-knjig*. Vsak uporabnik je lahko imel hkrati izposojene štiri e-knjige. Čas izposoje je bil 14 dni. Predčasno vračilo gradiva ni bilo možno. Pri testiranju sistema BIBLOS je sodelovalo deset slovenskih splošnih in ena strokovna knjižnica. Te po velikosti segajo od manjših lokalnih pa vse do največjih slovenskih knjižnic: **Mestna knjižnica Ljubljana, Mariborska knjižnica, Mestna knjižnica Kranj, Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka, Knjižnica dr. Toneta Pretnarja Tržič, Knjižnica A. T. Linhartarja Radovljica, Občinska knjižnica Jesenice, Knjižnica Domžale, Goriška knjižnica Franceta Bevka, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper in Knjižnica IZUM.**

Pred začetkom testiranja je bila vzpostavljena polna integracija s sistemom COBISS, tako da so člani testnih knjižnic vstopali v sistem z obstoječimi uporabniškimi podatki za »Mojo knjižnico«.

Sistem Biblos je preverjal vse uporabniške podatke v realnem času, tako da je sistem uporabnikom, ki so imeli nepravilne obveznosti do knjižnice, onemogočal nove izposoje, dokler niso poravnali obveznosti.

V testnem obdobju so imeli uporabniki na voljo okoli 150 naslovov, ki jih je za potrebe testiranja dalo na voljo 30 slovenskih založb.

Gradivo v sistemu Biblos je zaščiteno z zaščito Adobe DRM.

Obiskanost spletne strani

Obisk spletne strani www.biblos.si je presegel pričakovanja, saj je zabeležil skupaj približno 40.000 različnih obiskovalcev iz 58 različnih držav (število obiskovalcev, ki so obiskali stran več kot trikrat in katerih brskanje je bilo vsaj 3 strani v globino). Povprečni obiskovalec je ostal na strani okoli 4 minute in odprl vsaj 5 podstrani. Sam projekt zunaj testne skupine ni bil deležen namenske promocije zunaj testnih skupine knjižnic z izjemo ene konference za novinarje ob začetku testnega obdobja.

Viri dostopa na www.biblos.si – 40 % obiskovalcev je na stran prišlo prek spletnih iskalnikov, kar je posledica namenskega grajenja obširne spletene baze metapodatkov, ki so na voljo v Biblosu o posameznih knjigah, saj ima založnik, ko v sistem nalaga novo knjigo, na voljo 26 polj za vpis različnih metapodatkov, od tega je 11 obveznih. Metapodatke na spletu vsi iskalniki nenehno indeksirajo, tako da prek tega računamo, da se večina knjig na Biblosu pojavi med prvimi desetimi zadetki na spletnih iskalnikih. 28 % obiskovalcev je prišlo na stran neposredno, kar pomeni, da so v naslovno vrstico brskalnika vpisali spletni naslov Biblosa. 32 % obiskovalcev je prišlo na stran prek napotiteljev, večinoma spletnih strani testnih knjižnic, ki so imele na svojih straneh objavljene povezave na Biblos.

Mobilne naprave uporabnikov

Biblos je bil primarno namenjen za uporabnike mobilnih naprav. V testnem obdobju se je pokazalo, da je kljub predvidevanjem večina uporabnikov (60 %) bralo knjige na stacionarnih računalnikih. 40 % uporabnikov je za branje knjig uporabilo mobilne naprave, pri katerih prednjači iPad (49 %), nato sledijo androidne tablice (20 %), androidni telefoni (9 %), iPhone (7 %) in Biblos eink bralnik (7 %). Preostale so ostale različne tablice in telefoni. Vsega skupaj smo registrirali 160 različnih naprav.

Biblos aplikacije

Za mobilne naprave z operacijskima sistemoma Android in Apple smo pripravili tudi posebne bralne aplikacije. Aplikacija Android je bila na voljo od začetka testnega obdobja in je zabeležila okoli 750 prenosov, aplikacija Apple pa je bila na voljo od druge polovice testnega obdobja in je zabeležila malo manj kot 200 prenosov. Aplikacija omogoča branje knjig v epub- in pdf-formatu. Ker se v Biblosu pojavljajo tudi knjige v pdf-formatu, smo v aplikaciji omogočili tudi »reflow«
pdf-datotek, kar bralcem omogoča enake funkcionalnosti (prilagajanje velikosti tipografije) kot pri »pravih«
elektronskih knjigah.

Testno obdobje je upravičilo svoj namen, saj smo s pomočjo odzivov uporabnikov uspeli optimizirati celoten proces, odpraviti kar nekaj napak in urediti določene prilagoditve uporabniškega vmesnika. Zelo pomembno vlogo pri administrativnih vmesnikih za knjižnice je odigralo strokovno osebje knjižnic, ki je s svojimi predlogi precej pripomoglo k temu, da je postopek nabave e-gradiva kar se da preprost in učinkovit.

Danes lahko rečemo, da je Biblos platforma, ki je strateškega pomena.

Nima samo strateškega pomena za Slovence vseh starostnih skupin v matični deželi, temveč predstavlja nov kanal dostopnosti literature v maternem jeziku za vse zamejce in Slovence po svetu. Izpostaviti je treba tudi pomen dostopnosti literature v slovenskem jeziku za najrazličnejše ranljive družbene skupine, od invalidov, ki se soočajo s problemom dostopa do knjižnice ali knjigarne, do slepih in slabovidnih.

> **Marko Hercog**, zaposlen pri Študentski založbi
Naslov: Študentska založba, Borštnikov trg 2, 1000 Ljubljana
Naslov e-pošte: marko@zalozba.org

mCOBISS – Virtualna knjižnica Slovenije na mobilnih napravah

> Davor Bračko

>> Nataša Murkovič

>>> Boštjan Batič

Uvod

Za sodobno informacijsko družbo, temelječo na znanju, predstavljajo knjižnični informacijski sistemi izjemno pomembno infrastrukturo. Brez njih si je težko predstavljati sodobno šolstvo in raziskovalno dejavnost ter kulturni, tehnološki in gospodarski razvoj. Knjižnice morajo slediti znanju in kulturi ter zagotavljati pogoje za dialog in sodelovanje, ki sta najboljša podlaga za razvoj. To lahko najuspešneje storijo, če so povezane v enoten knjižnični informacijski sistem.

COBISS predstavlja organizacijski model povezovanja knjižnic v knjižnični informacijski sistem z vzajemno katalogizacijo, vzajemno bibliografsko-kataložno bazo podatkov COBIB in lokalnimi bazami podatkov sodelujočih knjižnic, bazo podatkov o knjižnicah COLIB, normativno bazo podatkov CONOR ter s številnimi drugimi funkcijami. COBISS že od osemdesetih let prejšnjega stoletja knjižnicam in uporabnikom knjižnic ponuja e-storitve, podprte s sodobno informacijsko in komunikacijsko tehnologijo.

Del COBISS-a, namenjen najširšemu krogu uporabnikov, je COBISS/OPAC, ki knjižnicam in končnim uporabnikom omogoča dostop do informacij v več kot 400 slovenskih knjižnicah. Sprva so uporabniki sistema COBISS gradivo iskali za monokromatskimi zasloni terminalov v knjižnicah. Danes je COBISS/OPAC sodobna spletna aplikacija, do katere uporabniki dostopajo z najsodobnejšimi računalniki, tablicami in mobilnimi telefoni. COBISS/OPAC omogoča dostop do:

- bibliografsko-kataložnih baz podatkov v sistemu COBISS (COBIB in lokalne baze podatkov knjižnic),
- drugih baz podatkov COBISS (COLIB, CORES, CONOR, ELINKS, SGC),
- specializiranih baz podatkov (domačih ali tujih proizvajalcev) na strežniku knjižničnega informacijskega servisa,
- baz podatkov na oddaljenih strežnikih Z39.50,
- baz podatkov informacijskega servisa OCLC FirstSearch (WorldCat, ArticleFirst, ProceedingsFirst itd.),
- baz podatkov faktorjev vpliva – Journal Citation Reports (JCR SE, JCR SSE),
- normativne baze podatkov imen Kongresne knjižnice (LC NAMES).

Poleg iskanja po bazah podatkov ter izpisovanja bibliografskih in drugih podatkov COBISS/OPAC ponuja tudi podatke o dostopnosti in zalogi. Podatki o tem, koliko izvodov gradiva je v določenih knjižnicah na razpolago za izposajo, so na voljo v realnem času. To omogoča, da uporabniki prek COBISS/OPAC-a gradivo lahko rezervirajo ali podaljšajo rok vrnitve izposojenega gradiva, naročijo gradivo v medknjižnični izposoji, pregledajo trenutno stanje dolgov in terjatev ter naročijo storitve elektronskega obveščanja.

Spletne strani, kjer je dostopen COBISS/OPAC, so v letu 2011 zabeležile 4,3 milijona obiskov. V istem času je bilo prek COBISS/OPAC-a izvedenih 16 milijonov iskanj in 2

milijona podaljšanj roka izposoje. Skratka, gre za e-storitve, ki jih uporabniki dnevno uporabljajo v zelo velikem številu prek internetnih brskalnikov na namiznih ali prenosnih računalnikih. Da bi v knjižnici poiskali in rezervirali gradivo, že dolgo ni več treba obiskati knjižnice, dovolj je sestri za računalnik. A danes smo prišli še dlje; dostop do zakladnice informacij, ki jih hranijo knjižnice, imamo na dlani.

Mobilni dostop do interneta je – glede na to, da je pokritost prebivalstva z mobilnim signalom veliko boljša kot pokritost prebivalstva z dostopom do širokopasovnega interneta – bolj dostopen kot dostop prek namiznih računalnikov. Tako se raba sodobnih e-storitev, skupaj z ljudmi, ki postajamo vedno bolj mobilni, iz zaprtih prostorov širi tja, kjer jo potrebujemo: vedno in povsod. Poleg tega mobilni dostop do interneta ni več samoumeven le za mlajšo generacijo, temveč njegove prednosti spoznavamo tudi drugi. Sodobne mobilne naprave omogočajo dostop do raznih e-storitev tudi tistim, ki zaradi oddaljenosti ali iz kakršnega koli drugega razloga do interneta lahko dostopajo le prek mobilnih naprav. S tem se zmanjšuje digitalna ločnica med prebivalstvom, saj je v bolj odročnih krajih mobilni dostop edini možni dostop do interneta.

Seveda postajajo bolj mobilni tudi uporabniki storitev nacionalnega knjižničnega informacijskega sistema COBISS.SI. Zato smo razvili aplikacijo **mCOBISS – Virtualno knjižnico Slovenije na mobilnih napravah**. Gre za rezultat enoletnega projekta, ki ga je omogočilo Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport v okviru javnega razpisa za razvoj e-storitev in mobilnih aplikacij, sofinanciranega iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Njegov namen je spodbuditi prehod v moderno in učinkovito družbo znanja. K temu bo tako prispevala tudi mobilna aplikacija mCOBISS.

Mobilna aplikacija mCOBISS omogoča bolj ciljno usmerjen in natančnejši dostop do informacij po načelu „prava količina pravih informacij ob pravem času“, kar za uporabnike pomeni prihranek časa, energije in vloženi sredstev ter hkrati zmanjšuje prenasičenost z informacijami. Mobilna aplikacija, razvita v skladu s sodobnimi trendi in tehnologijami, omogoča hitrejši in preprostejši dostop do širokega nabora storitev in servisov sistema COBISS.SI. Izboljša njihovo razpoložljivost, učinkovitost in vpliv ter uporabniško izkušnjo, s tem pa bistveno olajša dostop do informacij.

Predstavitev mobilne aplikacije

Pri imenu aplikacije mCOBISS črka **m** označuje, da gre za mobilno aplikacijo. To pomeni, da je mogoče dostopati do informacij kadar koli in od koder koli. Vse, kar je potrebno, je mobilna naprava z zaslonom na dotik, torej tablica ali telefon z dostopom do interneta prek brezžičnega omrežja Wi-Fi ali prek mobilnega prenosa podatkov.

mCOBISS je na voljo za več vrst mobilnih naprav. Za telefone in tablice, ki delujejo na operacijskih sistemih Android ali iOS, je na voljo posebej razvita namenska aplikacija, za druge platforme pa prilagojena spletna različica, ki jo je mogoče obiskati z brskalnikom na mobilni napravi. Seveda pa lahko z brskalnikom na mobilni napravi obiščemo tudi klasični COBISS/OPAC. A ker je ta različica COBISS/OPAC-a prilagojena za namizne računalnike, pri katerih se ukazi vnašajo z miško in tipkovnico, ne za mobilne naprave z zaslonom na dotik, jo je na slednjih težje uporabljati.

Uporabnost mobilnih naprav z zaslonom na dotik pride najbolj do izraza pri uporabi aplikacij, razvitih namensko za te naprave. Aplikacije namreč izkoriščajo prednosti, ki jih imajo mobilne naprave pred namiznimi računalniki. Prva in najbolj očitna prednost je mobilnost naprave in posledično tudi uporabnika. Sledijo ji kamera, GPS-an-

tena, žiroskop, kompas itd. Aplikacija mCOBISS tako omogoča funkcionalnosti, ki jih ne ponuja nobena druga različica COBISS/OPAC-a, saj izkorišča prednosti sodobnih tablic in telefonov. Z mobilno napravo, na kateri je nameščena aplikacija mCOBISS, je na primer mogoče skenirati črtno kodo ISBN ali ISSN, prikazati lokacijo knjižnice na zemljevidu in pot od trenutne lokacije do izbrane knjižnice, izdelati uporabniški profil, pripraviti seznam priljubljenih knjig itd.

Aplikacija **mCOBISS** deluje na platformah iOS in Android. To sta dve najbolj razširjeni, a povsem različni platformi za mobilne naprave. Prvo so razvili v Applu, drugo pa v Googlu. Aplikacija mCOBISS deluje na mobilnih napravah, ki so trenutno med uporabniki najbolj priljubljene. To so: tablice Apple iPad, Samsung Galaxy Tab, Google Nexus idr. ter telefoni iPhone, Samsung Galaxy, Sony Xperia, HTC One idr. Za mobilne naprave, ki delujejo na kateri od drugih platform, kot denimo Windows Phone ali BlackBerry, je na voljo prilagojena spletna različica mCOBISS <http://m.cobiss.si/opac>.

Namestitev aplikacije mCOBISS je preprosta: z mobilno napravo obiščemo spletno stran <http://m.cobiss.si> in izberemo ustrezno povezavo. Uporabniki mobilnih naprav, ki delujejo na platformi Android, izberejo Google Play, uporabniki mobilnih naprav, ki delujejo na platformi iOS, pa Apple Store.

Funkcionalnosti

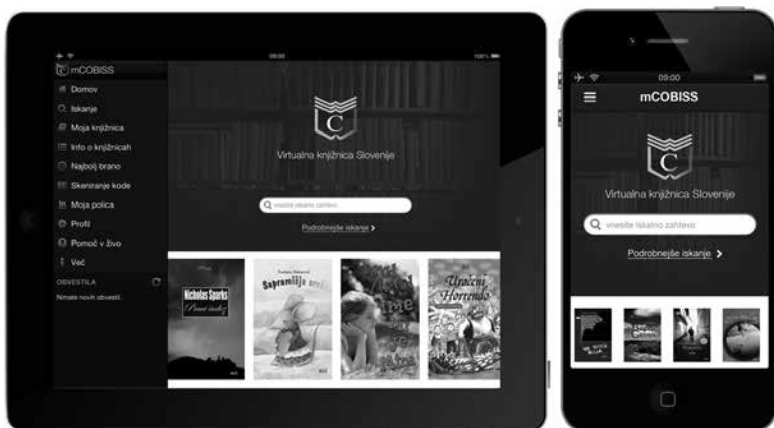
mCOBISS omogoča:

- iskanje gradiva,
- pregled izposojenega gradiva in podaljšanje roka izposoje,
- rezervacijo gradiva, pregled in preklic rezervacij,
- pregled zgodovine izposoj,
- pregled dolgov in omejitev,
- prejemanje e-obvestil,
- iskanje in pregledovanje informacij o knjižnicah,
- prikaz lokacije knjižnic na zemljevidu in navodil za pot do zbrane knjižnice,*
- pregled najbolj branih knjig,
- izdelovanje seznama priljubljenih knjig,*
- odčitavanje črtnih kod (ISBN in ISSN),*
- hranjenje uporabniškega profila (priljubljenih knjižnic in vpisnih podatkov)* in
- posredovanje informacij o gradivu.*

* Funkcionalnost je na voljo le v aplikacijah za Android ali iOS.

Domov

Domači zaslon se odpre ob vsakem zagonu aplikacije ali po izbiri povezave Domov v meniju. Na njem so polje za enostavno iskanje, povezava do podrobnejšega iskanja in naključno izbrane naslovnice. Tako kot klasični COBISS/OPAC (<http://www.cobiss.si/scripts/cobiss?ukaz=getid&lani=si>) aplikacija mCOBISS omogoča, da že kar na domačem zaslonu izvedemo enostavno iskanje po tako imenovanem osnovnem indeksu. V tem primeru dobimo zadetke iz vseh knjižnic (iz vzajemne baze podatkov COBIB.SI). Kakor hitro pa katero od knjižnic dodamo med priljubljene, se na vrhu rezultatov vedno ponudi zaloga iz te knjižnice, tako da ni treba dodatno brskati po zalogi drugih knjižnic. Med priljubljene lahko dodamo največ štiri knjižnice.

Novost, ki jo omogoča mCOBISS, je iskanje prek naslovnice; s pomikanjem po naključno prikazanih naslovnica lahko izberemo in poiščemo tiste, ki so nam všeč.

Iskanje

Podrobnejše iskanje omogoča, da iskalno zahtevo natančneje opredelimo, s čimer zožimo število rezultatov in tako lažje najdemo tisto, kar iščemo. Iščemo lahko po vseh knjižnicah ali po knjižnici, ki jo na osnovi imena, kraja, akronima ali sigle poiščemo v polju za izbiro knjižnice. Knjižnico dodamo med priljubljene knjižnice z dotikom ☆.

Gradivo lahko iščemo po naslovu, avtorju in ključnih besedah, vendar pa imamo tukaj možnost, da lahko iz spustnega menija izberemo tudi katero od drugih možnosti za iskanje. Nastavimo lahko vrsto gradiva, ki jo želimo najti, in jezik, v katerem naj bo gradivo.

Po izvedenem iskanju se izpišejo rezultati z najosnovnejšimi podatki o gradivu. To so: vrsta gradiva, naslov, avtor, leto, jezik in tudi podatek o dostopnosti zaloge.

Ko gradivo poiščemo, ga lahko v knjižnicah, kjer imajo to storitev omogočeno, tudi rezerviramo. Za rezervacijo gradiva je treba vpisati številko knjižnične članske izkaznice in geslo. Lahko pa knjižnico skupaj z vpisnimi podatki shranimo med priljubljene, tako da teh podatkov ni treba vpisovati vedno znova.

Rezultate iskanja gradiva je mogoče shraniti ali jih deliti z drugimi po e-pošti, s sms-sporočili ali prek družabnih omrežij.

Moja knjižnica

Moja knjižnica omogoča shranitev podatkov za dostop do štirih priljubljenih

knjižnic. Za prijavo v Mojo knjižnico lahko izberemo eno od priljubljenih knjižnic ali katero koli drugo knjižnico, v katero smo včlanjeni. Po prijavi dobimo v začetnem oknu pregled obvestil knjižnice ter dolgov do knjižnice. Oglemdamo si lahko seznam izposojenega gradiva, ki mu lahko podaljšamo rok izposoje, in seznam rezerviranega gradiva, kjer lahko rezervacijo prekličemo.

Poleg tega je omogočen dostop do zgodovine izposojenega gradiva, ki jo lahko delimo z drugimi.

V nastavitvah si lahko nastavimo tako imenovana potisna sporočila (angl. push notifications), s katerimi nas knjižnica obvešča o poteku rezervacije in roka izposoje, o opominu ipd. Tako bomo lahko sporočila (brezplačno) prejeli na svojo napravo.

Info o knjižnicah

Info o knjižnicah omogoča dostop do informacij o vseh slovenskih knjižnicah, ki sodelujejo v sistemu COBISS.SI. Lokacije knjižnic in oddelkov lahko pogledamo tudi na zemljevidu in si preračunamo pot do njih. Poleg tega lahko dostopamo tudi do iskanja po bazi podatkov najdene knjižnice ali njenega oddelka.

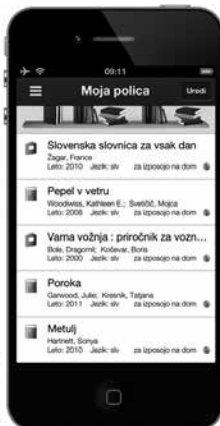

Najbolj brano

Najbolj brano je seznam najpogosteje izposojenega gradiva v slovenskih knjižnicah, ki sodelujejo v sistemu COBISS.SI in imajo avtomatizirano izposajo.

Skeniranje kode

Ena od novosti, ki jih ponuja mCOBISS, je odčitavanje črtnih kod ISBN in ISSN. Iskanje po inventarni številki ni mogoče, saj se te številke v knjižnicah podvajajo, medtem ko sta podatka o ISBN in ISSN enolična. Črtne kode je mogoče odčitati tudi, kadar povezava do spleta ne deluje. Podatek se shrani in ga lahko uporabimo, ko imamo povezavo do spleta.

Moja polica

Moja polica je virtualna polica, na katero lahko shranimo gradivo, ki se nam zdi zanimivo ali uporabno. Gradivo lahko delimo z drugimi.

Profil

V Profilu lahko upravljamo s priljubljenimi knjižnicami. Tudi tukaj lahko dodamo ali odstranimo priljubljeno knjižnico in spremenimo glavno geslo skupaj z vpisnimi podatki. Z dodajanjem knjižnice med priljubljene se shranita tudi naša vpisna podatka: številka knjižnične članske izkaznice in geslo, ki je enako kot geslo za Mojo knjižnico.

Pomoč v živo

Pomoč v živo je omogočena na tablicah v obliki klepeta z informatorjem, ki je na voljo od ponedeljka do petka od 9. do 21. ure in ob sobotah od 9. do 13. ure.

Več

Tu so na voljo najpomembnejši podatki o programu, lahko pa si tudi ponovno ogledamo predstavitev, ki se pojavi ob prvem zagonu aplikacije mCOBISS.

Za polno delovanje aplikacije je potrebna povezava z internetom prek brezžičnega omrežja Wi-Fi ali prek mobilnega prenosa podatkov. Brez povezave je mogoče uporabljati le Mojo polico, Skeniranje kode in Več.

mCOBISS omogoča osnovno in tudi naprednejše iskanje. Za boljše poznavanje iskanja in strategij iskanja priporočamo spletne tečaje, ki so brezplačni in dosegljivi na spletni strani Spletno učenje (<http://izobrazevanje.izum.si/EntryFormDesktopDefault.aspx?tabid=21&file=web&type=web>).

Sklep

mCOBISS je sodobna, s poudarkom na uporabniški izkušnji razvita mobilna aplikacija, ki deluje na vseh mobilnih platformah. Najširšemu krogu uporabnikov knjižničnih storitev omogoča preprostejšo, učinkovitejšo in celovitejšo uporabo najpomembnejših storitev in funkcij sistema COBISS, kot so pregled in iskanje gradiva po vseh knjižnicah hkrati ali posamično, razpoložljivost želenega gradiva, rezervacije, pregled izposojenega gradiva, podaljšanje roka izposoje, vodenje lastne evidence o želenem in/ali izposojenem gradivu (vključno z opomniki), pregled dolgov in omejitev, iskanje ustrezne knjižnice, informacije posameznih knjižnic itd.

Aplikacija mCOBISS omogoča boljšo uporabniško izkušnjo ter večjo razpoložljivost in dostopnost e-storitev, ki jih ponuja COBISS. Knjižnice, ki kot javne službe na področju kulture, izobraževanja in znanosti ponujajo dostop do knjižničnega gradiva, informacijskih virov in informacij, s prehodom v mobilno okolje pridobivajo nove razsežnosti. To sovпада s cilji programa *UNESCO – Izobraževanje za vse*, ki predvideva preprostejši dostop do informacij, nujnih za izobraževanje, saj so prav knjižnice tiste, ki v informacijski dobi zagotavljajo dostop do informacijskih servisov in najširšega nabora kakovostnih informacij.

-
- > **mag. Davor Bračko**, zaposlen na IZUM-u.
Naslov: IZUM - Institut informacijskih znanosti, Prešernova ulica 17, 2000 Maribor
Naslov e-pošte: davor.bracko@izum.si
  - >> **Nataša Murkovič**, zaposlena na IZUM-u.
Naslov: IZUM - Institut informacijskih znanosti, Prešernova ulica 17, 2000 Maribor
Naslov e-pošte: natasa.murkovic@izum.si
  - >>> **Boštjan Batič**, zaposlen na IZUM-u.
Naslov: IZUM - Institut informacijskih znanosti, Prešernova ulica 17, 2000 Maribor
Naslov e-pošte: bostjan.batic@izum.si

Srečko Nesrečko

> Livija Knaflič

Naslov knjige: »Nesrečko – Zgodbe za otroke, ki ne marajo brati«

Avtorica: Tereza Žerdin

Ilustracije in oblikovanje: Irena Gubanc

Založila: Tereza Žerdin in Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše, Ljubljana, 2012

Knjigo sestavljajo kratke zgodbe (44) in pripadajoče vaje. Zgodbe so napisane tako, kot da bi jih napisal Srečko, deček z bralnimi težavami (disleksijo). Opisal je dogodke iz svojega vsakdana v družini in šoli, pa tudi svoja razmišljanja in čustvovanja. Srečko težko bere, branja ne mara, zaradi branja je nesrečen, od tod tudi naslov Nesrečko. V knjigi ni opredeljena starost otrok; namenjena je vsem, ki jih bodo pritegnile zgodbe nesrečnega Srečka, primerna je za otroke iz prvega in delno tretjega triletja osnovne šole.

Po vsaki zgodbi je vaja, s katero se preverja razumevanje prebranega besedila, utrjuje branje težjih besed, ter vaje očesnega sledenja, vidnega zaznavanja, razločevanja in pomnjenja – vaje za bolj tekoče in hitrejše branje. Avtorica predlaga nepretrgano vsakodnevno branje v trajanju meseca in pol (44 dni). Zgodba in vaja sta na dveh straneh in predstavljata nalogo za en dan. Ob vsaki zgodbi je koledar z dnevi v tednu, ki je za otroka lahko opomnik za branje, vsebuje pa tudi prostor za kljukico – pohvalo za opravljeno nalogo. Vaje so razmeroma lahke in zabavne, pogosto v obliki besednih iger, s pomočjo katerih otrok spoznava jezik (pomen in rabo besed). Oblikovalka je s svojimi ilustracijami poskrbela, da so pregledne in privlačne.

Avtorica Tereza Žerdin je po poklicu specialna pedagoginja in ima dolgoletne delovne izkušnje z otroki z disleksijo. Iz celotnega besedila veje avtoričino poznavanje težav, s katerimi se srečujejo otroci pri branju. Knjiga se začne s krajšimi zgodbami, v katerih se besede ponavljajo. Znane besede otrokom olajšajo branje, uspeh pa jih spodbuja, da z njim nadaljujejo. Stavki in povedi so kratki, večinoma so zapisani v novi vrstici. To je ustvarilo večjo preglednost besedila in olajšalo prepoznavanje besed. Vaje vsebujejo preizkušene oblike dela z otrokom in utirajo pot k usvajanju tehnike branja in bralnega razumevanja.

Bralne težave predstavljajo resno oviro pri učenju, saj je veliko učnih vsebin v obliki pisnega gradiva. Starši in učitelji so vedno bolj seznanjeni z disleksijo, a nekateri še vedno preveliko pričakujejo glede branja otrok. Zaradi pomanjkljivega branja otroci poslušajo opazke učiteljev in sošolcev, pa tudi staršev in sorojencev. Neredko imajo zaradi neuspeha pri branju slabo samopodobo, ki se prenese tudi na druga področja šolskega dela.

Posebej bi poudarila prisotnost različnih motivacijskih prvin: preprosta kratka besedila, pohvale, duhovite vsebine, optimistična naravnost itn. Bralne težave so lahko dolgotrajne in trdovratne, zato je motivacija za vadbo izjemno pomembna. Z vidika uporabnosti knjige so dragoceni tudi jasni napotki staršem, učiteljem ali odraslim, ki bodo ob otroku med branjem knjige. Poleg avtoričinih napotkov na začetku knjige se v knjigi »skrivajo« napotki, ki jih ponuja deček sam. Ko govori o svojih doživetjih in doživljanju – čustvih med vajami branja in pri domačem delu za šolo, neposredno nagovarja odrasle, kako mu lahko pomagajo, da bo dlje vztrajal pri branju (npr. da ga poslušajo med branjem). Med vrsticami Srečkovih zgodb bodo starši in učitelji izvedeli več o bremenu, ki ga predstavljajo bralne težave. Odrasli si pogosto ne znamo predstavljati, kako se počuti otrok, ki težko obvladuje branje, bodisi zato, ker sami nismo imeli tovrstnih težav ali ker se svojih težav ne spominjamo več.

V današnjem času naj bi vsak otrok obvladal bralno veščino za potrebe šolanja in vsakdanjega življenja. Za doseganje takšnih ciljev je pomembno, da se otrokom z disleksijo nudi ustrezna pomoč. Nekateri otroci potrebujejo individualno strokovno obravnavo, drugi le podporo odraslega. Knjiga »Nesrečko« je pripomoček, ki ga bodo lahko uporabljali tako strokovnjaki kot starši za razvijanje bralne veščine pri otrocih z bralnimi težavami, pa naj te izhajajo iz bralne motnje disleksije, počasnejšega bralnega dozorevanja, pomanjkanja motivacije ali pa iz neozaveščenosti staršev, da se bralna spretnost razvija in izboljšuje le z vajo.

Knjigo se lahko naroči pri Svetovalnem centru, Gotska 18, 1000 Ljubljana, Društvu Bravo www.drustvo-bravo.si, podjetju BUČA d.o.o. tel 19/230-65-80, e-naslov: buca@siol.net ali pri avtorici tereza.zerdin@amis.net tel.: 031 22 30 11. Cena knjige je 15 €.

Knjižničar bližnje prihodnosti

> Matjaž Štrancar

Matjaž Štrancar: e-Pub in osnove elektronskega založništva. Ljubljana: Štrancar.com, 2013. 91 str., 21 cm. ISBN 978-961-6877-10-7

Razvoj medijev kot posrednikov informacij je zanimiv pojav. Še posebej razvoj knjig in drugih publikacij. Kako so konvergirale, divergirale in se nasploh spreminjale glede na potrebe določenega časa, kraja in razmišljanja. Za e-knjige je čas zdaj tu, kraj je povsod in razmišljanje je globalno. E-knjiga je udarila po vsem svetu, in to odločno. Številke iz e-knjižno verjetno najbolj razvite države ZDA govorijo same zase. Industrija je vredna več kot milijardo USD letno, v zadnjih nekaj letih pa se je mesečni prirastek občasno meril tudi v dvoštevličnih odstotkih. Amazon pa že kar nekaj časa prodaja več elektronskih knjig kot tiskanih. Napovedi kažejo, da bo končna številka v svetovnem merilu samo v nekaj letih narasla na 10 milijard EUR, kar je slaba tretjina državnega proračuna Republike Slovenije. In kje smo v Sloveniji v sredini leta 2013? Samo zijamo drug v drugega in e-knjige, kolikor sploh jih, kupujemo v tujem jeziku v tujih e-knjigarnah in jih prebiramo s tujimi e-čitalniki. No ja, nekaj ubogih poskusov popularizacije e-knjig smo, roko na srce, že doživeli tudi pri nas, toda resno ugrizniti v to zelo slastno jabolko se očitno vsi bojijo. Trenutno obstaja samo nekaj sto elektronskih naslovov v slovenskem jeziku, ki so namenjeni širšemu občinstvu. Pa še ti so na voljo bolj kot ne samo po stranskih prodajnih in distribucijskih kanalih. S častno izjemo pravkar zagnanega Biblosa, ki se za lokalno tržišče trudi na noge postaviti e-knjigarniške in e-knjižnične rešitve po sodobnih svetovnih standardih. Torej obstaja upanje, da se bo položaj dokaj hitro popravil in dosegel upoštevanja vreden nivo. E-knjige pač niso neki babbav, saj imajo kup prednosti v primerjavi s tiskanimi knjigami.

Ker odpade tisk, je izdelava e-knjig cenejša in hitrejša.

Posledično je lahko nižja končna cena, kar pozitivno vpliva na nakupovalne odločitve uporabnikov.

Morebitni posredniki pri prodaji praviloma jemljejo manjši delež.

Težave z naklado odpadejo, saj e-knjige ni moč izdelati v preveč ali premalo izvodih.

E-knjige nimajo teže, ne zahtevajo fizičnega prostora in ne rabijo skladišča. Po navadi so zadovoljne že z nekaj MB prostora na nosilcu medija.

So odporne proti naravnim in drugim nesrečam.

Možni so popravki v že izdelani in prodajani e-knjigi.

Google in drugi spletni iskalniki bodo že slabo oglaševano e-knjigo našli hitreje in na več spletnih straneh kot tiskano.

Sprejemljiv izdelek lahko lažje izdelajo, tržijo in prodajajo tudi manj uki avtorji in (samo)založniki – meja med avtorstvom in založništvom je tu bolj zabrisana.

Lahko so tudi samo poceni promocija tiskani izdaji.

Manj podrhtih dreves konča v papirnicah.

Seveda imajo e-knjige tudi nekaj pomanjkljivosti.

Uporabnik (pa tudi založnik) rabi orodje oziroma (krhko) napravo, da lahko izdelke v e-obliki sploh uporablja (bere).

Manj nadzora je nad zaščito in upoštevanjem avtorskih pravic.

Zaščito je moč precej preprosto zaobiti, kopiranje e-knjig je tako rekoč zastoj.

Posledično obstaja večja možnost, da vas kdo plagira.

Količina vloženega avtorskega dela je enaka ali celo nekaj večja (zaradi morebitnih naknadnih popravkov) kot pri tiskanih knjigah.

Konverzija iz tiskane oblike v elektronsko je včasih kar zapletena, skoraj vedno pa je časovno potratna. Obratno velja enako.

Višji je DDV na e-knjige.

Teže, vendar ne nemogoče, jih je posojati, menjati, podarjati in prodajati rabljene.

E-knjige so precej nova stvar, ljudje pa imajo do novosti nemalokrat precejšen odpor.

Avtorji ne morejo podpisovati fizičnih izvodov e-knjig, prav tako jih je zelo težko prispevati za dobrodelne srečelove.

Niso za na razstavno polico, ne prispevajo toliko k toplini doma, saj se z njimi ne da podkuriti kamina, nemogoče je z njimi podstaviti mizo, sestaviti priročno sedalo, pobijati mrčes ipd.

In kaj konkretno bi od popularizacije e-knjig lahko imeli knjižničarji? Iz vsega naštetega se da potegniti določene sklepe, kdaj bi jim e-založništvo lahko koristilo in pri čem. Manj bo bolečih hrbtov, ne bo več zamud in izgub gradiva, težko bo česa zmanjkalo, težav s prepolnimi policami ne bo več, gradivo bo cenejše in hitreje dostopno.

Žal pa e-knjige za knjižničarje prinašajo tudi eno hudo pomanjkljivost. Zavedati se morajo, da za večino poklicev velja, da imajo svoj začetek, rast, vrhunec, upad in konec ter da oni niso izjema. Klasični knjižničarji zaradi e-knjig ne bodo nikoli izumrli (tudi tiskane knjige ne bodo), lahko pa pričakujemo, da se bo povpraševanje po njih zaradi tega dodatno zmanjševalo in bo čez nekaj desetletij ali stoletij to le še eden izmed številnih butičnih poklicev. Druga, bolj verjetna možnost pa je, da se bo knjižničar razvil v novega, še ne videnelega strokovnega delavca. Že zdaj lahko ta potek opazujemo in ugotavljamo, da bo knjižničar imel vedno večjo svetovalno vlogo, za kar pa bo moral imeti sposobnost analitičnega interpretiranja podatkov iz raznolikih, vedno bolj elektronskih, virov. Zato bo treba imeti precej več znanja o podatkovnih zbirkah, delovanju interneta, spletnih strani in celo programiranju. Vsekakor pa bo za knjižničarja prihodnosti dobrodošlo tudi poznavanje formata ePub, ki je trenutno glavni in daleč najbolj uporabljeni standard pri izdelavi elektronskih knjig.

Knjiga je namenjena malim (bodočim) založnikom in samozaložnikom, pa tudi spletnim programerjem, ki bi si radi razširili obzorje na področju založništva. Zanimiva bi morala biti tudi vsem preostalim, ki mislijo, da jim je blizu problematika izdaje, distribucije in prodaje e-knjig ter drugih e-publikacij z ljubiteljskega ali profesionalnega stališča. Tu boste dobili veliko odgovorov tako iz teorije kot (dobre) prakse v vseh fazah tovrstne obrti.

Vsekakor bosta e-knjiga in e-založništvo slej ko prej našla pot v šolske knjižnice in takrat bo treba poznati tudi to področje založništva, zato bo priročnik, ki ga predstavljamo, dobrodošla vsebina za branje in spoznavanje novodobnih pojavov.

25. pomladna šola hrvaških šolskih knjižničarjev

25th Spring school of the Croatian school librarians

> Mirjam Klavž Dolinar

Od 14. do 17. aprila je v Vodicach pri Šibeniku potekala jubilejna Proletna škola šolskih knjižničara Republike Hrvatske, ki jo organizira Agencija za vzgojo in izobraževanje Republike Hrvatske. Tema letošnjega strokovnega srečanja je bila Komunikacija v šolski knjižnici – v korak s časom.

Na tridnevnem strokovnem izobraževanju je sodelovalo več kot 350 knjižničarjev iz osnovnih in srednjih šol ter dijaških domov. Izobraževanje je potekalo v obliki predavanj, okroglih miz in delavnic, v katerih so udeleženci izpopolnili svoje komunikacijske sposobnosti ter predstavili primere dobre prakse. Pozdravni govor in predavanje je imel dr. Vinko Filipović, ravnatelj Agencije za vzgojo in izobraževanje, ki je knjižničarje opozoril na velik pomen strokovnega usposabljanja in predstavil rezultate analize o potrebah strokovnega izobraževanja ter poudaril pomembnost dela šolskih knjižničarjev v vzgojno-izobraževalnem procesu sodobne šole. Uvodna predavanja so imeli prim. dr. sc. Pavao Brajša, ki je predaval o Bipolarnosti v komunikaciji, dip. oec. Željko Kostelnik je svoje predavanje naslovil Poslušam, a ne slišim, prof. in dipl. knjižničarka Melita Schmitz pa To smo mi, ljudje. Na okroglih mizah se je razpravljalo, kako komunicirati brez omejitev in ali je trema zaveznik ali sovražnik v javni komunikaciji.

Prispevek slovenskih avtoric z naslovom Vizualna komunikacija v šolski knjižnici smo pripravile članice Sekcije za šolske knjižnice pri ZBDS Urša Bajda, Tinka Fric in Mirjam Klavž Dolinar ter članica Sekcije za mladinsko književnost pri ZBDS Maja Logar. Srečanja se žal nista mogli udeležiti Urša Bajda in Tinka Fric. V prispevku smo predstavile pomembnost vizualne komunikacije, tako klasične razstave kot sodobnih vizualnih sredstev v šolski knjižnici. Predstavljeni so bili primeri dobre prakse pri bibliopedagoških urah ter prehod iz okvirov šolske v splošno knjižnico s poudarkom na nadgradnji in sodelovanju med šolskim knjižničarjem kot pedagogom in bibliotekarjem kot mladinskim knjižničarjem in bibliopedagogom. Prispevek je bil predstavljen v sklopu Tuje izkušnje in je bil lepo sprejet.

Organizatorji so letos prvič prispevke objavili v digitalizirani obliki in v kratkem bodo tako dostopni zborniki vseh 25 srečanj. Gost književnega večera je bil pesnik Branko Čegec, dobitnik nagrade Goranova vijenca 2013, predstavljena je bila knjiga Šolski knjižničar avtoric prof. dr. sc. Jasmine Lovrinčević in doc. dr. sc. Dinke Kovačević.

Obiskali smo tudi bližnji otok Prvič z zanimivim muzejem Fausta Vrančića, hrvaškega polihistorja, jezikoslovca, inženirja, izumitelja in škofa iz 16. Stoletja, ter si ogledali sodobno Mestno knjižnico Jurija Šižgoriča v Šibeniku in mestne znamenitosti.

Strokovno izobraževanje in aktivna udeležba slovenskih predstavnikov sta koristna, druženje s hrvaškimi kolegi pa omogoča tudi vpogled v njihovo in naše strokovno delo in sprejemanje primerov dobre prakse.

Slike (Avtorica fotografij: Maja Logar):

Udeleženke na otoku Prvič ob ogledu muzeja Memorialni centar Faust Vrančič.

Dogajanje je bilo pester mozaik referatov, delavnic in predstavitev dobre prakse – ob govorniškem odru slovenske slikanice, ki so podprle oris koščka slikaniške produkcije, vezane na Damijana Stepančiča in predstavitev Slovenije.

Večerna literarna srečanja, ki jih usmerja Miroslav Mičanovič, so stalnica Proletne šole šolskih knjižničara – tokrat je bil gost pesnik Branko Čeganec.

Zaključna konferenca v okviru projekta Posodobitev kurikularnega procesa v osnovnih šolah in gimnazijah

> Gregor Škrlič

V ponedeljek, 1. 7. 2013, je Zavod RS za šolstvo v hotelu MONS, organiziral zaključno konferenco v okviru projekta Posodobitev kurikularnega procesa v osnovnih šolah in gimnazijah. Konferenca je bila namenjena ravnateljem, svetovalcem ZRSŠ, članom šolskih razvojnih timov v gimnazijah, članom predmetnih razvojnih skupin za osnovne šole in gimnazije, sodelujočim mentorskim učiteljem ter učiteljem osnovnih in srednjih šol.

Konferenca, na kateri so sodelujoči predstavljali svoje delo, je potekala po objavljenem programu. Najprej so z uvodnimi nagovori navzoče pozdravili predstavniki ZRSŠ in MIZŠ. Konferenca se je nadaljevala s plenarnimi predstavitvami, primeri razvojnega dela predmetnorazvojnih skupin in predstavitvami šolskih razvojnih in projektnih timov:

- Rezultati posodabljanja pouka v osnovnih šolah in gimnazijah (dr. Amalija Žakelj, mag. Marjeta Borstner, ZRSŠ),
- Kako smo posodobili pouk psihologije (Jasna Vuradin Popović, Gimnazija Murska Sobota),
- Praktični primer načel posodobitve učnih načrtov za tuje jezike (mag. Liljana Kač, Neva Šečerov, Simona Cajhen, Alenka Andrin, ZRSŠ),
- Kurikularne povezave umetnostne zgodovine in slovenščine kot priložnost za razvijanje celovitega razumevanja umetnine (Nina Ostan, Marjana Lenasi Lipovšek, Gimnazija Poljane, Ljubljana),
- Posodabljanje učnega procesa v strokovnih gimnazijah (Peter Rau, SŠOF Ljubljana).
- Pogled nazaj in naprej: sodelovanje s šolskimi razvojnimi in projektnimi timi (dr. Tanja Rupnik Vec, dr. Zora Rutar Ilc, mag. Cvetka Bizjak),
- Primer kakovostne prakse spodbujanja razvoja kritičnega mišljenja (mag. Alenka Kompare, ŠC Srečka Kosovela Sežana),
- Primer kakovostne prakse dela v šolskem razvojnem timu (Damjan Štrus, Gimnazija Litija),
- Primer kakovostne prakse dela v projektnem timu (Vera Cunk Manič, SŠ Slovenska Bistrica),
- Primer kakovostne prakse dela v projektnem timu (Mojca Adamič Varga, Gimnazija Kočevje).

Po plenarnem delu so hkrati sledile ločene predstavitve in okrogla miza. V sklopu sodelovanja s šolskimi razvojnimi in projektnimi timi so na začetku predstavniki Konzorcija splošnih in strokovnih gimnazij predstavili prispevek Konzorcija splošnih in strokovnih gimnazij, nato pa se je odvila zanimiva debata na okrogli mizi z naslovom Kako ohranjati in nadgrajevati razvojno delo gimnazij.

Na dveh vzporednih predstavitvah so bili predstavljeni rezultati razvojnega dela predmetnorazvojnih skupin.

Prva skupina:

- Predstavitve priročnika: Izzivi razvijanja in vrednotenja znanja v gimnazijski praksi
  - Biologija (mag. Minka Vičar, ZRSŠ),

- Sestava pisnega preizkusa po sodobnih evropskih smernicah (Suzana Ramšak, Susanne Volčanšek, ZRSŠ),
- Knjižnično informacijsko znanje v gimnaziji – razvijanje dijakovih kompetenc pri pisanju seminarske naloge (Irena Brilej, Gimnazija Poljane, Ljubljana),
- Predstavitev priročnika: Posodobitev pouka v osnovni šoli – Domovinska in državljanska kultura in etika (mag. Pavla Karba, ZRSŠ),
- Utrip uvajanja posodobljenih učnih načrtov za zgodovino (mag. Vilma Brodnik, ZRSŠ),
- O posodobitvah učnega načrta za predmet slovenščina v gimnazijah po zaključku štiriletnega uvajanja (mag. Mojca Poznanovič Jezeršek, ZRSŠ),
- Razvijanje digitalne pismenosti ter didaktična uporaba IKT pri pouku angleščine (mag. Vineta Eržen, Alenka Andrin, ZRSŠ, Volodja Mitko Šiškovič, SŠ Domžale),
- Ekonomika gospodinjstva in finančna pismenost (Irena Simčič, ZRSŠ),
- Osebni načrti učiteljev za razvoj in spremljanje kompleksnih znanj (Silva Kmetič, ZRSŠ).

Druga skupina:

- Posodabljanje pouka kemije (Anita Poberžnik, mag. Andreja Bačnik, mag. Mariza Skvarč, ZRSŠ),
- Uvajanje posodobitev poučevanja biologije v osnovni šoli (Saša Kregar, Simona Slavič Kumer),
- Kaj je posodobitev gimnazijskega učnega načrta prinesla učiteljem – razvijanje veščin pri pouku geografije (Igor Lipovšek, dr. Anton Polšak, ZRSŠ),
- Knjižničarjeva izkušnja v PRS za OŠ (Gregor Škrlj, OŠ Prule, Ljubljana),
- Predstavitev priročnika: »Posodobitev pouka v osnovni šoli – fizika (Samo Božič, ZRSŠ),
- Nekaj utrinkov iz delovanja predmetnorazvojne skupine za glasbeno vzgojo/ glasbo (mag. Ada Holcar Brunauer, dr. Inge Breznik, ZRSŠ),
- Skozi proces posodabljanja pouka matematike načrtujem učenje za danes in jutri (mag. Mateja Sirnik, ZRSŠ),
- Vpliv posodobljenega učnega načrta športne vzgoje na šolsko prakso (Gorazd Sotošek, ZRSŠ).

Na konferenci so bili predstavljeni rezultati večletnega dela, tudi dela knjižnične dejavnosti. Prispevki so dostopni v zborniku.¹

Zanimivo je bilo poslušati predavanja o razvijanju didaktike predmetov, usposabljanju učiteljev, razvoju didaktičnih gradiv in podrobnejše predstavitev. V okviru Podpore šolam za načrtovanje učnega procesa so bili predstavljeni rezultati in delovanje šolskih razvojnih timov, ki so usmerjali proces posodobitve na šolski ravni ter delovanje in rezultati projektnih timov, ki so na ravni šol spodbujali in koordinirali medpredmetne in kurikularne povezave ter timsko poučevanje. Začrtale so se nadaljnje strategije krepitve razvoja na ravni šol in nove možnosti za spodbujanje sistematičnega razvijanja kompetenc pri dijakih.

Predstavniki posodobitev pouka na osnovnih šolah in gimnazijah so predstavili delo, rezultate predmetnorazvojnih skupin, primere pedagoške prakse, zbirke izzivi razvijanja in vrednotenja znanja v gimnazijski praksi in Posodobitev pouka v osnovnošolski praksi ter rezultate spremljave vpeljevanja posodobljenih učnih načrtov v gimnazijsko prakso.

Ob koncu so bili predstavljeni tudi izzivi za prihodnost. Konferenca, ki je prinesla nova spoznanja in uresničitev zastavljenih ciljev, se je sklenila z razmišljanjem o tem, kje smo in kam želimo.

¹ Zbornik je dostopen na: <http://www.zrss.si/zakljucnaPKP2013/files/ZK-PKP-2013-zbornik.pdf>.

Zaključna konferenca projekta Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja

> Romana Fekonja

Projekt Opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja (ali kot smo mu krajše rekli Bralna pismenost) se izteka. Ob koncu je bila organizirana zaključna konferenca, ki je 2. in 3. julija 2013 potekala v Ljubljani v hotelu MONS.

Sam projekt se je začel v šolskem letu 2011/2012, njegov osnovni namen pa je prispevati k zagotavljanju enakih izobraževalnih možnosti, izboljšanju dostopa do kakovostnega izobraževanja in integraciji učinkovitih didaktičnih strategij za doseganje višjih ravni bralne pismenosti v okviru formalnega izobraževanja in s tem prispevati k uresničevanju nacionalne strategije.

V projekt je bilo vključenih 42 osnovnih šol, izbranih z javnim pozivom, ki so se več let zapored soočale z nezadovoljivimi dosežki pri NPZ. Zanje so bile organizirane različne oblike strokovnega usposabljanja in podpore s poudarkom na vzajemnem učenju. Učinkoviti primeri prakse in nastala didaktična gradiva pa so bili predstavljeni vsem zainteresiranim osnovnim šolam prek strokovnih posvetov, regijskih strokovnih srečanj in nacionalnih konferenc.

Zaključna konferenca je bila namenjena članom šolskih projektnih timov in ravnateljem šol v projektu, članom strateškega in operativnega tima ter pedagoškim svetovalcem ZRSŠ. Služila pa je predstavitvi ugotovitev dvoletnega projekta, izmenjavi izkušenj med sodelujočimi šolami in učitelji, hkrati pa tudi zastavitvi aktivnosti za nadaljevanje razvoja bralne pismenosti.

Po uvodnem kulturnem programu so nas pozdravili mag. Gregor Mohorčič (direktor Zavoda RS za šolstvo), minister dr. Jernej Pikalo (MIZŠ) in James Hampson (direktor Britanskega sveta).

V uvodnem delu so bili predstavljeni tudi rezultati natečaja za logotip projekta. Izbran je bil logotip OŠ Ivanjkovci.

Slika 1: Logotip projekta

V okviru konference so bila v nadaljevanju plenarna predavanja, delavnice, tematske skupine in tematske panelne diskusije.

V sklopu plenarnih predstavitev smo lahko prisluhnili naslednjim predavanjem:

- dr. Fani Nolimal, vodja projekta (Zavod RS za šolstvo): **Opolnomočenje** učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja – **zaključne ugotovitve projekta in načrti za naprej**;
- dr. Ljubica Marjanovič Umek (Filozofska fakulteta v Ljubljani): **Mišljenje in govor kot napovednika bralne pismenosti in znanja otrok: socialna in kulturna perspektiva**;
- Marie Delaney (The learning Harbour/British Council): **Učna podpora specifičnim učnim skupinam**;
- dr. Nataša Potočnik (Zavod RS za šolstvo, OE Kranj): **Kaj pa pisanje? (spodbujanje pisanja za razvoj bralne pismenosti)**;
- dr. Leopoldina Plut Pregelj (University of Maryland, College of Education): **Ali je bralna pismenost dovolj za oblikovanje učenčevega smiselnega znanja z razumevanjem?**;
- dr. Sonja Pečjak (Filozofska fakulteta v Ljubljani): **V labirintu bralnih učnih strategij: Kako naprej?**;
- mag. Marjeta Doupona (Pedagoški inštitut, Ljubljana): **Refleksije učiteljev na projekt skozi intervjuje s šolskimi fokusnimi skupinami**;
- Franci Hočevar (Osnovna šola Spodnja Šiška), Ana Nuša Kern (Osnovna šola Preserje pri Radomljah): **Porazdeljeno (timsko) vodenje in učinkovito uvajanje sprememb**.

Pedagoški svetovalci Zavoda RS za šolstvo in strokovnjaki/raziskovalci bralne pismenosti so udeležencem pripravili različne delavnice, na katerih smo poglobili tematiko, predstavljeno v plenarnem delu.

Udeleženci smo lahko izbirali med delavnicami o poslušanju (dr. Leopoldina Plut Pregelj), o reševanju težav z učenjem s pomočjo zgodb (Marie Delaney), pišem ali tipkam – ustvarjam pisno besedilo (Berta Kogoj, Alenka Andrin), (samo)vrednotenje za izboljšanje branja (mag. Jana Kruh Ipavec, mag. Darinka Ložar), razvijanje bralne pismenosti v vseh vzgojno-izobraževalnih obdobjih in pri različnih predmetih (mag. Barbara Lesničar, Manja Kokalj, Ramona Petrovič Lesar), portfolio učenca (mag. Leonida Novak, Sandra Mršnik), eksperiment kot ključ k motivaciji za branje (Simona Slavič Kumer, Bernarda Moravec), učinkovita učna okolja (Nevenka Štraser, dr. Stanka Preskar), pisanje pri nejezikovnih predmetih za razvoj predmetne pismenosti (mag. Mirko Zorman), o (s)likovno-vizualni in umetniški pismenosti (Marjan Prevodnik), o pravljičah pri zgodnji pismenosti (Marija Sivec) in o diferenciaciji opismenjevanja v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju (dr. Nataša Potočnik, mag. Marta Novak). Program prvega dne smo sklenili z delavnico, na kateri je bila predstavljena uporaba lestvice za spremljanje učnih dejavnosti, povezanih z bralno pismenostjo. Dobršen del konference pa je bil namenjen predstavitvi primerov prakse, ki so jih razvili člani šolskih projektnih timov. Predstavitve primerov dobre prakse so potekale v kar devetih tematskih skupinah in predstavitve, kjer so bile vključene šolske knjižnice, so bile razporejene v več tematskih skupinah. Tako je kar največ učiteljev, predstavnikov različnih šol lahko slišalo o dobri vključenosti šolskih knjižnic v dejavnosti na šoli oz. konkretno v tem primeru vključenosti v dejavnosti, ki spodbujajo razvoj bralne pismenosti. Z veseljem smo ugotavljali, da je v večini šolskih razvojnih timov šol, vključenih v projekt, aktivno vključen tudi knjižničar. Kjer pa ni neposredno umeščen v šolski razvojni tim, pa je knjižničar nujen del podpore, ki jo nudi s svojim delom, dejavnostmi in s knjižnico pri doseganju zastavljenih ciljev v okviru bralne pismenosti. Svoje aktivno sodelovanje oz. aktivno vlogo šolske knjižnice v samem projektu so predstavile tri šolske knjižničarke:

- **Alja Bratuša** (Osnovna šola Polzela) je predstavila projekt z naslovom BEREMO SKUPAJ, to je projekt, ko starejši učenci na šoli berejo mlajšim. Branje je potekalo ali v šolski knjižnici ali v razredu;
- **Urša Bajda** (JZ Osnovna šola Marjana Nemca Radeče) je v tematski skupini predstavila prispevek Samorefleksija učitelja kot del pedagoškega procesa;
- **Maja Vačun** (Osnovna šola Selnica ob Dravi) pa je predstavila šolsko knjižnico kot nepogrešljiv dejavnik razvijanja pismenosti.

Po končanih predstavitev v tematskih skupinah smo se udeleženci ponovno zbrali v osrednji dvorani in prisluhnili panelni diskusiji. Glavno vprašanje, namenjeno vsem sodelujočim in tudi vsem navzočim, je bilo: »Kaj zares deluje?« Kaj je tisto, zaradi česar se dvigne raven bralne pismenosti pri učencih? Diskusijo je vodila Katica Pevec Semec, aktivno pa so sodelovali učitelji oz. člani šolskih projektnih timov, ki so že poprej predstavili svoj prispevek v eni od tematskih skupin. Med sodelujočimi oz. neposredno izzvanimi je bila tudi **Maja Vačun**, šolska knjižničarka na Osnovni šoli Selnica ob Dravi. Lepo je izpostavila vlogo šolske knjižnice, ki je najprej informacijsko središče in nato še prostor, kjer se odvijajo razne dejavnosti – branje, učenje, poučevanje, priprava na pouk, skupinsko, sodelovalno učenje, samostojno raziskovanje, učenje s pomočjo virov, poslušanje in branje zgodb, pravljic itd. Vsi udeleženci pa so si bili enotnega mnenja, da je razvijanje bralne pismenosti stvar vseh strokovnih delavcev na šoli in da sta nujni podpora in spodbuda vodstva.

Slika 2: Udeleženci panelne diskusije

Sklepna ugotovitev je bila, da s svojim delom, z dejavnostmi za spodbujanje bralne pismenosti ne smemo nehati in jih pospraviti v predal, tudi če se projekt konča. V neki obliki je treba vse primere dobre prakse in vse ugotovitve še v večji meri prenesti v vsakdanjo prakso in razne oblike in metode za razvijanje bralne pismenosti vključevati v kar največji meri v redni pouk pri vseh predmetih. Poleg tega je tudi nujen dogovor in pogovor na ravni šole. Dobro je, če kolegi učitelji vedo, kaj se poučuje v posameznem razredu, in tako lahko pridobljeno znanje učencev samo nadgrajujejo. Le tako bomo učence usposobili oz. opolnomočili za vseživljenjsko učenje in nasploh za življenje.